

Regeringens proposition

1981/82:192

om ett reformerat kyrkomöte m. m.;

beslutad den 1 april 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

KARL BOO

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att kyrkomötet reformeras. Förslagen bygger på de förslag till grundlagsändringar som nyligen har lagts fram i propositionen (prop. 1981/82:77) om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m.

Enligt propositionen skall en ny lag om svenska kyrkan stiftas. Lagen innehåller grundläggande föreskrifter om svenska kyrkan som trossamfund och om kyrkomötet som en församling av valda ombud för svenska kyrkan. I propositionen föreslås också en ny lag om kyrkomötet. Lagen, som ersätter kyrkomötesförordningen (1949:174), innehåller regler om val till kyrkomötet samt om kyrkomötets sammanträden och organisation m. m. I propositionen föreslås vidare att vissa ändringar görs i lagen (1936:567) om domkapitel samt att det forna prästeståndets privilegier upphävs.

Reformen innebär i huvudsak att kyrkomötet får en bredare förankring och en mera demokratisk uppbyggnad än f. n. Det föreslås att kyrkomötet skall bestå av 251 fritt valda ledamöter. Kyrkomötet får en treårig valperiod och skall enligt förslaget sammanträda varje år. Det får utökade uppgifter genom att normgivning i vissa kyrkliga ämnen delegeras till kyrkomötet. Enligt förslaget skall kyrkomötet tillsätta en centralstyrelse som verkställande och beredande organ.

Den nya ordningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1983.

1 Förslag till Lag om svenska kyrkan

1 § Svenska kyrkan är ett evangeliskt-lutherskt trossamfund.

2 § Genom sina församlingar upprätthåller svenska kyrkan en på demokratisk grund uppbyggd riksomfattande verksamhet.

Svenska kyrkans församlingar och stiftsmyndigheter ansvarar lokalt och regionalt för kyrkans verksamhet. Om församlingarna och stiftsmyndigheterna finns särskilda föreskrifter.

3 § Kyrkomötet består av valda ombud för svenska kyrkan. Det har tvåhundraftioen ledamöter. För ledamöterna skall finnas ersättare.

Endast den som tillhör svenska kyrkan och som är myndig kan vara ledamot av kyrkomötet eller ersättare för ledamot.

4 § Ledamöterna av kyrkomötet och ersättarna för dessa utses genom indirekta val.

Val till kyrkomötet förrättas vart tredje år. Varje val gäller för tiden från det att det nyvalda kyrkomötet har samlats till dess det närmast därefter valda kyrkomötet samlas. Denna tid är kyrkomötets valperiod.

5 § Kyrkomötet sammanträder varje år.

Biskoparna i stiftet skall närvara vid kyrkomötets sammanträden och får delta i kyrkomötets överläggningar, men i besluten endast om de är ledamöter av kyrkomötet.

6 § Kyrkomötet skall behandla ärenden som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet samt kyrkliga ärenden som väcks av någon av kyrkomötets ledamöter genom motion eller av organ som enligt lag har tillsatts av kyrkomötet.

Kyrkomötet får besluta i frågor som anges i grundlag eller i annan lag. I övrigt får kyrkomötet besluta om yttranden och framställningar till regeringen.

7 § Kyrkomötet får genom kyrklig kungörelse meddela föreskrifter i följande ämnen:

1. svenska kyrkans lära,
2. svenska kyrkans böcker,
3. svenska kyrkans sakrament, gudstjänst och övriga handlingar,
4. kollekter,
5. central verksamhet för evangelisation, mission och övrigt utlandsarbete samt diakoni,
6. kyrkomötets arbetssätt samt verksamheten hos organ som enligt lag får tillsättas av kyrkomötet.

8 § Det ankommer på en centralstyrelse att verställa kyrkomötets beslut. Styrelsen bereder även ärenden som skall avgöras av kyrkomötet, i den mån uppgiften inte ankommer på eller har överlämnats åt annat organ som tillsätts av kyrkomötet.

9 § Ledamöter av centralstyrelsen är ärkebiskopen samt högst fjorton andra ledamöter, som för varje valperiod väljs av kyrkomötet. För de valda ledamöterna skall utses lika många ersättare.

Ärkebiskopen är styrelsens ordförande. Bland de valda ledamöterna utser kyrkomötet en vice ordförande.

10 § Om kyrkomötet och centralstyrelsen finns ytterligare föreskrifter.

11 § Endast den som bekänner svenska kyrkans lära får utnämnas till prästerlig befattning inom svenska kyrkan.

Till ärkebiskop eller biskop utnämner regeringen en av de tre som har föreslagits i den ordning som föreskrivs i lag. Om tillsättning av prästerliga tjänster i övrigt finns särskilda föreskrifter.

¹ Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

² Utan hinder av 6 § skall kyrkomötet vid dess sammanträde år 1983 behandla ärenden, som 1982 års allmänna kyrkomöte kan ha överlämnat till sådan nämnd som avses i kyrkomötesförordningen (1949:174) och vari nämnden har avgivit betänkande.

2 Förslag till Lag om kyrkomötet

Val till kyrkomötet

Inledande bestämmelser

1 § För val till kyrkomötet är riket indelat i valkretsar. Varje stift utgör en valkrets.

2 § Mandaten i kyrkomötet utgörs av tvåhundrafemtioen valkretsmandat.

Den centrala valmyndighet som avses i 1 kap. 2 § vallagen (1972:620) fastställer antalet valkretsmandat i varje valkrets före utgången av september varje år, då val i hela riket av kyrkofullmäktige skall äga rum. Härvid tillförs varje valkrets ett mandat för varje gång som antalet röstberättigade kyrkomedlemmar där är jämnt delbart med en tvåhundrafemtioendel av antalet röstberättigade kyrkomedlemmar i riket. De mandat som härefter återstår, tillförs valkretsarna efter storleken av de överskott som har uppkommit vid denna fördelning. Mellan lika överskottstal avgörs företrädet genom lottning. Antalet röstberättigade kyrkomedlemmar beräknas med ledning av den senast upprättade röstlängden.

Om någon valkrets, vid den fördelning som sker enligt andra stycket, tillförs färre mandat än två, skall antalet mandat ändå bestämmas till två. Härvid skall antalet mandat i övriga kretsar jämkas i motsvarande mån.

3 § Centrala valmyndighetens beslut enligt 2 § får överklagas hos riksdagens valprövningsnämnd genom besvär. Valprövningsnämndens beslut får inte överklagas.

4 § För varje mandat som en valkrets har erhållit utses en ledamot av kyrkomötet. För ledamöterna utses det dubbla antalet ersättare.

5 § Ledamöterna av kyrkomötet och deras ersättare väljs av elektorer.

Val av elektorer

6 § För val av elektorer är varje valkrets indelad i valdistrikt. Varje pastorat utgör ett distrikt. Icke-territoriella församlingar bildar distrikt för sig.

I valdistrikt med högst 2 000 kyrkomedlemmar utses två elektorer och i distrikt med mer än 2 000 men högst 4 000 kyrkomedlemmar utses tre elektorer. För varje påbörjat 4 000-tal kyrkomedlemmar utöver 4 000 utses ytterligare en elektor.

För elektorererna skall utses lika många ersättare.

7 § Om ett valdistrikt består av en enda församling skall elektorerna och deras ersättare väljas av kyrkofullmäktige eller av kyrkorådet, om kyrkofullmäktige inte finns. Valet förrättas av de nyvalda fullmäktige.

8 § Om ett valdistrikt består av två eller flera församlingar skall elektorerna och deras ersättare väljas av särskilda delegerade. Dessa skall för varje församling utses av kyrkofullmäktige eller av kyrkorådet, om kyrkofullmäktige inte finns. Valet förrättas av de nyvalda fullmäktige.

Antalet delegerade utgör för församling			
med högst	500 kyrkomedlemmar		5
med mer än	500 men högst	1 000 kyrkomedlemmar	7
med mer än	1 000 men högst	2 000 kyrkomedlemmar	9
med mer än	2 000 men högst	3 500 kyrkomedlemmar	11
med mer än	3 500 men högst	5 500 kyrkomedlemmar	13
med mer än	5 500 men högst	8 000 kyrkomedlemmar	15
med mer än	8 000 men högst	11 000 kyrkomedlemmar	17
med mer än	11 000 men högst	14 500 kyrkomedlemmar	19
med mer än	14 500		21

9 § Elektorsval genom delegerade skall ske inför ordföranden i kyrkofullmäktige eller, om kyrkofullmäktige inte finns, ordföranden i kyrkorådet i den församling i distriktet som har det största medlemsantalet.

10 § Valbar till elektor eller ersättare för elektor och till delegerad är den som är medlem av svenska kyrkan och som är myndig samt är kyrkobokförd inom valdistriktet.

11 § Val av elektorerna och deras ersättare samt av delegerade skall ske på samma sätt som val av ledamöter i kyrkoråd. Om ersättare inte väljs proportionellt, skall vid valet bestämmas den ordning i vilken de skall inkallas till tjänstgöring.

12 § Delegerade skall utses senast den 10 december och elektorerna före utgången av december det år då val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum.

Protokoll över val av delegerade skall skyndsamt sändas till den som enligt 9 § skall förrätta val av elektorerna. Protokoll över val av elektorerna skall skyndsamt sändas till domkapitlet.

13 § En elektor har i skälig omfattning rätt till traktamente och kostnadsersättning för resa som påkallas av uppdraget. Kostnaderna skall betalas av pastoraten eller av de icke-territoriella församlingar som bildar valdistrikt för sig.

Val av ledamöter och ersättare

14 § För val av ledamöter av kyrkomötet och ersättare för dem skall domkapitlet kalla elektorerna inom varje valkrets till ett sammanträde inför en av domkapitlet förordnad valförrättare. Sammanträdet skall hållas före januari månads utgång året näst efter det år då val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum.

15 § Val av ledamöter och ersättare skall ske inför öppna dörrar. Omröstning skall ske med slutna sedlar. Valsedlarna skall vara lika till storlek, material och färg.

Över förrättningen skall föras protokoll.

16 § Val av ledamöter av kyrkomötet skall vara proportionellt, om det begärs av minst så många väljande som motsvarar den kvot som erhålls om samtliga väljandes antal delas med det antal personer som valet avser, ökat med 1. Om kvoten är ett brutet tal, skall den avrundas till närmast högre hela tal. Vid sådant proportionellt val tillämpas bestämmelserna i lagen (1955:138) om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunfullmäktige m. m.

Om valet inte sker proportionellt skall elektorerna var för sig till ledamöter föreslå så många personer som skall väljas. Vid första omröstningen är den vald som har fått mer än hälften av de avgivna rösterna. Om ett tillräckligt antal ledamöter inte har utsetts vid denna omröstning skall ytterligare en omröstning ske. Valförrättaren skall därvid upprätta en förteckning som skall innehålla, för det fall att inte någon har blivit vald vid första omröstningen, de namn som har fått flest röster och i annat fall de namn som vid den första omröstningen har fått högsta röstetalet näst efter dem som har blivit valda. Förteckningen skall då innehålla två gånger så många namn som det återstår ledamöter att välja. Den nya omröstning som skall företas får inte avse andra personer än dem som finns uppförda på förteckningen. De personer som vid denna omröstning får flest röster är valda. Vid lika röstetal sker avgörandet genom lottning.

Vad som föreskrivs i första och andra styckena gäller även vid val av ersättare. Om ersättare inte väljs proportionellt skall vid valet även bestämmas den ordning i vilken de skall inkallas till tjänstgöring.

17 § En valsedel är ogiltig om den är försedd med kännetecken som uppenbarligen har satts dit med avsikt.

Om en elektor har lämnat mer än en valsedel i ett val, är valsedlarna ogiltiga. Har sedlarna samma innehåll, skall dock en av valsedlarna betraktas som giltig vid sammanräkningen. Namn på valsedeln skall anses obefintligt om kandidaten inte är valbar, namnet är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses.

18 § Valets utgång skall kungöras genom uppläsning av protokollet. Därmed är valet avslutat.

Valsedlar och annat valmaterial skall förvaras på betryggande sätt till dess valet har vunnit laga kraft. Motsvarande gäller då det görs avbrott i förrättningen.

19 § Den som blir vald till ledamot av kyrkomötet för mer än en valkrets skall bestämma för vilken valkrets hon eller han vill anses vald och skyndsamt avsäga sig uppdraget som ledamot för övriga valkretsar.

Om en ledamot av kyrkomötet på annat sätt har avgått före utgången av den period för vilken hon eller han har blivit vald, skall kyrkomötets ordförande skyndsamt anmäla detta till domkapitlet.

När domkapitlet har fått underrättelse om att en ledamot av kyrkomötet har avgått, skall domkapitlet till ny ledamot i den avgångnes ställe utse den ersättare som står i tur att tillträda enligt den mellan ersättarna bestämda ordningen.

20 § För den som har blivit vald till ledamot av kyrkomötet eller till ersättare skall domkapitlet genast utfärda ett bevis om detta. I beviset anges den valdes namn samt för vilken tid och valkrets ledamoten eller ersättaren har blivit vald. Beviset skall tillställas den som har blivit vald samt riksdagens valprövningsnämnd och kyrkomötets ordförande.

21 § Riksdagens valprövningsnämnd skall granska bevisen för ledamöterna av kyrkomötet och deras ersättare och därvid pröva om bevisen har blivit utfärdade i enlighet med 20 §. Granskningen skall vara avslutad senast dagen före kyrkomötets första sammanträde under valperioden eller, i fråga om bevis som kommer in till valprövningsnämnden under kyrkomötets valperiod, så snart det kan ske. Berättelse om granskningen skall ofördröjligen överlämnas till kyrkomötets ordförande.

Valprövningsnämnden skall i berättelsen anteckna om något har förekommit som ger anledning att ifrågasätta någon ledamots eller ersättares behörighet.

Besvär över val

22 § Beslut, varigenom elektorerna och deras ersättare har utsetts, får överklagas endast i samband med talan mot det beslut varigenom valet till kyrkomötet har fastställts. Detsamma gäller beslut varigenom delegerade har utsetts.

23 § Val av ledamöter av kyrkomötet och beslut varigenom ersättare har utsetts till ledamot får överklagas hos riksdagens valprövningsnämnd genom besvär.

Besvärshandlingen skall ges in till domkapitlet och vara detta tillhanda inom tio dagar efter det att valet avslutades. Om en besvärshandling har kommit in till valprovsningsnämnden före besvärstidens utgång, skall den omständigheten att inlagan kommit in till domkapitlet först därefter dock inte föranleda att besvären lämnas utan prövning.

Snarast möjligt efter besvärstidens utgång skall domkapitlet samtidigt kungöra samtliga besvär som har anförts och sända besvärshandlingarna till valprovsningsnämnden. Kungörelsen införs i ortstidning inom valkretsen. I kungörelsen anges viss kort tid inom vilken förklaring över besvären skall ha kommit in till valprovsningsnämnden. Domkapitlet skall dessutom skyndsamt inkomma till valprovsningsnämnden med yttrande över besvären.

Den som vill anföra besvär har rätt att hos domkapitlet genast få utdrag av protokoll eller annan handling över förrättningen.

24 § I fråga om handläggningen och prövningen av besvär som avses i 23 § skall 15 kap. 6, 7 och 9 §§ vallagen (1972:620) tillämpas.

25 § Den som har valts till ledamot av kyrkomötet utövar sitt uppdrag utan hinder av att valet har överklagats. Om valet ändras, skall den nye ledamoten intaga sin plats så snart ändringen har kungjorts. Vad som nu har sagts om ledamot gäller också för ersättare.

Kyrkomötets sammanträden

26 § Kyrkomötet skall sammanträda en gång varje år med början den första tisdagen i mars.

Kyrkomötets första sammanträde under valperioden skall vara avslutat inom femton dagar. De därefter följande sammanträdena skall vara avslutade inom tolv dagar.

27 § Kyrkomötet skall, så snart det kan ske, fatta beslut över anmärkningar som har tagits upp i berättelse som avses i 21 § första stycket eller som i övrigt förekommer mot en ledamots eller ersättares behörighet. En ledamot vars behörighet prövas, får delta i överläggningarna men ej i beslutet. Den som förklaras obehörig är därmed skild från sitt uppdrag.

28 § Kyrkomötet skall för varje valperiod välja en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande. Till dess valen har förrättats, utövas ordförandeskapet av den som har varit ledamot längst tid. Om två eller flera har varit ledamöter lika länge, har den äldste av dem företräde.

29 § De statsråd som inom regeringen är föredragande i förvaltningsärenden och lagstiftningsärenden rörande svenska kyrkan samt ledamöterna i centralstyrelsen har rätt att närvara och delta i kyrkomötets överläggningar, men i besluten endast om de är ledamöter av kyrkomötet.

Ärendenas beredning

30 § Ärenden som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet skall före avgörandet beredas i centralstyrelsen eller i utskott.

31 § Kyrkomötet skall inom sig för varje valperiod tillsätta ett särskilt beredningsutskott för prövning av frågor som avses i 36 §.

Kyrkomötet kan inom sig tillsätta ytterligare utskott för beredning av ärenden som skall behandlas av kyrkomötet. Sådana utskott får ej tillsättas för längre tid än kyrkomötets valperiod.

Kyrkomötet väljer ledamöter i utskott till det antal som kyrkomötet bestämmer. För ledamöterna skall väljas lika många ersättare.

32 § Kyrkomötet får besluta att en eller flera biskopar, även om de ej är ledamöter av kyrkomötet, vid beredningen av ärenden eller vid prövning av frågor som avses i 36 § får närvara vid ett utskotts sammanträden och delta i utskottets överläggningar men ej i besluten.

33 § Om det krävs för beredningen av ett ärende, får kyrkomötet medge att ett utskott sammanträder mellan kyrkomötets sammanträden under valperioden. Ett sådant medgivande får ej avse längre tid än sex dagar mellan två sammanträden.

Ärendenas avgörande

34 § Ett ärende som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet skall avgöras av kyrkomötet vid dess närmaste sammanträde, om ärendet har överlämnats senast en månad före sammanträdet början. I annat fall skall ärendet avgöras senast vid det därpå följande sammanträdet.

35 § Varje ledamot av kyrkomötet har en röst. Omröstning skall ske öppet utom i ärenden som avser val.

Utom i fall då särskilt flertal krävs enligt 36 § första stycket gäller som kyrkomötets beslut den mening som mer än hälften av de röstande enar sig om. Vid lika röstetal för olika meningar sker avgörandet genom lottning.

36 § Ett förslag till kyrklig kungörelse som gäller svenska kyrkans lära eller avser bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes skall, om det inte förkastas av kyrkomötet, på yrkande av lägst tio av dess ledamöter vila till dess nästa nyvalda kyrkomöte sammanträder. Utan hinder härav kan kyrkomötet antaga förslaget om minst fem sjättedelar av de röstande enar sig om beslutet. Detsamma gäller förslag till kyrklig kungörelse om ändring eller upphävande av kungörelse som nu har sagts.

Det särskilda beredningsutskottet prövar för kyrkomötets vidkommande om första stycket är tillämpligt i fråga om visst förslag.

37 § Avgörandet av ett ärende skall, om det behövs, delas upp på skilda beslut. Föreligger ett yrkande som avses i 36 § första stycket att ett förslag skall vila och dessutom ett yrkande att förslaget skall förkastas, skall kyrkomötet pröva sistnämnda yrkande innan förslaget ställs under omröstning om omedelbart antagande.

Val inom kyrkomötet

38 § Kyrkomötet skall för varje valperiod inom sig utse en valberedning. Valberedningen bereder val av centralstyrelsen och kyrkomötets utskott.

39 § Val inom kyrkomötet skall, om omröstning begärs, ske med slutna sedlar. Valsedlarna skall vara lika till storlek, material och färg. De skall vara enkla och omärkta samt, om valet ej sker proportionellt, upptaga namn på så många personer som valet avser. Vid lika röstetal sker avgörandet genom lottnings.

Val av centralstyrelse, utskott och valberedning skall vara proportionellt, om det begärs av minst så många ledamöter som motsvarar den kvot som erhålls om antalet närvarande ledamöter delas med det antal personer som valet avser, ökat med 1. Om kvoten är ett brutet tal, skall den avrundas till närmast högre hela tal. Vid sådant proportionellt val skall bestämmelserna i lagen (1955:138) om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunfullmäktige m. m. tillämpas.

Om ersättare ej väljs proportionellt skall vid valen även bestämmas den ordning, i vilken de skall inkallas till tjänstgöring.

40 § Val med slutna sedlar får överklagas genom besvär hos riksdagens valprövningsnämnd inom fem dagar efter det att resultatet av valet har meddelats. Valet skall gälla utan hinder av att det har överklagats.

I fråga om handläggningen och prövningen av besvär skall tillämpas bestämmelserna i riksdagsordningen om besvär över val med slutna sedlar inom riksdagen. Vad som därvid sägs om kammarkansliet, kammaren och talmannen skall i stället gälla centralstyrelsen, kyrkomötet och kyrkomötets ordförande.

41 § Val av centralstyrelse skall förrättas snarast efter valperiodens början och gälla till dess kyrkomötet förrättar nytt val under nästa valperiod.

Centralstyrelse

42 § Centralstyrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden. Ordföranden eller, vid förhinder för denne, vice ordföranden, är skyldig att sammankalla styrelsen om minst en tredjedel av dess ledamöter begär det.

43 § Centralstyrelsen får handlägga ärenden endast om ordföranden eller, vid förhinder för denne, vice ordföranden samt minst hälften av de övriga ledamöterna är närvarande.

1. Denna lag träder i kraft såvitt avser bestämmelserna om fastställande av antalet valkretsmandat samt om val av elektor och delegerade den 1 december 1982 och i övrigt den 1 januari 1983.

2. Genom lagen upphävs kyrkomötesförordningen (1949:174) och instruktionen (1951:505) för allmänt kyrkomötes utredningsnämnd.

3. Den centrala valmyndigheten skall senast den 10 december 1982 fastställa antalet valkretsmandat i varje valkrets avseende valet till det kyrkomöte som skall sammanträda år 1983.

4. Om en församling ingår i en kyrklig samfällighet som har bildats enligt lagen (1930:259) om församlingsstyrelse skall vad som sägs i 7-9 §§ om församling i stället gälla samfälligheten, om samfälligheten avser alla i den nämnda lagen åsyftade kyrkliga angelägenheter och inte omfattar två eller flera pastorat.

**3 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1936:567) om domkapitel**

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1936:567) om domkapitel skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §¹

Vid domkapitel skall vara anställd en stiftssekreterare.

Stiftssekreterare, vilka skola hava avlagt examen medförande behörighet till domarbefattning, tillsätts av regeringen.

Behörig till tjänst som stiftssekreterare är den som tillhör svenska kyrkan och som har avlagt examen som medför behörighet till domarbefattning.

Tjänster som stiftssekreterare tillsätts av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

¹ Senaste lydelse 1975:956.

4 Förslag till

Lag om upphävande av det forna prästeståndets privilegier

Härigenom föreskrivs att det forna prästeståndets privilegier, förmåner, rättigheter och friheter, i den mån de fortfarande äger bestånd, skall upphöra att gälla vid utgången av år 1982.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1982-04-01

Närvarande: statsrådet Ullsten, ordförande, och statsråden Wikström, Friggebo, Dahlgren, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander

Föredragande: statsrådet Boo

Proposition om ett reformerat kyrkomöte m. m.

1 Inledning

I punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen stadgas att ombud för svenska kyrkan sammanträder till allmänt kyrkomöte enligt vad som är särskilt föreskrivet.

Beslut om att inrätta ett allmänt kyrkomöte fattades av 1862–1863 års riksdag. Kyrkomötet består av 96 ledamöter, varav 39 är prästerliga ombud och 57 är lekmannaombud. De prästerliga ombuden är dels de 13 biskoparna, som är självskrivna ledamöter, dels 26 valda ombud för stiftet. Ärkebiskopen är ordförande i kyrkomötet. På kallelse av regeringen sammanträder kyrkomötet vart femte år. Regeringen kan dock sammankalla mötet oftare.

Kyrkomötet deltar tillsammans med riksdagen och regeringen i stiftande av kyrkolag. Det har inte någon beslutsfunktion när det gäller den kyrkliga förvaltningen utan kan endast som opinionsorgan ge sin mening tillkänna för regeringen i olika kyrkliga frågor.

Från svenska kyrkans sida har sedan länge framförts önskemål om olika organisatoriska reformer på riksplanet. Frågan har också behandlats i samband med det utredningsarbete om förhållandet mellan staten och svenska kyrkan som i olika etapper har pågått sedan slutet av 1950-talet. 1979 års allmänna kyrkomöte uttalade sig för ett bevarat samband mellan staten och kyrkan (SäU 1979:1. prot. 1979:20, kskr 1979:20) och avvisade därmed ett förslag (SOU 1978:1) om ändrade relationer mellan staten och svenska kyrkan som hade lagts fram året dessförinnan. Mötet förordade samtidigt inomkyrkliga reformer och tillsatte en utredningsnämnd för att utarbeta och lägga fram förslag om kyrkans organisation på stifts- och riksplan.

Mot denna bakgrund beslöt regeringen att tillkalla en kommitté (Kn 1979:06) med uppdrag att utreda frågor om kyrkomötets ställning, befogenheter och sammansättning m. m. Kommittén¹, som antog namnet 1979 års kyrkomöteskommitté, avlämnade i början av år 1981 betänkandet (SOU 1981:14) Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. En sammanfattning av kommitténs överväganden och förslag bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1* och de av kommitténs författningsförslag som gäller detta ärende som *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av deras yttranden i de delar som gäller detta ärende bör fogas till protokollet i ärendet som *bilaga 3*.

Genom propositionen (prop. 1981/82:77) om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. har regeringen förelagt riksdagen förslag till grundlagsändringar på grundval av kyrkomöteskommitténs betänkande. Jag tar nu upp de av kommittén behandlade frågorna om kyrkomötets sammansättning och arbetsformer samt den lagstiftning som behövs i dessa frågor och som komplement till de i propositionen föreslagna grundlagsändringarna.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna synpunkter

2.1.1 Bakgrund

Beslut om att inrätta ett allmänt kyrkomöte fattades av 1862–1863 års riksdag. Föreskrifter om kyrkomötet finns numera i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen, i kyrkomötesförordningen (1949:174, ändrad senast 1971:601) och i en av kyrkomötet fastställd arbetsordning.

Kyrkomötet består av 96 ledamöter, varav 39 är prästerliga ombud och 57 är lekmannaombud. Ärkebiskopen är ordförande i kyrkomötet. De prästerliga ombuden består av de 13 biskoparna, som är självskrivna ledamöter, samt 26 valda ombud för stiftet. Dessa utses genom direkta val av de olika stiftets präster. Lekmannaombuden väljs genom indirekta val av särskilda elektorer. Dessa utses i sin tur av kyrkofullmäktige, kyrkostämma eller särskilda av dessa organ valda delegerade. Den som är behörig att utöva prästerlig tjänst får inte vara lekmannaombud. Som ett allmänt kompetenskrav för ombud vid kyrkomöte gäller att ombudet måste tillhöra svenska kyrkan.

Kyrkomötet sammanträder vart femte år på kallelse av regeringen. Regeringen kan dock sammankalla mötet oftare. Kyrkomötet får inte utan

¹Riksdagsledamoten Hilding Johansson, ordförande, chefskonsulten Urban Gibson, utredningssekreteraren Margareta Grape-Lantz, häradsdomaren Gunnar Å. Johansson, riksdagsledamoten Gunnel Jonäng och förbundssekreteraren Carl-Eric Lundgren.

särskilt medgivande av regeringen sammanträda under längre tid än 35 dagar. Ärendena bereds i olika utskott som tillsätts av kyrkomötet. Som jag återkommer till deltar kyrkomötet tillsammans med riksdagen och regeringen i stiftande av kyrkolag. Kyrkomötet kan också självt ta initiativ i kyrkolagstiftningsärenden. När det gäller den kyrkliga förvaltningen har kyrkomötet inga beslutsfunktioner. Mötet kan endast som ett opinionsorgan i kyrkliga frågor ge sin mening till känna för regeringen. Kyrkomötet har dock den självständiga funktionen att det utser ledamöter i de fyra centrala kyrkliga styrelserna, svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete, svenska kyrkans missionsstyrelse, styrelsen för svenska kyrkan i utlandet samt svenska kyrkans diakoninämnd. Kyrkomötet granskar också de centrala kyrkliga styrelsernas verksamhetsberättelser.

Från kyrkans sida har sedan länge framförts önskemål om olika organisatoriska reformer. Redan år 1964 lade en arbetsgrupp inom kyrkan, den s. k. kyrkoorganisationskommittén, fram en skiss till sådana reformer. Med anledning av väckta motioner antog sedermera 1968 års allmänna kyrkomöte ett kyrkligt reformprogram. Det grundade sig på ett förslag från en inom kyrkan år 1964 tillsatt studiegrupp för kyrkoorganisationsfrågor och innefattade en sammanfattning av önskemål om organisatoriska reformer som ansågs väsentliga, oavsett hur relationerna till staten för framtiden skulle utformas.

Efter initiativ av flera kyrkliga institutioner tillsatte ärkebiskopen år 1973 en inomkyrklig arbetsgrupp med uppgift att arbeta fram förslag till reformer beträffande kyrkans organisation och arbetsformer, framför allt den kyrkliga organisationen på riks- och stiftsplanen. Arbetet fullföljdes inom ramen för de överläggningar mellan staten och svenska kyrkan som inleddes år 1975. De kyrkliga företrädarna i överläggningarna lade år 1978 fram en organisationsskiss (SOU 1978:2), som bl. a. innehöll förslag om ett reformerat kyrkomöte och en central kyrkostyrelse. 1978 års förslag om ändrade relationer mellan staten och svenska kyrkan (SOU 1978:1) förelades 1979 års allmänna kyrkomöte (skr 1979:1), som emellertid ansåg sig inte kunna godta förslaget i sin helhet. Mötet förordade i stället inomkyrkliga reformer inom ramen för ett bevarat samband mellan staten och svenska kyrkan och uppdrog åt 1979 års utredningsnämnd att utarbeta och lägga fram förslag om kyrkans organisation på stifts- och riksplan. Utredningsnämnden lade under hösten 1979 fram ett preliminärt betänkande om kyrkans framtida organisation. Nämndens betänkande har remissbehandlats. Nämnden avser att till 1982 års allmänna kyrkomöte lägga fram ett slutbetänkande i saken.

I fråga om kyrkolagstiftningen gäller en särskild ordning. Enligt punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen skall kyrkolag, varmed allmänt uttryckt förstås sådan lag som omfattar grundläggande bestämmelser om kyrkans väsen, egendom, organisation och verksamhet, stiftas av regeringen gemensamt med riksdagen och med samtycke av allmänt kyrkomöte. Reglerna avviker därigenom från de regler som gäller i fråga om

annan lagstiftning. Enligt 1 kap. 4 § andra stycket regeringsformen är det nämligen riksdagen ensam som stiftar lag.

Den nuvarande ordningen för kyrkolags stiftande tillkom i samband med representationsreformen år 1866. Vid grundlagsreformen år 1974 fördes reglerna om kyrkolagstiftning i huvudsak oförändrade över från 1809 års regeringsform till punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen. Detta skedde med hänvisning till att frågan om förhållandet mellan staten och svenska kyrkan var under utredning. I punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen finns också flera andra från 1809 års regeringsform överförda stadganden om svenska kyrkan.

Regeringen tillkallade år 1979 en kommitté, 1979 års kyrkomöteskommitté, med uppdrag att utreda frågor om kyrkomötets ställning, befogenheter och sammansättning m. m. Kommittén avlämnade i början av år 1981 betänkandet (SOU 1981:14) Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. Betänkandet har remissbehandlats.

2.1.2 Kyrkomöteskommitténs förslag

Kyrkomöteskommittén har, i enlighet med sitt utredningsuppdrag, behandlat frågorna om kyrkolagstiftningen och kyrkomötets befogenheter, sammansättning m. m. i ett sammanhang. Kommittén föreslår att den nya regeringsformens principer om lagstiftning genomförs fullt ut och att riksdagen sålunda i framtiden ensam stiftar kyrkolag. För att upprätthålla den i dag rådande balansen mellan staten och kyrkan föreslår kommittén att tillämpningsområdet för begreppet kyrkolag begränsas och att i stället vissa av de områden som i dag karaktäriseras som kyrkolag förs över till kyrkomötets självständiga bestämmanderätt.

Med hänvisning till att kyrkomötet får en egen självbestämmanderätt anser kommittén att det är nödvändigt att det nuvarande kyrkomötet förändras så att det får en bredare och mera demokratisk uppbyggnad än f. n. Kommittén föreslår att kyrkomötet skall bestå av 251 fritt valda ledamöter och att således den nuvarande kategoriklyvningen mellan lekmän och präster försvinner. Enligt kommitténs förslag skall val till kyrkomötet förrättas vart tredje år med början under december månad samma år som val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum. Enligt förslaget skall kyrkomötet sammanträda en gång varje treårsperiod. Urtima kyrkomöte skall dessutom kunna inkallas. Det nya kyrkomötet föreslås inte få någon självskriven ordförande. Kommittén föreslår att både ordförande och vice ordförande väljs av kyrkomötet vid dess första sammanträde.

För att garantera det kyrkliga läroämbetets inflytande vid behandlingen av lärofrågor när de särskilt valda prästerliga ledamöterna och biskoparnas självskrivna avskaffas, föreslår kommittén att en nämnd för beredning av lärofrågor inrättas. Kommittén föreslår vidare att kyrkomötet ges möjlighet

att välja ett representantskap, som kan sammanträda mellan kyrkomötets sammanträden. Enligt förslaget skall kyrkomötet vidare kunna välja en centralstyrelse för beredning av kyrkomötets och representantskapets ärenden och för verkställighet av dess beslut.

Kommittén föreslår att reformen i sin helhet skall träda i kraft den 1 januari 1983.

2.1.3 Remissyttrandena

Vid remissbehandlingen har kommitténs förslag i vad det avser frågan om ett reformerat kyrkomöte kommenterats huvudsakligen av remissinstanser med anknytning till svenska kyrkan. Dessa remissinstanser är överlag positiva till de förändringar av kyrkomötets sammansättning, arbetsformer och uppgifter, som kommittén har föreslagit. Däremot riktas åtskillig kritik mot utredningsförslaget i dess enskildheter. Remissinstanserna är i och för sig positiva till förslaget att antalet ledamöter i kyrkomötet skall utökas. Många är dock tveksamma till att utöka antalet till 251 och förordar i stället att antalet ledamöter bestäms till 151. En del instanser har synpunkter på hur frågan om svenska kyrkans lära bör handläggas av kyrkomötet. I det sammanhanget kritiserar många förslaget om att biskoparna inte längre skall vara självskrivna ledamöter av kyrkomötet. Vad gäller ändrade arbetsformer för kyrkomötet har remissinstanserna särskilt uppmärksammat frågorna om hur ofta kyrkomötet skall sammanträda och om ett särskilt representantskap skall tillskapas. De är mer eller mindre kritiska till utredningsförslaget i dessa delar. Kommitténs förslag om att en kyrklig centralstyrelse skall kunna inrättas får ett klart positivt mottagande. Åtskilliga remissinstanser anser dock, till skillnad från kommittén, att en sådan styrelse bör vara obligatorisk samt att ärkebiskopen skall vara styrelsens ordförande. Några remissinstanser framhåller behovet av att komplettera den föreslagna lagen om svenska kyrkan med ytterligare bestämmelser om val till kyrkomötet.

Jag avser att återkomma till remissinstansernas inställning till utredningsförslaget vid behandlingen av förslagets olika delar (2.3).

2.1.4 Föredragandens överväganden

Sedan länge har det pågått ett omfattande utredningsarbete beträffande förhållandet mellan staten och svenska kyrkan. Med hänvisning härtill har angelägna reformer på det kyrkliga området inte kunnat genomföras. Utredningsarbetet i stat-kyrka-frågan har varit inriktat på att nå en samlande lösning av hela komplexet stat-kyrka. Det har emellertid visat sig att en sådan lösning inte har varit möjlig att uppnå. Det är därför angeläget att man utan att föregripa den principiella frågan om förhållandet mellan staten och kyrkan inriktar sig på att ta upp sådana frågor rörande vilka ett reformbehov gör sig särskilt starkt gällande.

En sådan angelägen reform rör frågan om normgivningen på det kyrkliga området, närmast kyrkomötets medverkan vid stiftande av kyrkolag. Denna fråga har naturligt samband med kyrkomötets befogenheter och demokratiska förankring. På båda områdena har i skilda sammanhang framförts önskemål om reformer. Från kyrkligt håll har särskilt frågan om kyrkomötets arbetsformer och sammansättning aktualiserats. Kyrkomöteskommittén har lagt fram ett samlat förslag som rör formerna för kyrklig lagstiftning och förändringar av kyrkomötets sammansättning och arbetsformer. Hela reformen skall enligt vad kommittén föreslår träda i kraft samtidigt. Besluten måste emellertid fattas på olika sätt och vid skilda tidpunkter. Sålunda kräver nya former för kyrkolagstiftning beslut i den för grundlag stadgade ordningen, medan förändringar i kyrkomötets sammansättning och arbetsformer kräver beslut i den för kyrkolag stadgade ordningen.

I propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. har regeringen behandlat kommitténs förslag i vad det avser kyrkolagstiftningen. Enligt propositionen skall reglerna om kyrkolagstiftning anpassas till regeringsformens huvudprincip att riksdagen ensam stiftar lag. De föreslagna bestämmelserna har dock utformats så att svenska kyrkan i viss utsträckning skall medverka vid lagstiftning på det kyrkliga området. Det föreslås sålunda att det i fråga om viss lagstiftning fordras samtycke av kyrkomötet till lagstiftningsåtgärden eller yttrande av kyrkomötet. Riksdagen skall också enligt förslaget få möjlighet att till kyrkomötet delegera normgivning i kyrkliga angelägenheter.

Propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen måste behandlas i den ordning som gäller för beslut i grundlagsärenden. Om reformen skall kunna träda i kraft den 1 januari 1983 måste ett första beslut i ärendet tas under innevarande riksmöte och det andra efter det att den nyvalda riksdagen har samlats hösten 1982.

Av kyrkomöteskommitténs förslag återstår att behandla frågan om ett reformerat kyrkomöte liksom vissa följdändringar med anledning av de föreslagna nya grundlagsreglerna. I likhet med kommittén anser jag att det är nödvändigt att förändra den nuvarande kyrkomötesinstitutionen med hänsyn till de förändrade arbetsuppgifter som i enlighet med vad jag har anfört i den nyssnämnda propositionen hör anförtros kyrkomötet. Som en följd av att kyrkomötet föreslås få normgivningskompetens bör det ha en bättre demokratisk förankring än för närvarande. En bred representativitet utgör enligt min mening förutsättningen för ett kyrkomöte med vidgade uppgifter. Det är därför angeläget att överväga frågorna om antalet ledamöter och hur de skall väljas. I det sammanhanget är det naturligt att ta upp frågan om behovet av självskrivna ledamöter i kyrkomötet. En utgångspunkt är enligt min mening att kyrkomötets sammansättning bör vara anpassad till vad som är vanligt i samhället i övrigt. Ordförandeskapet i kyrkomötet är också en väsentlig fråga. Vidare finns det ett behov av att överväga kyrkomötets arbetsformer i syfte att göra mötet till ett mera

effektivt organ. Frågorna om hur ofta kyrkomötet skall sammanträda och hur det bör vara organiserat är av stor betydelse i sammanhanget.

De frågor om ett reformerat kyrkomöte som jag nu tar upp kräver beslut i den för kyrkolag stadgade ordningen. Detsamma gäller beträffande ett par andra frågor som jag tar upp i detta sammanhang. Mina förslag bygger på att riksdagen antar de förslag till grundlagsändringar som regeringen har lagt fram i propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. Förslagen i detta ärende utgör nödvändiga kompletteringar till grundlagsändringarna. Som jag återkommer till är grundlagsändringarna i vissa avseenden den formella basen för beslut. Riksdagen torde därför inte kunna fatta beslut i detta ärende förrän det andra beslutet i grundlagsärendet har tagits under hösten 1982. Jag anser emellertid att riksdagen redan nu bör beredas tillfälle att ta del av mina förslag så att dessa kan beaktas vid behandlingen av grundlagsförslaget.

Ett allmänt kyrkomöte är inkallat till den 15 april 1982. Jag avser att senare i dag föreslå regeringen att kyrkomötet skall beredas tillfälle att för sin del godkänna de lagförslag som jag anser att regeringen nu bör förelägga riksdagen.

Jag har i detta ärende samrått med cheferna för justitie- och budgetdepartementen.

2.2 Den lagtekniska lösningen

Det finns i dag ett flertal författningar med bestämmelser om kyrkomötet, dess sammansättning och arbetsformer. I punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen stadgas att ombud för svenska kyrkan sammanträder till allmänt kyrkomöte enligt vad som är särskilt föreskrivet. De närmare föreskrifterna finns i kyrkomötesförordningen (1979:174, ändrad senast 1971:601). Förordningen innehåller bestämmelser om kyrkomötets sammanträdestider och sammansättning, om val till kyrkomötet samt om kyrkomötets arbetsformer. Med stöd av 19 § kyrkomötesförordningen har kyrkomötet fastställt en arbetsordning med ytterligare föreskrifter rörande dess arbetssätt. Varje kyrkomöte kan inom sig utse en utredningsnämnd med uppgift att till nästföljande kyrkomöte bereda samt avge yttranden och förslag i sådana ärenden, som kyrkomötet har överlämnat till nämnden. Kungl. Maj:t har utfärdat en instruktion (1951:505) för allmänt kyrkomötes utredningsnämnd. Det finns också en särskild författning som rör val till kyrkomötet. Det är kungörelsen (1950:40) angående Lunds stifts indelning i valkretsar för val av lekmannaombud vid allmänt kyrkomöte samt angående det antal sådana lekmannaombud, som skall väljas inom varje valkrets i riket.

Kyrkomöteskommittén föreslår att de i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen intagna bestämmelserna om kyrkomötet upphävs i den för beslut i grundlagsfrågor stadgade ordningen. Kommittén föreslår vidare

att de nya bestämmelser om kyrkomötets sammansättning och arbetsformer som följer av kommitténs förslag skall ges i en ny lag, benämnd lagen om svenska kyrkan. Genom lagen skall kyrkomötesförordningen, instruktionen för utredningsnämnden och kungörelsen angående Lunds stifts indelning i valkretsar etc., upphävas. Kyrkomötet förutsätts enligt förslaget självt anta de närmare föreskrifterna om kyrkomötets arbetsätt. Kommittén föreslår vidare en särskild lag om den av kommittén föreslagna nämnden för beredning av svenska kyrkans lärofrågor.

Kommitténs förslag till lag om svenska kyrkan omfattar 32 paragrafer. I första paragrafen beskrivs svenska kyrkan som ett evangeliskt-lutherskt trossamfund. Den andra paragrafen anger bl. a. att svenska kyrkan i sin verksamhet bygger på församlingarna samt att den genom dessa upprätthåller en på demokratisk grund riksomfattande verksamhet. Av tredje paragrafen framgår svenska kyrkans lagreglerade organisatoriska struktur. Det anges i paragrafen att särskild lagstiftning reglerar den lokala och regionala verksamheten. Till fjärde paragrafen har kommittén från punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen fört över vissa grundläggande bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster. De återstående 28 paragraferna behandlar det reformerade kyrkomötet och dess beslutsområde, val till kyrkomötet samt kyrkomötets sammanträden och arbetsformer. Bestämmelserna utgör till stor del en överarbetning av bestämmelserna i kyrkomötesförordningen.

Remissinstanserna har inte i någon större utsträckning kommenterat den lagtekniska lösning som kommittén har föreslagit. Kammarrätten i Göteborg påpekar dock att de fyra första paragraferna i lagförslaget inte har ett sådant innehållsmässigt samband med övriga paragrafer att bestämmelserna bör föras samman till en lag. Kammarrätten föreslår som ett alternativ att de fyra inledande paragraferna tillsammans med det grundläggande stadgandet om kyrkomötet i övergångsbestämmelserna till regeringsformen får bilda lagen om svenska kyrkan medan återstoden av bestämmelserna förs till en lag om kyrkomöte.

För egen del vill jag anföra följande.

Som jag tidigare har nämnt har regeringen i propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. föreslagit riksdagen vissa grundlagsändringar på grundval av kyrkomöteskommitténs betänkande. I propositionen föreslås att den i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen intagna regeln om kyrkomötet upphävs. Vidare föreslås att reglerna om kyrkolagstiftning anpassas till regeringsformens huvudprinciper om normgivning. Huvudregeln blir därigenom att riksdagen ensam stiftar lag på det kyrkliga området. Vissa grundläggande föreskrifter om svenska kyrkan skall dock ges ett särskilt konstitutionellt skydd. Således skall enligt förslaget grundläggande föreskrifter om svenska kyrkan som trossamfund och om kyrkomötet meddelas i lagen om svenska kyrkan, vilken skall stiftas på samma sätt som huvudbestämmelserna i riksdagsordningen. Detta innebär

att lagen skall stiftas antingen genom två beslut av riksdagen med ett mellanliggande riksdagsval eller också genom endast ett beslut fattat med kvalificerad majoritet (8 kap. 16 § regeringsformen). Innan lagen stiftas skall yttrande av kyrkomötet inhämtas. Riksdagen skall enligt förslaget kunna till kyrkomötet delegera normgivning i vissa kyrkliga angelägenheter. Sådan delegation är avsedd att ske i lagen om svenska kyrkan. I propositionen föreslås också att grundläggande föreskrifter om prästerliga tjänster i svenska kyrkan, om stiftsmyndigheter och om den kyrkliga egendomen samt andra föreskrifter om kyrkomötet än grundläggande föreskrifter skall meddelas i lagen om svenska kyrkan eller i annan lag, som stiftas av riksdagen efter yttrande av kyrkomötet.

Utgångspunkten för den lagtekniska lösningen är därmed given. En lag om svenska kyrkan bör i enlighet med förslaget till nya grundlagsregler innehålla grundläggande föreskrifter om svenska kyrkan som trossamfund och om kyrkomötet som en församling av valda ombud för svenska kyrkan. Lagen bör vidare innehålla en bestämmelse varigenom riksdagen bemyndigar kyrkomötet att meddela föreskrifter i vissa ämnen. I grundlagsärendet har jag uttalat, att lagen om svenska kyrkan – i enlighet med kommitténs förslag – också bör innehålla grundläggande föreskrifter om kompetenskrav för innehav av prästerliga befattningar (prop. 1981/82:77 s. 42).

Kyrkomöteskommitténs förslag till lag om svenska kyrkan innehåller utöver föreskrifter i de nu nämnda ämnena även föreskrifter som närmare reglerar valen till kyrkomötet, kyrkomötets organisation m. m. Enligt det förslag om nya grundlagsregler som har avlämnats till riksdagen är det som jag nyss nämnde formellt möjligt att ta in regler av detta slag i lagen om svenska kyrkan. Under remissbehandlingen av kommittéförslaget har emellertid påpekats att de första paragraferna i kommitténs lagförslag inte har sådant innehållsmässigt samband med övriga paragrafer att bestämmelserna bör sammanföras till en lag. Jag anser att det finns fog för denna invändning. Dessutom bör det i sammanhanget beaktas att förslaget till nya grundlagsregler har utformats så att lagen om svenska kyrkan skall stiftas, ändras eller upphävas i särskild ordning, nämligen på samma sätt som huvudbestämmelserna i riksdagsordningen. Med anledning härav framhöll jag i grundlagspropositionen (s. 22) att det kan finnas behov av att ändra de föreskrifter som närmare reglerar valen till kyrkomötet och kyrkomötets organisation på ett enklare sätt än det jag hade förordat i fråga om lagen om svenska kyrkan. Enligt vad jag vidare framhöll borde andra föreskrifter än grundläggande föreskrifter om kyrkomötet inte ingå i denna lag utan tas in i en annan lag, som ersätter den nuvarande kyrkomötesförordningen. Min ståndpunkt i denna fråga är alltså att det i lagen om svenska kyrkan inte bör tas in andra föreskrifter om kyrkomötet än grundläggande föreskrifter. De mera detaljerade föreskrifter som kan behövas om val till kyrkomötet samt om kyrkomötets organisation och arbetsformer bör i stället tas in i en annan lag.

2.3 Ett reformerat kyrkomöte

2.3.1 Kyrkomötets arbetsuppgifter

Kyrkomötets uppgifter och befogenheter har lagts fast i 1 § kyrkomötesförordningen. Av den bestämmelsen framgår att kyrkomötet skall behandla de kyrkliga ärenden som regeringen överlämnar till kyrkomötet. Vidare skall kyrkomötet behandla ärenden som väcks av enskilda ledamöter eller som av föregående kyrkomöte har överlämnats till en särskild utredningsnämnd och vari denna har avgett ett betänkande. Enligt samma bestämmelse får kyrkomötet inte, utöver vad i grundlag är medgivet, annat eller mera besluta än att hos regeringen anmäla "underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önskingar".

Enligt punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen medverkar kyrkomötet vid stiftande av kyrkolag. Sådan lag stiftas av regeringen gemensamt med riksdagen och efter samtycke av allmänt kyrkomöte. Härutöver bereds kyrkomötet ofta tillfälle att yttra sig i kyrkliga frågor. Regeringen har sålunda låtit inhämta kyrkomötets yttranden i frågor som faller utanför kyrkomötets medbestämmanderätt, men som har bedömts ha stor betydelse för kyrkan. Kyrkomötet fungerar alltså på så sätt som ett opinionsorgan i kyrkliga frågor.

Kyrkomötet har också vissa icke lagreglerade uppgifter som rör verksamheten hos de fyra centrala kyrkliga styrelserna, svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete, svenska kyrkans missionsstyrelse, styrelsen för svenska kyrkan i utlandet samt svenska kyrkans diakoninämnd. Kyrkomötet väljer medlemmar i styrelserna, tar emot redovisning för styrelsernas förvaltning, granskar deras verksamhetsberättelser samt prövar frågan om ansvarsfrihet för förvaltningen.

Kyrkomöteskommittén har föreslagit att kyrkomötets självbestämmanderätt skall utvidgas till att omfatta normgivning inom en del av det område som i dag regleras i kyrkolag. Vidare skall kyrkomötet enligt förslaget självständigt besluta i vissa ämnen som enligt den nuvarande lagstiftningen ankommer på regeringen. Enligt kommittén blir detta centrala arbetsuppgifter för kyrkomötet. Bland andra tänkbara uppgifter nämner kommittén tillsynen över de centrala kyrkliga styrelserna. Därutöver får, enligt vad kommittén framhåller, kyrkomötet antas komma att utgöra svenska kyrkans officiella remissorgan. Kommittén håller för troligt att ett kyrkomöte med ökad självbestämmanderätt kommer att bli kyrkans centrala språkrör i ekonomiska och andra frågor av rikskaraktär. För att kyrkomötet skall få någon avgörande betydelse för svenska kyrkan och kunna spela en enande roll för dess organisationsstruktur krävs enligt kommittén att kyrkomötet också får ett mera avgörande inflytande över den s. k. fria sektorn.

Remissinstanserna har – utöver frågan om kyrkomötets deltagande i kyrkolagstiftning – inte närmare kommenterat frågan om vilka arbetsuppgifter som bör åvila kyrkomötet.

Som jag tidigare har nämnt har regeringen i propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. föreslagit att kyrkomötet även fortsättningsvis skall medverka i viss kyrklig lagstiftning. Enligt de föreslagna ändringarna i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen skall sålunda yttrande av kyrkomötet inhämtas innan lagen om svenska kyrkan stiftas. Kyrkomötet skall också yttra sig i lagstiftningsfrågor som gäller grundläggande föreskrifter om prästerliga tjänster i svenska kyrkan, om stiftsmyndigheter och om den kyrkliga egendom som är avsedd för svenska kyrkans verksamhet. Vidare skall kyrkomötet yttra sig i lagstiftningsärenden angående andra än grundläggande föreskrifter om kyrkomötet. I fråga om föreskrifter om medlemskap i svenska kyrkan fordras enligt förslaget samtycke av kyrkomötet. Vad som är föreskrivet om kyrkomötets medverkan vid stiftande av lag gäller också i fråga om ändring eller upphävande av sådan lag. En viktig del av grundlagsförslaget är att riksdagen föreslås få en möjlighet att i lagen om svenska kyrkan delegera normgivning till kyrkomötet i vissa ämnen av utpräglad inomkyrklig natur.

Den i propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. föreslagna möjligheten att delegera viss normgivning till kyrkomötet bör enligt min mening utnyttjas fullt ut i samband med att man genomför reformen. Kyrkomötet bör alltså genom bemyndigande i lagen om svenska kyrkan få kompetens att meddela föreskrifter i alla de ämnen som grundlagsförslaget ger möjlighet till. Grundlagsförslaget öppnar även en möjlighet för riksdagen att i lagen om svenska kyrkan medge att kyrkomötet överlåter sin kompetens åt organ som tillsätts av kyrkomötet. Jag anser att denna möjlighet till s. k. subdelegation inte omedelbart bör utnyttjas. Enligt min mening bör kyrkomötet under en övergångstid verka i sina nya former innan kyrkomötet bemyndigas att delegera ärenden. Först sedan erfarenhet har vunnits av de nya arbetsformerna kan man avgöra behovet av att låta t. ex. en centralstyrelse meddela föreskrifter i vissa ämnen.

Om reformen genomförs kommer en väsentlig uppgift för kyrkomötet att bli att på olika sätt medverka vid normgivningen på det kyrkliga området. Utan tvivel kommer detta att utgöra en central del av kyrkomötets arbetsuppgifter. Av den bestämmelse om kyrkomötets arbetsuppgifter som enligt vad jag tidigare har sagt bör tas in i lagen om svenska kyrkan bör därför framgå att kyrkomötet skall behandla de ärenden som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet. En sådan bestämmelse inrymmer också att regeringen hör kyrkomötet i frågor i vilka kyrkomötets medverkan inte är obligatorisk. Kyrkomötet bör alltså enligt min mening även i fortsättningen kunna fungera som ett opinionsorgan i kyrkliga frågor. Lika naturligt är att kyrkomötets ledamöter och organ som enligt lag tillsätts av kyrkomötet kan ta egna initiativ i kyrkliga ärenden. I den grundläggande bestämmelsen om kyrkomötets arbetsuppgifter bör därför också anges att kyrkomötet skall behandla de kyrkliga ärenden som väcks av någon ledamot eller av organ, som enligt lag har tillsatts av kyrkomötet.

Vad jag hittills har uppehållit mig vid tillhör den offentligrättsligt reglerade delen av verksamheten. Förträdare för svenska kyrkan har sedan länge framfört önskemål om att kyrkomötet bör få en mera samlande roll på riksplanet i kyrkliga frågor. Kommittén framhåller att det får ankomma på kyrkan själv att besluta om kyrkomötet även skall anförtros andra inte lagreglerade uppgifter, som i dag ligger på olika rikskyrkliga organ. Jag ansluter mig till kommitténs uppfattning att kyrkomötet inom ramen för dess offentligrättsligt reglerade verksamhet inte kan tillföras uppgifter som ligger utanför det lagreglerade området för svenska kyrkans verksamhet. Som kommittén framhåller kan den fria verksamheten inte heller bli föremål för en framtida lagreglering. Det bör liksom nu ankomma på kyrkan själv att bestämma formerna för och innehållet i den verksamhet som inte är lagreglerad. Jag finner därför inte anledning att gå närmare in på denna fråga.

2.3.2 Kyrkomötets sammansättning m. m.

I 2 § kyrkomötesförordningen finns bestämmelser om kyrkomötets sammansättning. Kyrkomötet består av 96 ledamöter, varav 39 prästerliga ombud och 57 lekmannaombud. De prästerliga ombuden är dels samtliga 13 biskopar, dels 26 valda ombud för stiftet. Ärkebiskopen är ordförande i kyrkomötet. Den som har rätt att utöva prästerlig tjänst får inte vara lekmannaombud. För de valda prästerliga ombuden och för lekmannaombuden skall suppleanter utses. Om någon biskop har förhinder skall domkapitlet förordna en av stiftets präster att vara ombud i biskopens ställe.

Två grundläggande frågor som bör övervägas i detta sammanhang är de som rör kyrkomötets sammansättning och antalet ledamöter i kyrkomötet. Jag behandlar först frågan om hur kyrkomötet bör vara sammansatt och går därefter över till frågan om antalet ledamöter.

Kyrkomöteskommittén anser att kyrkomötet i sin nuvarande sammansättning måste uppfattas både som otidsenligt och odemokratiskt. Kommittén framhåller bl. a. att det är en allmän demokratisk princip att sakkunniga på ett visst område inte enbart i kraft av sin ställning bör ha förtur eller vara självskrivna i representativa organ. Denna princip bör enligt kommittén slå igenom även i fråga om kyrkomötets sammansättning. Den nuvarande kategoriklyvningen mellan prästerliga ombud och lekmannaombud bör därför upphöra. Kyrkomötet bör således enligt kommittén bestå enbart av fritt valda ledamöter. Kommittén förutsätter samtidigt att såväl biskopar och andra präster som lekmän kommer att bli valda till ett sådant fritt valt kyrkomöte. Kommittén föreslår att ärkebiskopen inte längre skall vara självskriven ordförande i kyrkomötet. Till frågan om att skapa ett mera demokratiskt kyrkomöte hör nämligen enligt kommittén att kyrkomötets ordförande skall utses av kyrkomötet genom val.

Enligt kommittén är en viss prästerlig medverkan i kyrkomötets arbete

nödvändig även i fortsättningen. Kommittén hänvisar därvid till lärofrågor och liturgiska frågor. Kommittén framhåller att biskoparna har ett särskilt ansvar när det gäller lärans tolkning. Även bland andra präster och lärare vid teologiska fakulteter finns det enligt kommittén ett teologiskt kunnande, vilket kyrkomötet bör dra nytta av. Med hänsyn härtill föreslår kommittén att det inrättas en särskilt nämnd för lärofrågor. Nämnden bör enligt kommittén bestå av de 13 biskoparna och – om kyrkomötet finner det önskvärt – högst sju av kyrkomötet utsedda ledamöter. Enligt förslaget skall kyrkomötet alltid inhämta yttranden av nämnden innan kyrkomötet avgör ärenden rörande lärofrågor.

Vid remissbehandlingen har förslaget om att kyrkomötet skall bestå av endast fritt valda ledamöter mött stark kritik, framför allt från kyrkligt håll. Flera kritiska instanser hänvisar till att svenska kyrkans organisation bygger på en kombination av folkligt förankrad självstyrelse och prästerlig ämbetsförvaltning. De anser att detta förhållande bör få genomslag i kyrkomötets sammansättning. Av de 33 remissinstanser som har yttrat sig i fråga om kyrkomötets sammansättning anser 23 att biskoparna skall vara självskrivna ledamöter. Av dessa anser några av kyrkomötet utöver biskoparna också bör tillförsäkras annan prästerlig representation. Enligt vad åtskilliga av remissinstanserna framhåller har biskoparna inom svenska kyrkan ett sådant särskilt ansvar för lärofrågornas avgörande att de bör garanteras en ställning som fullvärdiga ledamöter av kyrkomötet. De remissinstanser som förordar att biskoparna skall vara självskrivna ledamöter anser överlag att den föreslagna nämnden för lärofrågor därmed kan slopas.

I likhet med kommittén anser jag att det från demokratisk synpunkt kan riktas invändningar mot den rådande kategoriklyvningen mellan prästerliga ombud och lekmannaombud i kyrkomötet. Det är nämligen numera en vedertagen princip att självskrivna ledamöter eller företrädare för en viss yrkesgrupp inte skall besätta ett visst antal platser i representativa organ. Med denna utgångspunkt finns det starka skäl att införa en ordning med endast fritt valda ledamöter i kyrkomötet. Mot en sådan ordning har flera remissinstanser invänt att man härigenom inte i tillräcklig grad skulle ta hänsyn till kyrkans egenart. De har framhållit att ett för svenska kyrkan grundläggande drag är samspelet mellan folkligt förankrad självstyrelse och prästerlig ämbetsförvaltning. Detta förhållande skulle enligt deras mening motivera en fortsatt prästerlig representation i kyrkomötet. I allmänhet har de därvid hävdade att biskoparna bör vara självskrivna ledamöter. Enligt min mening finns det ett visst fog för dessa invändningar. Biskoparna har onekligen en särställning inom svenska kyrkan genom sitt ansvar för frågor som hänger samman med kyrkans lära. Jag är emellertid inte beredd att bryta den viktiga grundläggande principen om att endast fritt valda ledamöter skall ingå i ett organ av kyrkomötets karaktär. Samtidigt vill jag framhålla att denna ordning givetvis inte hindrar att biskoparna och även andra präster

väljs till ledamöter av kyrkomötet. Enligt min mening bör biskoparnas särskilda ställning och ansvar inom svenska kyrkan i stället komma till uttryck genom att de får en skyldighet att närvara vid kyrkomötets sammanträden och ges rätt att delta i överläggningarna. Härigenom skapas garantier för att debatten före beslut i t. ex. lärofrågor tillförs den sakkunskap som biskoparna besitter.

Sammanfattningsvis förordar jag alltså att kyrkomötet skall bestå av endast fritt valda ledamöter. Biskoparna skall enligt min mening vara skyldiga att närvara vid kyrkomötets sammanträden och få rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten, om de inte har valts till ledamöter. Som ett led i demokratiseringen av kyrkomötet anser jag också, i likhet med kommittén och flertalet remissinstanser som har yttrat sig i frågan, att kyrkomötet bör välja en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande.

Jag övergår nu till frågan om antalet ledamöter i kyrkomötet.

Kyrkomöteskommittén föreslår att kyrkomötet skall bestå av 251 ledamöter. Kommittén anför att svenska kyrkans medlemmar regionalt såväl som i övriga hänseenden bör ges möjlighet till en allsidig representation. Genom att utöka antalet ledamöter i kyrkomötet kan man enligt kommittén uppnå den önskvärda demokratiseringen av kyrkomötet. Därigenom kan enligt kommittén kyrkomötet bli det önskade representativa rikskyrkliga organet.

Remissinstanserna är genomgående positiva till att antalet ledamöter i kyrkomötet utökas. Flertalet av dem är dock kritiska mot eller tveksamma till att utöka antalet till 251. Med några få undantag förordar de att antalet bestäms till 151. En sådan inställning redovisar bl. a. kammarkollegiet, teologiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund, flera domkapitel, Biskopsmötet samt andra instanser med anknytning till svenska kyrkan.

Kritiken mot förslaget i denna del riktas till stor del mot att ett så stort antal ledamöter som 251 för med sig administrativa svårigheter och alltför höga kostnader. Flera instanser framhåller att kyrkomötet kan sammanträda varje år om antalet ledamöter begränsas till 151. I sådant fall skulle enligt dessa instanser det av kommittén föreslagna representantskapet inte behövas.

För egen del ansluter jag mig till kommitténs förslag i denna del. Som jag tidigare har sagt kommer en väsentlig uppgift för kyrkomötet att vara att på olika sätt medverka vid normgivningen på det kyrkliga området. Avsikten är enligt förslaget i propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. att kyrkomötet skall kunna få en egen normgivningskompetens i rent kyrkliga angelägenheter. Med hänsyn till dessa nya arbetsuppgifter för kyrkomötet är det enligt min mening nödvändigt att kyrkomötets beslut är väl förankrade genom en bred representation i kyrkomötet. Av de två alternativa tal. 151 resp. 251 ledamöter, som har diskuterats bör man för att uppnå en sådan bred representation enligt min mening stanna för det högre talet. Jag förordar alltså att kyrkomötet skall bestå av 251 ledamöter.

2.3.3 Val till kyrkomötet

Nuvarande ordning innebär att val till kyrkomötet förrättas när regeringen har kallat till ett allmänt kyrkomöte. Valet gäller endast detta kyrkomöte. De valda prästerliga ombuden i kyrkomötet utses genom direkta val av resp. stifts präster. Lekmannaombuden väljs genom indirekta val av elektoror. Elektorerna utses av kyrkofullmäktige, kyrkostämma eller av särskilt valda delegerade. I kyrkomötesförordningen finns utförliga bestämmelser om valen. Vid val av lekmannaombud bildar varje stift en valkrets. Lunds stift utgör dock två valkretsar i enlighet med vad regeringen bestämmer. Det antal lekmannaombud som skall väljas inom varje valkrets finns fastlagt i författning som beslutas av regeringen. Som ett kompetensvillkor för ombud vid kyrkomöte gäller att ombudet måste vara myndigt samt tillhöra svenska kyrkan.

Kyrkomöteskommittén föreslår att kyrkomötet får en valperiod. Val till kyrkomötet skall enligt kommittén förrättas vart tredje år. Valperiodens längd blir därmed densamma som för riksdagen och för kommun- och kyrkofullmäktige. Kommittén anser att det skulle vara bäst om kyrkomötets ledamöter kunde väljas genom direkta val. Kommittén har emellertid funnit att ett stort antal frågor behöver undersökas närmare innan ett sådant valsystem kan införas. En undersökning av detta slag har kommittén inte ansett vara möjlig att genomföra med hänsyn till att kommitténs utredningsarbete, enligt direktiven, skulle bedrivas med stor skyndsamhet. Kommittén har därför föreslagit att valen till kyrkomötet i ett första skede alltså bör vara indirekta. Samtidigt förordar kommittén att förutsättningarna för direkta val utreds ytterligare.

Kommitténs förslag till bestämmelser om val till kyrkomötet grundas i stor utsträckning på de nuvarande bestämmelserna i kyrkomötesförordningen. Således föreslår kommittén att stiftet alltså skall utgöra valkretsar. Kommittén föreslår en regel som innebär att de 251 valkretsmandaten skall fördelas mellan valkretsarna på grundval av en beräkning av förhållandet mellan antalet röstberättigade kyrkomedlemmar i varje valkrets och antalet röstberättigade kyrkomedlemmar i hela riket. Varje valkrets skall dock tilldelas minst två mandat. För ledamöterna skall utses suppleanter. Endast den som tillhör svenska kyrkan och som är myndig skall kunna vara kyrkomötesledamot eller suppleant för denne. Enligt kommitténs förslag skall kyrkomötesledamöterna även i fortsättningen väljas av elektoror. Dessa skall enligt förslaget utses av kyrkofullmäktige, kyrkorådet eller av särskilda delegerade. Genom vissa nya beräkningstal för utseende av delegerade och elektoror bereds enligt kommittén de enskilda församlingarna möjlighet att i betydligt större utsträckning än f. n. påverka valet av ledamöter. En nyhet i kommitténs förslag i förhållande till nuvarande ordning är att tidpunkterna för valen fixeras i lag. Således skall elektorerna

utses före utgången av december månad det är då val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum. Senast före januari månads utgång året därpå skall elektorerna välja ledamöterna till kyrkomötet.

Vid remissbehandlingen har kommitténs förslag om val till kyrkomötet fått ett positivt mottagande. Samtliga remissinstanser som uttalar sig i frågan ställer sig bakom förslaget om att valen skall vara indirekta. Flera instanser uttalar att de i princip förordar direktval, men att de under en övergångsperiod kan godta indirekta val. Några remissinstanser framför synpunkter på de enskilda valbestämmelserna. Teologiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund anser att frågan om valtid och valkorporationer för utseende av kyrkomötesledamöter bör bearbetas ytterligare. Fakultetsnämnden ifrågasätter om det är nödvändigt att valen sker under den stora brådska som blir följden av förslaget. Enligt vad fakultetsnämnden framhåller borde valen av ledamöter kunna sättas i gång på hösten året efter det att kyrkofullmäktigeval har hållits och mandatperioden för kyrkomötets ledamöter förskjutas i samma mån. Några domkapitel påpekar att beräkningstalen för utseende av elektorer och delegerade kan behöva justeras. Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller att den föreslagna bestämmelsen om mandatfördelning mellan valkretsarna lämpligen bör justeras med 2 kap. 2 § vallagen (1972:620) som förebild. Länsstyrelsen anser därutöver att lagen behöver kompletteras med ytterligare bestämmelser om valen.

Jag delar kommitténs uppfattning att kyrkomötet bör få en treårig valperiod. Enligt min mening ligger det ett stort värde i att den rådande opinionen bland kyrkomedlemmarna slår igenom när ledamöter av kyrkomötet utses. Den bästa garantin härför är att valen till kyrkomötet så nära som möjligt ansluter sig till valet av kyrkofullmäktige. Jag är därför inte beredd att i tiden skjuta fram valprocessen som en remissinstans har förordat. Enligt min mening bör valen till kyrkomötet påbörjas redan samma år som val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum. Jag ansluter mig således till kommitténs förslag i denna del.

I likhet med kommittén och remissinstanserna anser jag att det från demokratisk synpunkt finns skäl att övergå till ett system med direkta val. Som kommittén har påpekat krävs det emellertid ett tämligen omfattande utredningsarbete innan ett sådan valsätt kan genomföras. En kyrkomötesreform bör enligt min mening inte hindras av ett kompletterande utredningsarbete i valfrågan. Jag anser därför i likhet med en enig remissopinion att en indirekt valmetod för val till kyrkomötet bör tillämpas t. v. Kommitténs valmodell är en modifiering av nu gällande system. Den uppfyller enligt min mening de krav på godtagbar representativitet som kan ställas upp inom ramen för ett indirekt valsysteem.

Kommitténs förslag till valregler bör enligt min mening i huvudsak genomföras. Som några remissinstanser har påpekat kan dock bestämmelserna behöva kompletteras i vissa avseenden. Erfarenheten visar att valförfattningar bör innehålla förhållandevis detaljerade regler för att man

skall undvika tillämpningssvårigheter. Kommitténs förslag behöver därför enligt min mening kompletteras med ytterligare regler om förfarandet vid val. Som exempel härpå kan jag nämna att bestämmelsen om mandatfördelningen mellan valkretsarna bör justeras. Den måste dock enligt min mening fortfarande garantera att varje stift kan tilldelas minst två mandat.

2.3.4 Kyrkomötets arbetsformer

Enligt 1 § kyrkomötesförordningen skall kyrkomötet sammanträda vart femte år om inte regeringen sammankallar mötet oftare. Regeringen bestämmer tid och plats för kyrkomötets sammanträde. Utan särskilt medgivande av regeringen får kyrkomötet inte sammanträda under längre tid än 35 dagar. De ärenden som skall behandlas av kyrkomötet bereds i olika utskott som kyrkomötet tillsätter. Vid varje kyrkomöte skall det alltid tillsättas tre utskott, nämligen ett kyrkolagsutskott, ett expeditionsutskott och ett ekonomiutskott. Om det förekommer ärenden om antagande av eller ändring i bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes skall kyrkomötet för sådana ärenden tillsätta ett beredningsutskott, bestående av ärkebiskopen och 14 ledamöter. Därutöver kan kyrkomötet tillsätta ytterligare utskott för beredning av särskilda frågor. Utskottens sammansättning följer principen att antalet prästerliga ombud och antalet lekmanambud skall förhålla sig till varandra som tre till fyra. Som jag tidigare har nämnt kan kyrkomötet överlämna ärenden till en särskild utredningsnämnd som mötet tillsätter. Utredningsnämndens uppgift är att till nästföljande kyrkomöte bereda samt avge yttranden och förslag i de ärenden som mötet i anledning av väckta motioner överlämnar till nämnden. Utredningsnämndens verksamhetsperiod är begränsad till ett år efter kyrkomötets slut. Med regeringens medgivande kan dock nämnden få sammanträda under högst två månader omedelbart innan ett nytt kyrkomöte börjar. Regeringen fastställer instruktion för nämnden efter förslag av kyrkomötet. Den gällande instruktionen (1951:505) för allmänt kyrkomötes utredningsnämnd trädde i kraft den 1 juli 1951.

Kyrkomöteskommittén föreslår att kyrkomötet skall sammanträda vart tredje år. Sammanträdet skall enligt förslaget börja den första tisdagen i mars månad året efter det år då val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum. Enligt kommitténs mening kan det vara lämpligt att kyrkomötet, sedan det har samlats och erforderliga val har förrättats, ajournerar sig för att sammanträda under senare tid av året. Kommittén föreslår också en möjlighet att sammankalla kyrkomötet till urtima sammanträde. Enligt förslaget skall regeringen förordna om sådant sammanträde. Kyrkomötets ordförande skall enligt förslaget vara skyldig att utlysa urtima sammanträde i vissa fall, bl. a. om minst 51 av kyrkomötets ledamöter begär det.

Enligt kommittén bör kyrkomötet självt få bestämma om hur dessa

ärenden skall beredas. Kommittén föreslår att kyrkomötet skall få tillsätta en centralstyrelse som skall kunna verka även mellan kyrkomötets sammanträden. Om kyrkomötet utser en centralstyrelse torde enligt kommittén vissa beredningsuppgifter komma att falla på styrelsen. Kommittén håller dock för troligt att åtminstone vissa ärenden bör beredas i utskott. I kommitténs lagförslag öppnas därför en möjlighet för kyrkomötet att välja utskott. Det bör enligt kommittén liksom nu ankomma på kyrkomötet självt att närmare bestämma om sina arbetsformer.

Kommittén föreslår att en särskild nämnd för lärofrågor inrättas. Denna skall enligt kommitténs förslag bestå av biskoparna i samtliga stift och högst sju av kyrkomötets valda ledamöter. Före kyrkomötets beslut i ärenden rörande lärofrågor skall enligt kommitténs förslag alltid yttrande inhämtas från nämnden. Vidare föreslår kommittén ett särskilt beslutsförfarande när det gäller förslag som rör svenska kyrkans lära. Kommittén föreslår att sådana förslag, om de inte förkastas av kyrkomötet, skall vila till dess nästa nyvalda kyrkomöte sammanträder på begäran av lägst tio ledamöter, såvida inte minst fem sjättedelar av de röstande förenar sig om att anta förslaget.

Kommittén vill öppna en möjlighet att efter behov samla ett mindre antal av kyrkomötets ledamöter till årliga sammanträden. Enligt förslaget får därför kyrkomötet möjlighet att inom sig välja ett representantskap. Ett sådant skall bestå av minst 41 ledamöter.

Endast ett mindre antal remissinstanser har kommenterat förslaget om kyrkomötets arbetsformer. De har särskilt behandlat frågan om tiden mellan kyrkomötets sammanträden och frågan om att inrätta ett särskilt representantskap och är därvid mer eller mindre kritiska. Några av de kritiska instanserna pekar på att det kan uppkomma kompetenskonflikter mellan kyrkomötet och representantskapet. Flera remissinstanser kopplar samman frågorna om tiden mellan kyrkomötets sammanträden och behovet av ett representantskap med frågan om antalet ledamöter i kyrkomötet. Bl. a. flera domkapitel och Biskopmötet anser att kyrkomötet bör sammanträda varje år. Med denna utgångspunkt anser de i allmänhet att det föreslagna representantskapet inte behövs. Domkapitlet i Linköping framhåller att kyrkomötet får större möjligheter att leda kyrkan om det sammanträder varje år.

För egen del vill jag anföra följande.

Som jag har nämnt tidigare skall kyrkomötet enligt propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. genom delegering från riksdagen kunna få normgivningskompetens. För att effektivt kunna utnyttja denna kompetens anser jag att det är nödvändigt att kyrkomötet sammanträder relativt ofta. Enligt min mening är det härvidlag inte tillräckligt att kyrkomötet sammanträder med tre års mellanrum. Liksom flera remissinstanser förordar jag en ordning enligt vilken kyrkomötet sammanträder varje

år. Därigenom kan man undvika kompetenskonflikter och administrativa problem som kan bli följden om man inrättar det av kommittén föreslagna representantskapet. Jag föreslår därför att kyrkomötet skall sammanträda varje år. Härigenom finns varken behov av urtima sammanträden eller av ett representantskap.

Kyrkomötet sammanträder enligt de nu gällande reglerna på tid och plats som regeringen bestämmer. I likhet med kommittén anser jag att det bör fastställas en viss dag när kyrkomötets sammanträden skall börja. En sådan ordning har flera fördelar. Sålunda underlättas t. ex. planeringen av kyrkomötets arbete under valperioden om varje sammanträdestid är bestämd i förväg. Vidare torde en sådan ordning underlätta för de valda ledamöterna att anpassa sin ordinarie verksamhet till kyrkomötesuppdraget. Den torde också göra det möjligt för regeringen att planera arbetet med lagstiftningsärenden över vilka kyrkomötets yttrande eller samtycke skall inhämtas. För att få ett snabbt valgenomslag är det enligt min mening angeläget att det nyvalda kyrkomötet sammanträder så snart som möjligt efter valet. Med hänsyn till det indirekta valförfarandet torde det inte vara möjligt för det nyvalda kyrkomötet att sammanträda tidigare än i början av mars året efter det att val i hela riket till kyrkofullmäktige har ägt rum. I likhet med kommittén anser jag att tiden bör bestämmas till första tisdagen i mars. Eftersom det bör finnas möjlighet för regeringen att senast den 31 mars avlämna proposition till riksdagen i fråga som har underställts kyrkomötet bör denna börjedag gälla även för de följande sammanträdena under valperioden.

Kyrkomötets sammanträdestid är i dag begränsad till 35 dagar om inte regeringen medger annat. Enligt min mening bör en begränsning av sammanträdestiden gälla även främgent. Jag gör den bedömningen att kyrkomötets första sammanträde under valperioden bör vara något längre än de därpå följande sammanträdena. Vid det första sammanträdet torde nämligen de flesta val inom kyrkomötet förrättas. Med hänsyn härtill anser jag att det nyvalda kyrkomötets första sammanträde bör vara avslutat inom 15 dagar. De två därpå följande sammanträdena under valperioden bör vara avslutade inom 12 dagar.

Som jag har nämnt har kyrkomöteskommittén skisserat en ordning enligt vilken kyrkomötet, sedan det har samlats och förrättat val, ajournerar sig för att fortsätta sitt sammanträde under senare tid av året. Jag har förstäelse för att en sådan ordning kan innebära vissa fördelar från arbetssynpunkt. Med mitt förslag skall kyrkomötet emellertid sammanträda varje år. Därmed torde det inte finnas ett behov av att dela upp ett sammanträde. Därtill kommer, som jag nyss har nämnt, att en förläggning av kyrkomötets sammanträde till annan tid än i början av mars påverkar regeringens möjligheter att förelägga riksdagen propositioner i frågor som har underställts kyrkomötet. Jag är därför inte beredd att genomföra kommitténs förslag på denna punkt.

Vad gäller beredningen av kyrkomötets ärenden vill jag erinra om att kyrkomötet enligt nu gällande regler måste tillsätta ett kyrkolagsutskott för behandling av kyrkolagsfrågor samt frågor om ändring i prästerskapets privilegier. Med hänsyn till att kyrkomötet enligt förslagen i propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. alltså skall medverka vid viss lagstiftning, finns det enligt min mening ett fortsatt behov av en obligatorisk beredning av lagstiftningsärenden. Över huvud taget torde det enligt min mening finnas ett behov av ett beredningstvång för sådana ärenden hos kyrkomötet som har överlämnats av riksdagen eller regeringen. Jag föreslår därför att det föreskrivs en skyldighet för kyrkomötet att bereda sådana ärenden. Däremot bör föreskrifter inte meddelas om att beredning skall ske i ett visst angivet utskott. Det bör enligt min mening ankomma på kyrkomötet att avgöra om beredning av ärenden som överlämnas av riksdagen eller regeringen skall ske i ett eller flera utskott. Jag återkommer till frågan om en centralstyrelse och dess arbetsuppgifter.

När det gäller andra ärenden än dem som överlämnats till kyrkomötet av riksdagen eller regeringen anser jag att det inte i lag bör föreskrivas något beredningstvång. Enligt min mening bör det ankomma på kyrkomötet att bestämma huruvida och på vilket sätt ett ärende skall beredas. Som kommittén framhåller får det antas att ett behov kommer att finnas även i framtiden att bereda ärenden i utskott. I likhet med kommittén anser jag därför att kyrkomötet bör ges möjlighet att tillsätta de utskott som kan behövas.

Jag har nyss föreslagit att kyrkomötet skall sammanträda varje år under 15 resp. 12 dagar. Man måste räkna med att det under så förhållandevis korta sammanträden ibland inte är möjligt att hinna med en utskottsbehandling av ett ärende som är av större omfattning. Ett utskott kan därför behöva sammanträda under tiden mellan kyrkomötets sammanträden. Enligt min mening bör en sådan möjlighet öppnas. Av bl. a. kostnadsskäl bör emellertid tiden för sådana utskottssammanträden begränsas. Jag återkommer till denna fråga i specialmotiveringen till lagen om kyrkomötet.

Jag övergår nu till frågan om lärofrågornas behandling i kyrkomötet. Som jag har nämnt har kyrkomöteskommittén på denna punkt föreslagit dels ett särskilt beredningsförfarande, dels ett särskilt beslutsförfarande.

Vad gäller beredningen av lärofrågor har kommittén föreslagit att yttrande alltid skall inhämtas från en särskild nämnd för beredning av lärofrågor. I enlighet med vad jag har föreslagit i fråga om andra ärenden som skall behandlas i kyrkomötet anser jag att det i lag inte bör regleras hur lärofrågor skall beredas. Enligt min mening bör det ankomma på kyrkomötet att självt bestämma på vilket sätt och i vilket organ beredningen skall ske. Det ligger i sakens natur att ett utskott som skall behandla lärofrågor får en sådan sammansättning att läroämbetet blir företrätt. Om biskopar väljs till ledamöter av kyrkomötet får det därför antas att de också väljs in i ett sådant utskott. Det kan emellertid inträffa att en eller flera biskopar inte väljs eller

önskar bli valda till ledamöter av kyrkomötet. Vid sådant fall kan det finnas behov av att vid behandlingen av ett visst ärende tillgodogöra sig den särskilda kompetens som en eller flera biskopar har. För att ett utskott vid beredningen av ett ärende som rör lärofrågor skall kunna tillgodogöra sig den sakkunskap som biskoparna besitter, anser jag att det bör öppnas en möjlighet för kyrkomötet att besluta att en eller flera biskopar, även om de inte är ledamöter av kyrkomötet, får närvara vid ett utskotts sammanträden och delta i utskottets överläggningar, men ej i besluten. Denna möjlighet för biskoparna att delta i beredningsarbetet bör enligt min mening inte begränsas till enbart lärofrågorna.

När jag nu övergår till frågan om hur beslut bör fattas i lärofrågor vill jag först erinra om att grundläggande föreskrifter om svenska kyrkan som trossamfund enligt det nyligen framlagda grundlagsförslaget skall meddelas i lagen om svenska kyrkan. Denna lag skall beslutas på samma sätt som riksdagsordningens huvudbestämmelser, dvs. antingen genom två beslut av riksdagen med ett mellanliggande riksdagsval eller också genom endast ett beslut fattat med kvalificerad majoritet. Lagen kommer därigenom att få ett särskilt konstitutionellt skydd. Enligt grundlagsförslaget får kyrkomötet med stöd av bestämmelser i lagen om svenska kyrkan genom kyrklig kungörelse meddela föreskrifter i vissa kyrkliga angelägenheter bl. a. om svenska kyrkans lära. Jag har redan föreslagit (2.3.1) att denna möjlighet till delegation av normgivningskompetens nu skall utnyttjas. Riksdagen bör alltså i lagen om svenska kyrkan bemyndiga kyrkomötet att meddela föreskrifter om svenska kyrkans lära.

I fråga om kyrkomötets beslut i lärofrågor har kommittén föreslagit ett särskilt förfarande. Det föreslagna förfarandet bygger på det som gäller för rättighetsbegränsande lagstiftning enligt 2 kap. 12 § regeringsformen. I likhet med kommittén och de flesta remissinstanser som har yttrat sig i frågan anser jag att ett särskilt skydd bör införas mot förhastade beslut. Ändringar i så grundläggande frågor som dem som rör läran bör enligt min mening inte kunna ske med mindre en bred majoritet står bakom beslutet. Det av kommittén föreslagna förfarandet med minoritetsbordläggning är enligt min mening lämpligt. Genom uppskovsförfarandet får man goda möjligheter att noga överväga föreslagna ändringar av svenska kyrkans lära. Ett uppskov ger vidare tillfälle till en allmän debatt i frågorna. Därigenom skapas ett skydd mot tillfälliga opinioner. Jag förordar alltså att särskilda regler ges för beslutsförfarandet i frågor om svenska kyrkans lära. Det särskilda beslutsförfarandet bör enligt min mening omfatta också förslag till föreskrifter om antagande av eller ändring i bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok och katekes. Dessa frågor omfattas idag av ett särskilt skydd genom att det för beslut i kyrkomötet krävs kvalificerad majoritet.

En förutsättning för att det särskilda beslutsförfarandet skall kunna tillämpas måste givetvis vara att ett förslag verkligen avser en fråga som jag nu har nämnt. Enligt min mening bör detta prövas särskilt. I likhet med vad

som gäller i riksdagen vid rättighetsbegränsande lagstiftning anser jag att denna prövning bör ankomma på ett särskilt utskott. Jag föreslår därför att kyrkomötet för varje valperiod skall tillsätta ett särskilt beredningsutskott med uppgift att för kyrkomötets vidkommande pröva huruvida det särskilda uppskovsförfarandet är tillämpligt i fråga om vissa förslag.

2.3.5 En kyrklig centralstyrelse

Kyrkomöteskommittén anser att en kyrkostyrelse i egentlig mening svårigen kan skapas med nuvarande relationer mellan staten och kyrkan. Regeringen får nämligen i nuvarande läge sägas utgöra en sådan styrelse. Det torde dock enligt kommittén inte föreligga något hinder mot att kyrkomötet beträffande frågor som faller under dess kompetens får möjlighet att delegera viss beslutanderätt och överlämna verkställigheten av sina beslut till ett särskilt organ. Beslut om att inrätta en centralstyrelse bör alltså enligt kommittén omfattas av kyrkomötets självbestämmanderätt. Endast vissa grundläggande bestämmelser bör ges i lag. Enligt kommitténs mening bör styrelseledamöternas antal begränsas för att det inte skall behöva inrättas något särskilt arbetsutskott. För att garantera en tillräcklig representation bör antalet ledamöter enligt kommittén vara minst elva. Kommittén anser att kyrkomötet bör välja ordförande och vice ordförande särskilt. Valen bör ske vid det nyvalda kyrkomötets första sammanträde och omfatta tiden till dess nästa nyvalda kyrkomöte samlas. Ärkebiskopen har enligt kommitténs uppfattning en sådan rikskyrklig ställning att det är nödvändigt att han – om han inte har valts till ledamot av styrelsen – skall vara skyldig att närvara vid styrelsens sammanträden. Därvid bör ärkebiskopen ha yttrande- och förslagsrätt men inte beslutanderätt. Styrelsens ledamöter bör enligt kommittén ha närvaro- och yttranderätt vid kyrkomötets sammanträden.

Förslaget om en kyrklig centralstyrelse får ett starkt stöd av remissinstanserna. Många remissinstanser knyter emellertid förbehåll till sina ställningstaganden. Några anser t. ex. att det bör övervägas att göra centralstyrelsen obligatorisk. Det största intresset rör sig emellertid om ärkebiskopens roll. Åtskilliga remissinstanser ifrågasätter om inte ärkebiskopen bör vara självskriven ordförande eller ledamot i centralstyrelsen. En sådan inställning redovisas bl. a. av länsstyrelsen i Jönköpings län, flera domkapitel och stiftsråd. Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete samt Biskopmötet. Dessa remissinstanser bygger i allmänhet sina ställningstaganden i denna fråga på att ärkebiskopen framstår som svenska kyrkans främste företrädare. Några få remissinstanser ger uttryck åt en kritisk inställning till förslaget. De anser i regel att en kyrklig centralstyrelse bör få större befogenheter än vad förslaget inrymmer.

Frågan om att inrätta en kyrklig centralstyrelse har varit aktuell länge. Framför allt från kyrkligt håll har man understrukit behovet av en särskild kyrklig styrelse. I samband med att kyrkomötets arbetsuppgifter och

allmänna funktion nu övervägs är det enligt min mening naturligt att ta upp också frågan om en sådan styrelse. Med hänsyn till de arbetsuppgifter som enligt vad jag tidigare har berört bör ankomma på kyrkomötet, är det nödvändigt att kyrkomötet får ett beredande och verkställande organ. En centralstyrelse skulle kunna fylla en sådan funktion. Starka skäl talar också enligt min mening för att centralstyrelsen bör vara obligatorisk. Inte minst det förhållandet att kyrkomötet enligt mitt förslag skall sammanträda varje år torde göra det nödvändigt med ett permanent organ för verkställighet och beredning av kyrkomötets ärenden. En viss fasthet i organisationen krävs med hänsyn till de offentligrättsliga uppgifter som kyrkomötet skall fullgöra. Det bör ankomma på kyrkomötet att självt avgöra hur fördelningen av ärenden bör ske mellan centralstyrelsen och kyrkomötets utskott när det gäller beredningsuppgifter. Jag återkommer till denna fråga i specialmotiveringen till lagen om svenska kyrkan.

Några remissinstanser anser att centralstyrelsens befogenheter enligt kommitténs förslag blir alltför inskränkta. I denna fråga vill jag framhålla att de befogenheter för centralstyrelsen som anges i lag endast kan hänföra sig till den offentligrättsligt reglerade verksamheten. Det kan inte komma i fråga att statsmakterna inordnar kyrkans fria verksamhet under den offentligrättsligt reglerade verksamheten. Inom ramen för den offentligrättsliga regleringen kan centralstyrelsen inte tillföras uppgifter som ligger utanför det lagreglerade området. Som jag tidigare har sagt bör det liksom nu ankomma på kyrkan själv att bestämma formerna för och innehållet i den verksamhet som inte är lagreglerad.

Vid remissbehandlingen har frågan om ordförandeskapet i centralstyrelsen tilldragit sig stor uppmärksamhet. Kommittén har föreslagit att ordföranden skall väljas av kyrkomötet. Ett stort antal remissinstanser, främst sådana med anknytning till svenska kyrkan, anser däremot att ärkebiskopen bör vara självskriven ordförande. Det finns alltså ett starkt kyrkligt önskemål om att ärkebiskopen, såsom företrädare utåt för hela svenska kyrkan, skall vara styrelsens ordförande. En sådan ordning kan visserligen sägas komma i konflikt med de principer som annars brukar slå igenom inom det borgerliga samhället. Med hänsyn till svenska kyrkans egenart och ärkebiskopens särskilda ställning anser jag emellertid att de önskemål på denna punkt som under remissbehandlingen har förts fram från kyrkans sida bör tillgodoses. Jag föreslår därför att ärkebiskopen blir centralstyrelsens ordförande.

Övriga ledamöter i centralstyrelsen bör enligt min mening väljas av kyrkomötet. Som kommittén har anfört bör antalet begränsas för att särskilda arbetsutskott inte skall behövas. Samtidigt är det viktigt att styrelsen får en bred representation. Jag förordar att antalet ledamöter, förutom ordföranden, bestäms till högst 14. Bland dessa bör kyrkomötet utse en vice ordförande.

2.4 Finansiering av ett reformerat kyrkomöte

Kyrkomöteskommittén har angivit att kostnaderna för det nuvarande kyrkomötet uppgår till ca 3,5 milj. kr. för varje treårsperiod, räknat i 1979 års penningvärde. I 1982 års penningvärde motsvarar detta ca 4,5 milj. kr. eller ca 1,5 milj. kr. per år.

Kommittén har beräknat den totala kostnaden för genomförande av sitt förslag om ett reformerat kyrkomöte till ca 4,5 milj. kr. för en treårsperiod. Kommittén har därvid beräknat kostnaderna med utgångspunkt från ett kyrkomöte med 251 ledamöter som sammanträder under sju dagar vart tredje år. I det framräknade beloppet ingår också kostnader för utskott som sammanträder när kyrkomötet inte är samlat, ett särskilt representantskap, en centralstyrelse och dess kansli samt en nämnd för lärofrågor.

Kommittén har inte funnit det möjligt att ta fram de renodlade kostnaderna för kyrkliga val. Kommittén bedömer det som sannolikt att dessa kostnader kommer att öka genom att flera personer än tidigare kommer att delta i valproceduren. Eftersom valen av delegerade och elektorerna enligt förslaget i tiden skall samordnas med andra val som skall genomföras enligt församlingsstyrelselagen, torde dock enligt kommittén extra sammanträden i stor utsträckning kunna undvikas. Kostnadsökningarna får därför enligt kommitténs bedömning antas komma att bli av tämligen blygsam omfattning.

Finansieringen av ett reformerat kyrkomöte kan enligt kommitténs uppfattning ske på olika sätt. Ett sätt som kommittén anvisar är att staten utger statsbidrag till kyrkan med belopp som värdesäkras genom indexuppräkning. Ett annat sätt kan enligt kommittén vara att finansieringen sker genom kyrkofonden.

För egen del vill jag anföra följande.

Det reformerade kyrkomötet som jag i det föregående har förordat ger delvis en annan kostnadsbild än den som kommittén har redovisat. Jag har föreslagit att kyrkomötet skall bestå av 251 ledamöter som sammanträder varje år. Ledamöterna skall väljas för en treårsperiod. Första året inom varje valperiod skall kyrkomötet enligt mitt förslag sammanträda under högst 15 dagar, det andra året under högst 12 dagar och det tredje året likaså under högst 12 dagar. Under en treårsperiod sammanträder alltså kyrkomötet sammanlagt under högst 39 dagar. Kyrkomötet skall enligt mitt förslag i vissa fall kunna medge att utskott sammanträder under en viss kortare tid även då kyrkomötet inte är samlat. Till skillnad från kommittén har jag föreslagit att det skall vara obligatoriskt för kyrkomötet att välja en centralstyrelse för varje valperiod. Med hänsyn bl. a. till förslaget om att kyrkomötet skall sammanträda varje år har jag frångått kommitténs förslag om att ett särskilt representantskap skall kunna inrättas. Jag har också frångått förslaget om att en nämnd för lärofrågor skall inrättas.

Kostnaderna för ett reformerat kyrkomöte i enlighet med mitt förslag beräknar jag till närmare 12 milj. kr. för en treårsperiod i 1982 års penningvärde. Detta belopp motsvarar en beräknad kostnad av ca 4 milj. kr. per år. I beloppet ingår kostnader för arvoden och traktamenten till ledamöter av kyrkomötet samt kostnader för deras resor till kyrkomötets sammanträden. Vidare omfattar mina beräkningar motsvarande kostnader för ledamöter av centralstyrelsen. Jag har också tagit hänsyn till tryckningskostnader och expenser samt kostnader för lokaler och kansli. I jämförelse med kostnaderna för nuvarande kyrkomöte innebär beräkningarna en merkostnad av ca 2,5 milj. kr. per år. Till de nu redovisade kostnaderna för ett reformerat kyrkomöte kommer pastoratens kostnader för val av delegerade och elektorer. Som kommittén har påpekat bör dessa val kunna samordnas med andra val som skall hållas inom församlingarna. Det finns dock anledning att räkna med en viss kostnadsökning för pastoraten eftersom betydligt fler elektorer än f. n. skall utses.

Kostnader för allmänt kyrkomöte bestrids f. n. av det under sextonde huvudtiteln (Riksdagen och dess verk m. m.) uppförda anslaget C 1. Allmänt kyrkomöte. Anslaget, som är ett förslagsanslag, är för budgetåret 1982/83 uppfört med 1 000 kr. Riksdagen har beslutat att till allmänt kyrkomöte på tilläggsbudget för budgetåret 1981/82 anvisa ett förslagsanslag av 3 959 000 kr. (KU 1981/82:17, rskr 1981/82:98).

Om förslaget om ett reformerat kyrkomöte genomförs innebär det onekligen en ökad rikskyrklig verksamhet. Med hänsyn härtill är det enligt min mening naturligt att kostnader för kyrkomötet i princip bestrids ur kyrkofonden med stöd av 12 § p. 4 lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader. Ett genomförande av mitt förslag innebär att ett kyrkomöte kan sammanträda redan under våren 1983, dvs. under budgetåret 1982/83. Med hänsyn härtill förordar jag att riksdagens medgivande redan nu inhämtas till att kostnader för kyrkomötet får bestridas ur kyrkofonden. Anslag för kyrkomötet bör utgå med belopp som regeringen bestämmer för varje budgetår. Det bör vidare ankomma på regeringen att meddela föreskrifter om ersättning till ledamöterna i kyrkomötet.

I enlighet med vad jag tidigare har sagt föreslås kyrkomötet medverka vid viss kyrklig lagstiftning. Kyrkomötet kommer också att överta en del av den normgivning beträffande kyrkan som i dag ligger på regeringen. Med hänsyn härtill är det enligt min mening rimligt att staten bär en del av de kostnader som uppkommer för kyrkomötet. Jag anser att staten bör bidra med ett belopp som motsvarar de kostnader för allmänt kyrkomöte som i dag belastar statsbudgeten. Härigenom blir inte statens kostnadsansvar beroende av de totala kostnaderna för kyrkomötet. Dessa kan komma att variera allt efter omfattningen av de ärenden som kommer att väckas i kyrkomötet. Frågan om anslag för kyrkomötet för budgetåret 1982/83 bör tas upp i annat sammanhang. Beslut om indexuppräknning får prövas inom ramen för det ordinarie budgetarbetet.

2.5 Övriga frågor

I propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. har aviserats vissa lagförslag som kräver beslut i den för kyrkolag stadgade ordningen. Jag tar nu ta upp dessa frågor. De bör för samtycke tillställas det allmänna kyrkomöte som är inkallat till den 15 april 1982.

Jag tar först upp en fråga som gäller bekännelsekravet för innehavare av vissa ämbeten och tjänster och går därefter över till frågan om prästerskapets privilegier.

I punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen finns en jävsregel för vissa befattningshavare i fråga om handläggningen av ärenden och mål rörande svenska kyrkan. Sålunda föreskrivs att befattningshavare som inte tillhör svenska kyrkan inte får delta i "avgörande av mål eller ärende, som angår kyrkans religionsvård eller religionsundervisning, utövning av präst-ämbetet, befordring eller ämbetsansvar inom kyrkan". När det gäller ärenden som avgörs av regeringen har jävsregeln inskränkts till att omfatta endast föredragande statsrådet.

Kyrkomöteskommittén har föreslagit att den nyss angivna regeln slopas utom såvitt avser kravet på att föredragande statsråd skall tillhöra svenska kyrkan. Enligt kommittén bör konfessionella behörighetsvillkor som regel undvikas. Remissinstanserna har i allmänhet godtagit kommitténs förslag i denna del. Några instanser anser dock att det bör finnas ett krav på att den som innehar tjänst som stiftssekreterare skall vara medlem av svenska kyrkan. Domkapitlet i Lund anser att en bestämmelse härom lämpligen kan föras in i lagen (1936:567) om domkapitel (ändrad senast 1975:956).

Vid behandlingen av kommitténs förslag i denna del i den av regeringen beslutade propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. framhöll jag att konfessionella behörighetsvillkor för innehavare av ämbeten och tjänster bör undvikas (prop. 1981/82:77 s. 37). Jag påpekade dock att det kan finnas skäl att göra undantag för tjänst som stiftssekreterare. Enligt 2 § 4 mom. lagen om domkapitel kan nämligen stiftssekreteraren vid handläggning av vissa ärenden ha säte och stämma i domkapitlet. Liksom för domkapitlets ledamöter bör det för stiftssekreteraren ställas upp ett krav på medlemskap i svenska kyrkan. Jag förordade i den nyss nämnda propositionen att en bestämmelse härom lämpligen tas in i lagen om domkapitel.

Med hänvisning till vad jag sålunda har anfört i grundlagspropositionen föreslår jag nu att det i lagen om domkapitel tas in en bestämmelse som ställer upp ett krav på medlemskap i svenska kyrkan för stiftssekreterare. En sådan bestämmelse har en naturlig plats i 12 § eftersom det där redan finns intaget ett behörighetsvillkor för stiftssekreterare.

Jag övergår nu till frågan om prästerskapets privilegier.

I punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen föreskrivs att det forna prästeståndets privilegier, förmåner, rättigheter och friheter fortfarande skall gälla, om de inte har ägt oskiljaktigt sammanhang med den ståndet

förut tillkommande representationsrätten och således upphört med denna. Vidare anges att ändring eller upphävande av dessa privilegier, förmåner, rättigheter och friheter inte får ske på annat sätt än genom regeringens och riksdagens sammanstående beslut och med bifall av allmänt kyrkomöte. Grunden för prästerskapets privilegier utgörs av 1723 års privilegieurkund. En stor del av privilegiestadgandena knyter an till den kyrkliga jorden. Genom förändringar i lagstiftningen under framför allt detta århundrade har vissa privilegier kommit att förlora sin giltighet.

Kommittén har mot bakgrund av en genomgång av privilegiestadgandena konstaterat att det råder stor tveksamhet om vilka privilegier som alltjämt gäller. Oavsett hur det må förhålla sig, har kommittén ansett att privilegiestadgandenas praktiska betydelse i dag är av ringa värde för svenska kyrkan. Därtill anser kommittén att upprätthållande av särskilda privilegiebestämmelser måste till sin natur vara otidsenligt och föga demokratiskt. Kommittén har därför föreslagit att föreskriften om prästerskapets privilegier i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen upphävs. Vidare har kommittén föreslagit att samtliga i 1723 års privilegieurkund ingående bestämmelser upphävs genom en särskild lag som beslutas i den för kyrkolag stadgade ordningen.

Vid remissbehandlingen av kommitténs förslag har flera remissinstanser med anknytning till svenska kyrkan uttalat att privilegierna kan avskaffas endast om skyddet för kyrkans egendom kan garanteras i annan rättslig form. Dessa instanser menar att den kyrkliga egendomen genom privilegiestadgarna åtnjuter ett särskilt rättsskydd genom att de garanterar att egendomen bevaras och används för kyrkliga ändamål.

I propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. har jag instämt i kommitténs uppfattning att prästerskapets privilegier, i den mån de alltjämt formellt äger bestånd, i stort sett saknar praktisk betydelse för svenska kyrkan. I den mån privilegierna har någon egentlig betydelse gäller det den kyrkliga egendomen. I den förut nämnda propositionen har jag framhållit att ett väsentligt syfte med den kyrkliga jordlagstiftningen är att egendomen skall bevaras för sitt ändamål. Jag har också tagit fasta på att det kan finnas ett behov av garantier för att den kyrkliga egendomen behåller ett särskilt rättsskydd, om prästerskapets privilegier upphävs. Jag har därför förordat en lösning enligt vilken föreskrifter som innebär ändring av det ändamål för vilket den kyrkliga egendomen är avsedd skall meddelas genom lag, som stiftas på samma sätt som lagen om svenska kyrkan. Det innebär att lag med sådana föreskrifter stiftas på samma sätt som riksdagsordningens huvudbestämmelser och efter yttrande av kyrkomötet. Härigenom får alltså föreskrifter om den kyrkliga egendomens ändamålsbestämning ett särskilt konstitutionellt skydd.

Med den lösning jag sålunda har förordat har jag ansett att det saknas skäl för att i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen behålla föreskriften om prästerskapets privilegier. Jag har därför föreslagit att

bestämmelsen slopas. I grundlagspropositionen aviserade jag att jag senare för regeringen skulle lägga fram ett förslag om att avskaffa privilegiebestämmelserna.

I enlighet med vad jag sålunda har anfört i grundlagspropositionen föreslår jag nu en särskild lag om upphävande av det forna prästeståndets privilegier, förmåner, rättigheter och friheter.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom kommundepartementet upprättats förslag till

1. lag om svenska kyrkan,
2. lag om kyrkomötet,
3. lag om ändring i lagen (1936:567) om domkapitel,
4. lag om upphävande av det forna prästeståndets privilegier.

Förslagen under 1. 2. och 4. har utarbetats i samråd med chefen för justitiedepartementet.

4 Specialmotivering

4.1 Lagen om svenska kyrkan

Den lag om svenska kyrkan som nu föreslås bygger på de förslag till grundlagsändringar som har lagts fram i propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. Lagen om svenska kyrkan skall enligt förslaget till grundlagsändringar stiftas på samma sätt som huvudbestämmelserna i riksdagsordningen. Innan lagen stiftas skall yttrande av kyrkomötet inhämtas.

Enligt grundlagsförslaget skall grundläggande föreskrifter om svenska kyrkan som trossamfund och om kyrkomötet meddelas i lagen om svenska kyrkan. Om normgivningskompetens skall delegeras till kyrkomötet skall en sådan delegation ske genom föreskrifter i lagen om svenska kyrkan. Enligt grundlagsförslaget får i lagen om svenska kyrkan även meddelas grundläggande föreskrifter om prästerliga tjänster, om stiftsmyndigheter och om den kyrkliga egendom som är avsedd för svenska kyrkans verksamhet. Vidare får det i lagen meddelas andra än grundläggande föreskrifter om kyrkomötet. I vad mån bestämmelser i de sistnämnda ämnena skall tas in i lagen om svenska kyrkan eller i annan lag får delvis bli beroende av å ena sidan behovet av skydd för bestämmelserna och, å den andra, behovet av att i smidiga former kunna ändra dem.

Lagförslaget innehåller sammanlagt elva paragrafer och inleds med en grundläggande bestämmelse om svenska kyrkans religiösa identitet. Vidare innehåller lagförslaget grundläggande regler om svenska kyrkans organisationsstruktur, om kyrkomötet och dess befogenheter samt om svenska

kyrkans centralstyrelse. Lagförslaget innehåller också en föreskrift varigenom viss normgivning delegeras till kyrkomötet. Slutligen innehåller lagförslaget grundläggande regler om kompetenskrav för innehav av prästerliga befattningar. De sistnämnda reglerna finns nu intagna i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen.

1 §

Svenska kyrkan är ett evangeliskt-lutherskt trossamfund.

I paragrafen slås fast att svenska kyrkan är ett trossamfund med en evangelisk-luthersk kristendomsuppfattning. Svenska kyrkans bekännelse definieras närmare i 1 kap. 1 § 1686 års kyrkolag, som innehåller bestämmelser om "den rätta kristliga läran". I lagrummet anges de urkunder efter vilka man har att avgöra vad som är den rena evangeliska läran. Vidare finns bestämmelser om läran och bekännelseskriterierna i 2 § 1809 års regeringsform, vilken alljämt gäller enligt punkt 9 sjätte stycket övergångsbestämmelserna till den nya regeringsformen. Bestämmelser härom finns också i 4 § successionsordningen. I dessa båda grundlagsstadganden anges som ett kompetenskrav för att vara statschef, att denne alltid skall "vara av den rena evangeliska läran, sådan som den, uti den oförändrade Augsbургiska bekännelsen, samt Uppsala mötes beslut av år 1593, antagen och förklarad är....".

Paragrafens definition av svenska kyrkan som ett evangeliskt-lutherskt trossamfund gör inte anspråk på att vara en från teologisk synpunkt fullständig beskrivning av svenska kyrkan som trossamfund. Det förhållandet att paragrafen inte mera utförligt anger svenska kyrkans trosåskådning får inte uppfattas så att en närmare bestämning av denna i författning skulle vara obehövlig. I likhet med vad som gäller i dag bör svenska kyrkans officiella trosuppfattning närmare bestämmas. Det måste sålunda finnas en preciserad rättsgrund för att t. ex. avgöra om en präst bekänner svenska kyrkans lära (jfr. 11 §). Enligt min mening bör det emellertid inte ankomma på staten att göra denna bestämning. En så vital och känslig fråga måste trossamfundet självt förfoga över. Det bör därför ankomma på kyrkomötet att meddela närmare föreskrifter om svenska kyrkans bekännelse. En möjlighet härtill öppnas genom det till riksdagen avlämnade grundlagsförslaget och den i 7 § föreslagna delegationsbestämmelsen (se vidare 7 § 1).

2 §

Genom sina församlingar upprätthåller svenska kyrkan en på demokratisk grund uppbyggd riksomfattande verksamhet.

Svenska kyrkans församlingar och stiftsmyndigheter ansvarar lokalt och regionalt för kyrkans verksamhet. Om församlingarna och stiftsmyndigheterna finns särskilda föreskrifter.

I paragrafen ges en grundläggande föreskrift om svenska kyrkans organisatoriska struktur, såvitt gäller den offentligrättsligt reglerade delen av verksamheten. I paragrafen hänvisas till att det finns särskilda föreskrifter om församlingarna och om stiftsmyndigheterna. Föreskrifter om församlingarna finns bl. a. i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen och i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse. Stiftsmyndigheterna, dvs. biskopsämbetet, domkapitel och stiftsnämnd, regleras bl. a. i lagen (1936:567) om domkapitel och i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord.

3 §

Kyrkomötet består av valda ombud för svenska kyrkan. Det har tvåhundraftioen ledamöter. För ledamöterna skall finnas ersättare.

Endast den som tillhör svenska kyrkan och som är myndig kan vara ledamot av kyrkomötet eller ersättare för ledamot.

Paragrafen innehåller vissa grundläggande föreskrifter om kyrkomötet och dess sammansättning. Vidare innehåller paragrafen grundläggande regler om kompetensvillkor för ledamot och ersättare.

I första stycket anges att kyrkomötet består av valda ombud för svenska kyrkan. I sak innebär definitionen av kyrkomötet ingen ändring i förhållande till vad som nu gäller enligt punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen och 1 § kyrkomötesförordningen. Definitionen ansluter till den som återfinns i det förslag till ändringar av punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen som regeringen i propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. nyligen har förelagt riksdagen. Kyrkomötet har enligt första stycket 251 fritt valda ledamöter. Kyrkomötet består i dag av 96 ledamöter, varav 39 prästerliga ombud och 57 lekmannaombud. De prästerliga ombuden är dels biskoparna i stiftet, dels 26 valda ombud för stiftet. I enlighet med vad jag har anfört i den allmänna motiveringen (2. 3. 2) bör den nuvarande kategoriklyvningen mellan prästerliga ombud och lekmannaombud avskaffas. Kyrkomötet bör i enlighet med kommitténs förslag i stället bestå av endast fritt valda ledamöter. Härigenom får kyrkomötet en bredare förankring och en mera demokratisk uppbyggnad än f. n. Förslaget hindrar givetvis inte att biskopar eller präster väljs till ledamöter av kyrkomötet. Enligt första stycket skall det i likhet med vad som i dag gäller också finnas ersättare för ledamöterna.

I paragrafens andra stycke anges grundläggande kompetensvillkor för att vara ledamot och ersättare. Endast den som tillhör svenska kyrkan och som är myndig kan vara ledamot av kyrkomötet eller ersättare för ledamot. Svenskt medborgarskap eller viss hemvist är däremot inte kompetenskrav. Den föreslagna bestämmelsen har utformats så att bristande kompetens medför att en ledamot eller ersättare är obehörig att fullgöra sitt uppdrag. Den motsvaras av 3 § kyrkomötesförordningen.

4 §

Ledamöterna av kyrkomötet och ersättarna för dessa utses genom indirekta val.

Val till kyrkomötet förrättas vart tredje år. Varje val gäller för tiden från det att det nyvalda kyrkomötet har samlats till dess det närmast därefter valda kyrkomötet samlas. Denna tid är kyrkomötets valperiod.

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om val till kyrkomötet och om kyrkomötets valperiod. I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (2. 2) föreslås att de mera detaljerade reglerna om val till kyrkomötet tas in i en särskild lag om kyrkomötet.

I likhet med vad kommittén har föreslagit bör ledamöterna av kyrkomötet och ersättarna för dessa t. v. utses genom indirekta val. I paragrafens första stycke slås detta fast.

Enligt nu gällande regler skall ombud för svenska kyrkan på kallelse av regeringen sammanträda till allmänt kyrkomöte vart femte år. Regeringen får dock sammankalla kyrkomötet oftare. Ombuden väljs till varje sammanträde. Ett betydelsefullt inslag i den nu ifrågavarande reformen är att kyrkomötet i likhet med andra demokratiskt valda samhällsorgan får en treårig valperiod. Detta förhållande är av så grundläggande natur för kyrkomötet att det har ansetts att en regel i ämnet bör tas in i lagen om svenska kyrkan. I paragrafens andra stycke föreskrivs därför att val till kyrkomötet förrättas vart tredje år och att varje val gäller för tiden från det att det nyvalda kyrkomötet har samlats till dess det närmast därefter valda kyrkomötet samlas. Denna tid är enligt paragrafen kyrkomötets valperiod. Valperiodens längd ansluter sig därmed till vad som gäller för bl. a. kommun- och kyrkofullmäktige.

5 §

Kyrkomötet sammanträder varje år.

Biskoparna i stiftet skall närvara vid kyrkomötets sammanträden och får delta i kyrkomötets överläggningar, men i besluten endast om de är ledamöter av kyrkomötet.

Paragrafen innehåller en grundläggande regel om kyrkomötets sammanträden. Vidare innehåller den bestämmelser om biskoparnas närvaroplikt och yttranderätt vid kyrkomötets sammanträden.

Med hänsyn bl. a. till kyrkomötets nya arbetsuppgifter är det angeläget att det sammanträder oftare än f. n. I paragrafens första stycke slås fast att kyrkomötet sammanträder varje år. Därmed finns det inte något behov av att inrätta det av kommittén föreslagna representantskapet. Något behov av att utlysa urtima sammanträde föreligger inte heller. De närmare föreskrifter som kan behövas om när sammanträdena skall börja och om sammanträdestidernas längd är inte av sådan karaktär att de bör tas in i lagen om svenska kyrkan.

Den nu föreslagna reformen innebär bl. a. att biskoparna inte längre skall vara självskrivna ledamöter av kyrkomötet. De skall dock kunna väljas till ledamöter. Med hänsyn till biskoparnas särskilda ställning bör de, även om de inte är ledamöter av kyrkomötet, vara skyldiga att närvara vid kyrkomötets sammanträden. Denna skyldighet föreligger givetvis inte om någon biskop har förfall. Såsom företrädare för läroämbetet bör biskoparna också ha rätt att deltaga i kyrkomötets överläggningar. Detta är av särskild betydelse när det gäller kyrkomötets behandling av ärenden som rör svenska kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar. Som jag tidigare har sagt föreslås nämligen inte att en särskild läronämnd inrättas. Mot bakgrund härav föreskrivs i paragrafens andra stycke att biskoparna i stiftet skall närvara vid kyrkomötets sammanträden. Enligt samma stycke får biskoparna även deltaga i kyrkomötets överläggningar, men i besluten endast om de är ledamöter av kyrkomötet.

6 §

Kyrkomötet skall behandla ärenden som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet samt kyrkliga ärenden som väcks av någon av kyrkomötets ledamöter genom motion eller av organ som enligt lag har tillsatts av kyrkomötet.

Kyrkomötet får besluta i frågor som anges i grundlag eller i annan lag. I övrigt får kyrkomötet besluta om yttranden och framställningar till regeringen.

Paragrafen innehåller grundläggande regler om kyrkomötets uppgifter och befogenheter. I dag finns regler härom dels i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen, dels i 1 § andra stycket kyrkomötesförordningen.

Genom den föreslagna reformen får kyrkomötet en bredare förankring och en mera demokratisk uppbyggnad än f. n. Kyrkomötet kommer alltjämt att vara ett offentlighetsreglerat organ. I likhet med vad som gäller andra offentlighetsreglerade organ i samhället måste kyrkomötets verksamhetsområde gentemot andra samhällsorgan avgränsas. En motsvarighet till kompetensregeln i 1 § andra stycket kyrkomötesförordningen bör därför tas in i lagen om svenska kyrkan.

I propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. föreslås att kyrkomötet även i fortsättningen skall medverka vid viss lagstiftning som rör svenska kyrkan. Denna medverkan skall ske genom yttrande eller samtycke. Ytrandet skall inhämtas före riksdagens beslut. Om initiativ till ett lagstiftningsärende tas i riksdagen skall riksdagen således inhämta kyrkomötets yttrande innan riksdagen fattar beslut i ärendet. Det normala torde emellertid bli att regeringen inhämtar yttrande eller samtycke innan den avger proposition till riksdagen. Regeringen kan dessutom vid beredningen av ett ärende önska inhämta kyrkomötets mening. Som en följd härav

anges i paragrafens första stycke att kyrkomötet behandlar ärenden som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet. Enligt första stycket behandlar kyrkomötet också de kyrkliga ärenden som väcks genom motion av någon av kyrkomötets ledamöter. Motsvarande gäller i dag enligt 1 § kyrkomötesförordningen.

I den allmänna motiveringen (2.3.5) har jag förordat att det för verkställighet av kyrkomötets beslut och beredning av ärenden som skall avgöras av kyrkomötet skall finnas en centralstyrelse, som väljs av kyrkomötet (jfr. 7 och 8 §§). Vidare har jag förordat ett beredningstväng i centralstyrelsen eller i utskott, som väljs av kyrkomötet, när det gäller ärenden som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet. Enligt min mening bör både centralstyrelsen och utskott som väljs av kyrkomötet få väcka förslag i kyrkomötet. I konsekvens härmed anges i första stycket att kyrkomötet behandlar ärenden som väcks av organ, som tillsätts av kyrkomötet.

I paragrafens andra stycke har tagits in en bestämmelse om kyrkomötets beslutsbefogenheter. I princip innebär den föreslagna bestämmelsen ingen ändring i förhållande till vad som gäller i dag. Det reformerade kyrkomötet får således enligt det föreliggande grundlagsförslaget besluta om samtycke eller yttrande i vissa lagstiftningsärenden. Med stöd av det bemyndigande som lämnas i 7 § får kyrkomötet också meddela föreskrifter i vissa ämnen. Vidare får kyrkomötet enligt den särskilda lag om kyrkomötet som jag föreslår fatta vissa beslut, t. ex. om att tillsätta utskott, om antalet ledamöter i utskott m. m. Slutligen får kyrkomötet i likhet med vad som gäller i dag besluta om yttranden och framställningar till regeringen.

I paragrafen anges alltså de uppgifter och befogenheter som kyrkomötet har såsom ett offentlighetsligt reglerat organ. Som jag har anfört i den allmänna motiveringen kan det inte komma ifråga att inom ramen för kyrkomötets offentlighetsligt reglerade verksamhet tillföra det uppgifter som i dag ligger utanför det lagreglerade området. Kyrkomötet kan inte heller såsom ett offentlighetsligt organ handha andra uppgifter än sådana som anges i grundlag eller i annan lag.

7 §

Kyrkomötet får genom kyrklig kungörelse meddela föreskrifter i följande ämnen:

1. svenska kyrkans lära.
2. svenska kyrkans böcker.
3. svenska kyrkans sakrament, gudstjänst och övriga handlingar.
4. kollekter.
5. central verksamhet för evangelisation, mission och övrigt utlandsarbete samt diakoni.
6. kyrkomötets arbetssätt samt verksamheten hos organ som enligt lag får tillsättas av kyrkomötet.

I propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. har föreslagits att viss normgivning skall kunna delegeras till kyrkomötet. En förutsättning för att sådan delegation skall kunna ske är att grundlagen medger det. I förslaget till ändringar i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen har därför tagits in en bestämmelse enligt vilken kyrkomötet med stöd av föreskrifter i lagen om svenska kyrkan får genom kyrklig kungörelse meddela föreskrifter i vissa särskilt angivna ämnen. I förevarande paragraf ges det bemyndigande som det nyss nämnda grundlagsförslaget ger stöd åt. I enlighet med grundlagsförslaget skall kyrkomötets författningar betecknas kyrkliga kungörelser.

Det ämnesområde som enligt *punkt 1* förs över till kyrkomötets normgivning är föreskrifter om svenska kyrkans lära. Härmed avses främst sådana föreskrifter som motsvarar dem som nu finns intagna i 1 kap. 1 § 1686 års kyrkolag om "den rätta kristliga läran".

Enligt *punkt 2* skall kyrkomötet få meddela föreskrifter om svenska kyrkans böcker. I dag utfärdas bestämmelser om stadfästande av bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok och katekes av regeringen efter hörande av kyrkomötet. Efter kyrkomötets hörande stadfäster regeringen också mässbok och koralbok.

Enligt *punkt 3* skall kyrkomötet vidare få meddela föreskrifter om svenska kyrkans sakrament, gudstjänst och övriga handlingar. Det är fråga om föreskrifter som nu finns reglerade i kyrkolag eller i författningar som beslutas av regeringen. Sålunda finns t. ex. föreskrifter om villkoren för delaktighet i kyrkans sakrament, dop och nattvard, liksom bestämmelser om sakramentens yttre gestaltning bl. a. i 1686 års kyrkolag. Den grundläggande regleringen av de allmänna gudstjänsterna finns i 1686 års kyrkolag samt andra lagar, som är av kyrkolags natur. Bestämmelser om konfirmation finns i kyrkohandboken. I 1686 års kyrkolag finns bestämmelser om skriftermål och avlösning. Av de vigningsakter som förekommer inom svenska kyrkan behandlas biskops- och prästvigning i 1686 års kyrkolag. Föreskrifter om ritualen för dessa och andra vigningsakter finns i kyrkohandboken. Ritualen för olika invigningsakter, t. ex. invigning av kyrka, kapell, begravningsplats, altare, predikstol, dopfunt m. m. regleras i kyrkohandboken. I 1686 års kyrkolag finns de grundläggande bestämmelserna om invigning av kyrka och kapell för gudstjänstbruk.

Enligt *punkt 4* skall kyrkomötet få meddela föreskrifter om kollekter. Föreskrifter om kollekter finns bl. a. i kungörelsen (1953:739) angående kollekter (ändrad senast 1972:487), som har meddelats av regeringen. Regeringen beslutar varje år för vilka institutioner och för vilka ändamål rikskollekter får tas upp. Genom punkten 4 får kyrkomötet alltså kompetens att meddela föreskrifter om kollekter och om för vilka institutioner eller ändamål kollekter får tas upp.

Genom *punkt 5* får kyrkomötet meddela föreskrifter om central verksamhet för evangelisation, mission och övrigt utlandsarbete samt diakoni. Det är

fråga om den verksamhet som i dag bedrivs av de fyra centrala kyrkliga styrelserna, nämligen svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete, svenska kyrkans missionsstyrelse, styrelsen för svenska kyrkan i utlandet och svenska kyrkans diakoninämnd. Föreskrifter om den verksamhet som det här är fråga om finns i dag i stadgar för de olika styrelserna, som fastställs av regeringen.

Enligt *punkt 6* skall kyrkomötet få meddela föreskrifter om kyrkomötets arbetsätt samt verksamheten hos organ som enligt lag får tillsättas av kyrkomötet. Till en del motsvarar paragrafen 19 § kyrkomötesförordningen. Med stöd av denna föreskrift har kyrkomötet fastställt arbetsordning för det allmänna kyrkomötet. Genom den nu föreslagna bestämmelsen får kyrkomötet även i fortsättningen kompetens att närmare reglera sitt arbetsätt. Kyrkomötet föreslås genom paragrafen vidare få kompetens att meddela föreskrifter om verksamheten hos organ, som enligt lag tillsätts av kyrkomötet.

Den nu föreslagna ordningen innebär att författningar av olika konstitutionell natur kommer att reglera kyrkomötet. Sålunda kommer föreskrifter om kyrkomötet att meddelas dels i lag – lagen om svenska kyrkan och lagen om kyrkomötet – dels i kyrklig kungörelse, som beslutas av kyrkomötet. I den mån kyrkomötet meddelar föreskrifter som står i strid med föreskrifter som har meddelats i lag blir kyrkomötets föreskrifter verkningslösa (11 kap. 14 § regeringsformen).

Genom förevarande paragraf kommer kyrkomötet att få normgivningskompetens på områden som i dag är reglerade i kyrkolag eller i regeringsförfattningar. Med hänsyn till den s. k. formella lagkraftens princip måste riksdagen upphäva de föreskrifter som nu finns i kyrkolag, innan kyrkomötet med stöd av delegation utfärdar nya föreskrifter i ämnet. Det torde i praktiken inte vara möjligt för det nyinrättade kyrkomötet att med en gång besluta alla de föreskrifter som genom paragrafen kommer att ligga inom ramen för dess kompetens. I takt med att kyrkomötet är berett att meddela nya föreskrifter i de aktuella ämnena får initiativ tas till lagändringar. Det får förutsättas att den samordning mellan regeringen, riksdagen och kyrkomötet som i detta hänseende blir nödvändig kommer till stånd.

Enligt det förslag till grundlagsändringar som har lagts fram i propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. och vars genomförande är en förutsättning för de förslag som jag nu lägger fram, skall regeringen inte längre ha kompetens att meddela föreskrifter i de ämnen som skall kunna delegeras till kyrkomötet. Det innebär således att kyrkomötet i de delegerade ämnena, i den mån normgivningen i dag ligger på regeringen, övertar regeringens kompetens. Regeringen kommer emellertid enligt en övergångsbestämmelse till det nyss nämnda grundlagsförslaget att ha kompetens att upphäva sina egna författningar på de aktuella områdena. För att förhindra eventuella konflikter mellan kyrkomötets föreskrifter och äldre regeringsföreskrifter har i det nämnda grundlagsförslaget tagits in en

bestämmelse enligt vilken äldre regeringsförfattningar viker för nya bestämmelser som har beslutats av kyrkomötet. En förutsättning härför är naturligtvis att de nya bestämmelserna inte går utöver det bemyndigande som kyrkomötet har fått.

8 §

Det ankommer på en centralstyrelse att verkställa kyrkomötets beslut. Styrelsen bereder även ärenden som skall avgöras av kyrkomötet, i den mån uppgiften inte ankommer på eller har överlämnats åt annat organ som tillsätts av kyrkomötet.

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om inrättande av en kyrklig centralstyrelse som kyrkomötets verkställande och beredande organ.

Som jag har anfört i den allmänna motiveringen bör det, med hänsyn till de arbetsuppgifter som kyrkomötet föreslås få, finnas en kyrklig centralstyrelse. Centralstyrelsen föreslås bli obligatorisk. Enligt paragrafen skall centralstyrelsen ha till uppgift att verkställa kyrkomötets beslut. Det är uppgifter som i dag ankommer på bl. a. kyrkomötets sekreterare och kansli samt kyrkomötets expeditionsutskott. Styrelsen skall enligt paragrafen vidare bereda de ärenden som skall avgöras av kyrkomötet, i den mån inte uppgiften ankommer på eller har överlämnats åt annat organ som tillsätts av kyrkomötet.

Jag har i den allmänna motiveringen förordat ett beredningstvång för ärenden som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet. Jag har också förordat att det inte i lag skall föreskrivas något beredningstvång för andra ärenden än sådana ärenden. Det bör ankomma på kyrkomötet att självt bestämma om beredning skall ske. Det kan emellertid antas att åtskilliga ärenden behöver beredas, t. ex. ärenden av större omfattning och sådana som i dag ankommer på kyrkomötets ekonomiutskott. I den mån beredning av ärenden skall ske ankommer denna enligt paragrafen i första hand på centralstyrelsen. I enlighet med vad jag har sagt i den allmänna motiveringen skall kyrkomötet få tillsätta utskott. I den mån kyrkomötet tillsätter utskott kan kyrkomötet således besluta att ett visst ärende inte skall beredas i styrelsen utan i stället överlämnas till ett utskott. Bestämmelser om utskott m. m. är enligt min mening inte av en så grundläggande karaktär att de bör tas in i lagen om svenska kyrkan. Regleringen bör enligt min mening i stället ske i den särskilda lag om kyrkomötet som jag föreslår skall stiftas.

Centralstyrelsen skall alltså enligt paragrafen verkställa kyrkomötets beslut och bereda de ärenden som skall avgöras av kyrkomötet, i den mån uppgiften inte ankommer på eller har överlämnats åt annat organ som tillsätts av kyrkomötet. De befogenheter för centralstyrelsen som anges i paragrafen hänför sig alltså till de uppgifter som styrelsen får såsom kyrkomötets verkställande och beredande organ. Som sådant kan central-

styrelsen inom ramen för den offentligrättsligt reglerade verksamheten varken tillföras eller handha uppgifter som ligger utanför det lagreglerade området för kyrkomötets verksamhet.

9 §

Ledamöter av centralstyrelsen är ärkebiskopen samt högst fjorton andra ledamöter, som för varje valperiod väljs av kyrkomötet. För de valda ledamöterna skall utses lika många ersättare.

Ärkebiskopen är styrelsens ordförande. Bland de valda ledamöterna utser kyrkomötet en vice ordförande.

Paragrafen innehåller grundläggande regler om centralstyrelsens sammansättning och tjänstgöringstid. Enligt paragrafen skall centralstyrelsen bestå av ärkebiskopen, som självskrivnen ledamot och ordförande, och högst 14 andra av kyrkomötet valda ledamöter. Vidare skall enligt paragrafen kyrkomötet bland de valda ledamöterna välja en vice ordförande. För de valda ledamöterna skall väljas lika många ersättare. Vad gäller de närmare skälen till förslaget i denna del kan hänvisas till vad som har sagts i den allmänna motiveringen (2.3.5). Enligt paragrafen skall styrelsen väljas för varje valperiod.

10 §

Om kyrkomötet och centralstyrelsen finns ytterligare föreskrifter.

På motsvarande sätt som har skett i 2 § hänvisas i denna paragraf till att det finns ytterligare föreskrifter om kyrkomötet och centralstyrelsen. Som framgår av vad jag har anfört i det föregående föreslås att föreskrifter om kyrkomötet som inte är av grundläggande karaktär, tas in i en särskild lag om kyrkomötet. Jag återkommer i det följande till det närmare innehållet i en sådan lag. Denna är, tillsammans med lagen om svenska kyrkan, avsedd att ersätta den nu gällande kyrkomötesförordningen. Härutöver kommer det liksom nu att finnas närmare föreskrifter om kyrkomötets arbetsätt m. m., som beslutas av kyrkomötet.

11 §

Endast den som bekänner svenska kyrkans lära får utnämnas till prästerlig befattning inom svenska kyrkan.

Till ärkebiskop eller biskop utnämner regeringen en av de tre som har föreslagits i den ordning som föreskrivs i lag. Om tillsättning av prästerliga tjänster i övrigt finns särskilda föreskrifter.

Paragrafens första stycke är en motsvarighet till den nuvarande bestämmelsen i andra stycken första meningen punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen. I den förutnämnda propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. har föreslagits att denna bestämmelse skall flyttas från grundlagen till annan lag. Bestämmelsen, som innefattar ett krav

för den som utnämns till prästerlig befattning att tillhöra svenska kyrkan, får anses vara av så grundläggande betydelse för svenska kyrkan som trossamfund att den bör ingå i lagen om svenska kyrkan.

Detsamma får anses gälla bestämmelserna i paragrafens andra stycke. Dessa utgör en motsvarighet till det nuvarande tredje stycket i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen. I bestämmelsen, som rör ordningen för tillsättande av ärkebiskop och av biskop samt andra prästerliga tjänster, hänvisas till att det i dessa hänseenden finns särskilda föreskrifter. Sådana föreskrifter finns i lagen (1963:633) om biskopsval (ändrad senast 1975:1324), samt bl. a. i lagen (1957:577) om prästval (ändrad senast 1975:1430).

Ikraftträdande m. m.

Punkt 1

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1983.

Den föreslagna lagen ingår som en del i den reform som syftar både till att anpassa reglerna om kyrkolagstiftning till regeringsformens huvudprinciper om normgivning och till att få ett mera demokratiskt uppbyggt kyrkomöte. En första förutsättning för reformens genomförande är att riksdagen fattar beslut om grundlagsändringar på grundval av propositionen om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m. Reformen bygger på att riksdagen fattar ett första beslut om grundlagsändring under 1981/82 års riksmöte och ett andra beslut snarast möjligt efter riksdagsvalet i september 1982.

Om reformen som helhet skall träda i kraft den 1 januari 1983 måste lagen om svenska kyrkan antas i den nu för kyrkolag föreskrivna ordningen. Den bör därför föreläggas 1982 års allmänna kyrkomöte. Riksdagen bör inte fatta beslut om denna lag innan ändringarna i regeringsformen har utfärdats. Hinder kan inte anses föreligga mot att kyrkomötet redan då bemyndigas att – med verkan efter det att grundlagsändringarna och lagen om svenska kyrkan har trätt i kraft – meddela föreskrifter i de ämnen som anges i 7 §.

Punkt 2

Enligt nuvarande regler (14 § kyrkomötesförordningen) kan kyrkomötet inom sig utse en utredningsnämnd med uppgift att till nästföljande kyrkomöte bereda samt avge yttranden och förslag i sådana ärenden, som mötet i anledning av väckta motioner har överlämnat till nämnden. Enligt 1 § kyrkomötesförordningen skall kyrkomötet bl. a. behandla sådana ärenden som nämnden avgivit betänkande i.

Den föreslagna reformen innebär bl. a. att det inte längre skall kunna utses en utredningsnämnd. 1982 års allmänna kyrkomöte kan emellertid finna behov av att tillsätta en utredningsnämnd med uppgift att bereda ärenden

som har väckts genom motion och som det reformerade kyrkomötet bör behandla vid dess första sammanträde år 1983. Ett sådant ärende kan t. ex. vara förslag till ny arbetsordning. I punkt 2 har därför föreslagits en övergångsbestämmelse enligt vilken det reformerade kyrkomötet vid dess första sammanträde skall behandla ärenden, vilka 1982 års allmänna kyrkomöte kan ha överlämnat till en sådan utredningsnämnd och vari nämnden har avgivit betänkande.

4.2 Lagen om kyrkomötet

Som framgår av vad jag har anfört i det föregående (2.2) bör andra föreskrifter om kyrkomötet än grundläggande föreskrifter meddelas i en särskild lag. Det är fråga om sådana mera detaljerade föreskrifter som kan behövas om val till kyrkomötet samt om kyrkomötets organisation och arbetsformer. En lag med detta innehåll kan lämpligen benämnas lag om kyrkomötet. Av det förslag till grundlagsändringar som jag tidigare har talat om följer att denna lag, om grundlagsändringarna genomförs, skall stiftas av riksdagen efter yttrande av kyrkomötet.

Lagen bör enligt min mening inledas med ett avsnitt med bestämmelser om val till kyrkomötet. Som jag har anfört i den allmänna motiveringen (2.3.3) bör val av ledamöter till kyrkomötet fortfarande ske genom en indirekt valmetod. Det innebär att valbestämmelserna i kyrkomötesförordningen i stor utsträckning kan ligga till grund för den reglering av valen som jag nu föreslår. En väsentlig nyhet i mitt förslag till ett reformerat kyrkomöte är att kyrkomötet får en treårig mandatperiod. Av detta skäl fordras en del bestämmelser som saknar motsvarighet i kyrkomötesförordningen. Som jag tidigare har anfört är det väsentligt att valförfattningar innehåller förhållandevis detaljerade regler för att undvika tillämpningssvårigheter. Jag föreslår därför att det i lagen förs in regler i vissa frågor som av kommittén har lämnats oreglerade.

Efter bestämmelserna om val till kyrkomötet kan lämpligen följa bestämmelserna om kyrkomötets organisation och arbetsformer. Jag har valt att fördela bestämmelserna på fyra avsnitt. I det första tas in bestämmelser om kyrkomötets sammanträden och i det andra bestämmelser om ärendenas beredning. I det tredje avsnittet finns regler om ärendenas avgörande och i det fjärde regler om val inom kyrkomötet. Till en del är det fråga om bestämmelser, vilkas motsvarighet i dag återfinns i kyrkomötesförordningen. I ett avslutande avsnitt i lagförslaget finns bestämmelser om centralstyrelsen.

Med stöd av 19 § kyrkomötesförordningen har kyrkomötet i en arbetsordning fastställt de närmare föreskrifterna om sitt arbetssätt. Avsikten är att kyrkomötet även i fortsättningen skall närmare reglera sitt arbetssätt genom kompletterande bestämmelser till lagen om kyrkomötet. Den formella kompetensen att meddela sådana bestämmelser får kyrkomötet enligt mitt

förslag i 7 § 6 lagen om svenska kyrkan. Omfattningen av vad kyrkomötet sålunda självt skall få besluta om är givetvis beroende av hur utförlig regleringen är i lagen om kyrkomötet. Det blir alltså fråga om att avväga vad som lämpligen bör tas med i denna lag och vad som bör överlåtas på kyrkomötet att självt besluta om. Som utgångspunkt för denna avvägning bör enligt min mening gälla dels vad kyrkomöteskommittén har reglerat i sitt lagförslag och dels den fördelning av bestämmelser som i dag finns mellan kyrkomötesförordningen och arbetsordningen för kyrkomötet.

Val till kyrkomötet

Inledande bestämmelser

1 §

För val till kyrkomötet är riket indelat i valkretsar. Varje stift utgör en valkrets.

I denna paragraf anges valkretsindelningen för val till kyrkomötet. En motsvarande bestämmelse finns i dag i 6 § 1 mom. kyrkomötesförordningen. I enlighet med nuvarande regler skall stiftet utgöra valkretsar. En ändring i sak är att Lunds stift enligt förslaget inte längre skall delas in i två valkretsar. Det innebär att det i fortsättningen kommer att finnas 13 valkretsar i riket mot f. n. 14.

2 §

Mandaten i kyrkomötet utgörs av tvåhundrafemtioen valkretsmandat.

Den centrala valmyndighet som avses i 1 kap. 2 § vallagen (1972:620) fastställer antalet valkretsmandat i varje valkrets före utgången av september varje år, då val i hela riket av kyrkofullmäktige skall äga rum. Härvid tillförs varje valkrets ett mandat för varje gång som antalet röstberättigade kyrkomedlemmar där är jämnt delbart med en tvåhundrafemtioendel av antalet röstberättigade kyrkomedlemmar i riket. De mandat som härefter återstår, tillförs valkretsarna efter storleken av de överskott som har uppkommit vid denna fördelning. Mellan lika överskottstal avgörs företrädet genom lottning. Antalet röstberättigade kyrkomedlemmar beräknas med ledning av den senast upprättade röstlängden.

Om någon valkrets, vid den fördelning som sker enligt andra stycket, tillförs färre mandat än två, skall antalet mandat ändå bestämmas till två. Härvid skall antalet mandat i övriga kretsar jämkas i motsvarande mån.

Denna paragraf reglerar mandatfördelningen mellan valkretsarna. Det antal lekmannaombud som skall väljas inom varje valkrets är f. n. bestämt genom författning som beslutas av regeringen. Föreskrifter i ämnet finns i kungörelsen (1950:40) ang. Lunds stifts indelning i valkretsar för val av lekmannaombud vid allmänt kyrkomöte samt ang. det antal sådana lekmannaombud, som skall väljas inom varje valkrets i riket. Jag föreslår att den centrala valmyndigheten i stället för regeringen skall fördela mandaten

mellan valkretsarna varje gång som val till kyrkomötet skall äga rum. Paragrafen har utformats i enlighet härmed.

I paragrafens första stycke anges att mandaten i kyrkomötet skall utgöras av 251 valkretsmandat. Det innebär att samtliga mandat är fasta och att de skall fördelas på valkretsarna. Andra stycket innehåller regler om hur mandatfördelningen skall ske. En motsvarande bestämmelse om mandatfördelningen vid ordinarie val till riksdagen finns i 2 kap. 2 § vallagen (1972:620). F. n. är riksskatteverket central valmyndighet. En uppgift för riksskatteverket i sin egenskap av central valmyndighet är att ombesörja fördelningen av mandat på valkretsar vid riksdagsval. Det är därför naturligt att riksskatteverket får motsvarande uppgift i fråga om valen till kyrkomötet. Bestämmelsen har utformats så att det antal mandat som skall tillföras en valkrets ställs i relation till antalet röstberättigade kyrkomedlemmar i valkretsen. Härigenom anpassas regeln till vad som gäller vid riksdagsval och val till landsting och kommunfullmäktige.

Riksskatteverket skall enligt förslaget göra mandatfördelningen före utgången av september varje år då val i hela riket av kyrkofullmäktige skall äga rum. Antalet röstberättigade kyrkomedlemmar beräknas med ledning av den senast upprättade röstlängden. Det innebär att riksskatteverket kan grunda beräkningen på den röstlängd som har upprättats senast den 20 juni samma år som fördelningen skall ske.

Tredje stycket innehåller en garantiregel med innebörd att varje valkrets skall tilldelas minst två mandat. Jämknings förutsäts ske så att det sista av de mandat som har utdelats enligt regeln i andra stycket tillfaller den valkrets som har fått färre än två mandat. Om de två sist utdelade mandaten har tillförts kretsarna med lika överskottstal får lottning dem emellan ske.

3 §

Centrala valmyndighetens beslut enligt 2 § får överklagas hos riksdagens valprövningsnämnd genom besvär. Valprövningsnämndens beslut får inte överklagas.

Paragrafen anger att riksskatteverkets beslut om mandatfördelningen är överklagbart. En motsvarande bestämmelse finns i 2 kap. 4 § vallagen i fråga om beslut om mandatfördelning vid riksdagsvalen. Riksdagens valprövningsnämnd är besvärmyndighet i det fallet. Av praktiska skäl bör samma besvärmyndighet pröva besluten om mandatfördelning vid val till kyrkomötet. Valprövningsnämnden betraktas som en förvaltningsmyndighet. De förvaltningsrättsliga principerna för anförande av besvär blir därför tillämpliga. Valprövningsnämndens beslut enligt vallagen får inte överklagas. Motsvarande bör gälla i fråga om fall som regleras i denna paragraf.

4 §

För varje mandat som en valkrets har erhållit utses en ledamot av kyrkomötet. För ledamöterna utses det dubbla antalet ersättare.

Av denna paragraf framgår att det för varje mandat som en valkrets får vid fördelningen av mandat enligt 2 § skall utses en ledamot av kyrkomötet. Som jag återkommer till (14 §) skall ledamöterna utses vid en särskild valförrättning.

Jag har tidigare föreslagit att det i 3 § lagen om svenska kyrkan skall tas in en bestämmelse om att det skall finnas ersättare för ledamöterna. I dag gäller att det skall utses lika många ersättare som ledamöter. Eftersom ledamöterna nu skall utses för en mandatperiod av tre år finns det skäl att öka antalet ersättare så att inte platser kommer att stå obesatta efter ledamöter som har avgått från sitt uppdrag. Jag föreslår därför att det skall utses dubbelt så många ersättare som ledamöter. En bestämmelse om detta bör tas in i förevarande paragraf. Bestämmelsen innebär att ersättarna kan utses genom proportionellt val.

5 §

Ledamöterna av kyrkomötet och deras ersättare väljs av elektorer.

Som framgår av vad jag har anfört i den allmänna motiveringen (2.3.3) bör valen till kyrkomötet i likhet med vad som f. n. gäller vara indirekta. Denna paragraf ger uttryck för det indirekta valsättet. Såväl ledamöterna som deras ersättare skall alltså väljas av elektorer.

Val av elektorer

6 §

För val av elektorer är varje valkrets indelad i valdistrikt. Varje pastorat utgör ett distrikt. Icke-territoriella församlingar bildar distrikt för sig.

I valdistrikt med högst 2 000 kyrkomedlemmar utses två elektorer och i distrikt med mer än 2 000 men högst 4 000 kyrkomedlemmar utses tre elektorer. För varje påbörjat 4 000-tal kyrkomedlemmar utöver 4 000 utses ytterligare en elektor.

För elektorerna skall utses lika många ersättare.

I paragrafen föreskrivs att valkretsarna skall delas in i distrikt för elektorsvalen. Varje pastorat skall enligt förslaget utgöra ett distrikt. Icke-territoriella församlingar bildar distrikt för sig. En motsvarande bestämmelse återfinns i 7 § 1 mom. kyrkomötesförordningen. Enligt den bestämmelsen skall distriktsindelningen ske efter varje domkapitels bestämmande. Eftersom det samtidigt anges att indelningen, såvitt det lämpligen kan ske, skall ansluta till pastoratsindelningen, innebär den av mig föreslagna bestämmelsen i praktiken inte någon ändring av den nuvarande distriktsindelningen.

Andra stycket motsvarar 7 § 2 mom. kyrkomötesförordningen. En ändring i sak är att antalet kyrkomedlemmar och inte antalet invånare i varje distrikt blir avgörande för hur många elektorer som skall utses. För att det skall kunna utses betydligt fler elektorer än f. n. har gränsvärdena justerats. Enligt nuvarande regler skall en elektor utses i distrikt med upp till 5 000 invånare. En tillämpning av den föreslagna bestämmelsen leder till att ett distrikt med 5 000 kyrkomedlemmar skall utse fyra elektorer.

Tredje stycket motsvarar 7 § 6 mom. kyrkomötesförordningen. Bestämelsen innebär att ersättarna kan utses genom proportionellt val.

7 §

Om ett valdistrikt består av en enda församling skall elektorer och deras ersättare väljas av kyrkofullmäktige eller av kyrkorådet, om kyrkofullmäktige inte finns. Valet förrättas av de nyvalda fullmäktige.

Paragrafen, som motsvarar 7 § 3 mom. kyrkomötesförordningen innehåller en bestämmelse om vilket organ som skall välja elektorer. Huvudregeln är att kyrkofullmäktige skall förrätta dessa val. Av församlingsstyrelselagen följer att vissa val som kyrkofullmäktige förrättar före utgången av december skall förrättas av de nyvalda fullmäktige det år då val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum. Det gäller bl. a. val som avser tid efter utgången av nämnda år. För att det skall bli helt klart att de nyvalda fullmäktige skall förrätta val av elektorer har emellertid en uttrycklig bestämmelse om det tagits in i denna paragraf.

Enligt kyrkomötesförordningen skall kyrkofullmäktiges uppgift att välja elektorer ligga på kyrkostämman om inte fullmäktige finns. Kommittén har för sådant fall föreslagit att kyrkorådet i stället skall fullgöra uppgiften. Förslaget har inte mött någon erinran vid remissbehandlingen. Enligt min mening bör förslaget genomföras.

8 §

Om ett valdistrikt består av två eller flera församlingar skall elektorer och deras ersättare väljas av särskilda delegerade. Dessa skall för varje församling utses av kyrkofullmäktige eller av kyrkorådet, om kyrkofullmäktige inte finns. Valet förrättas av de nyvalda fullmäktige.

Antalet delegerade utgör för församling

med högst 500 kyrkomedlemmar	5
med mer än 500 men högst 1 000 kyrkomedlemmar	7
med mer än 1 000 men högst 2 000 kyrkomedlemmar	9
med mer än 2 000 men högst 3 500 kyrkomedlemmar	11
med mer än 3 500 men högst 5 500 kyrkomedlemmar	13
med mer än 5 500 men högst 8 000 kyrkomedlemmar	15
med mer än 8 000 men högst 11 000 kyrkomedlemmar	17
med mer än 11 000 men högst 14 500 kyrkomedlemmar	19
med mer än 14 500	21

Enligt denna paragraf skall elektorer och deras ersättare i vissa fall väljas av delegerade. I paragrafen regleras också vilket organ som skall välja delegerade.

Första stycket har en motsvarighet i 7 § 4 mom. första stycket kyrkomötesförordningen. En ändring i sak är att kyrkostämmans uppgifter har lagts på kyrkorådet i de fall när inte kyrkofullmäktige finns. Bestämmelsen om att valet av delegerade skall förrättas av de nyvalda fullmäktige är ny.

Skalorna för antalet delegerade som skall utses enligt andra stycket har justerats i förhållande till motsvarande bestämmelse i kyrkomötesförordningen (7 § 4 mom. andra stycket). Ändringen innebär att fler delegerade än f. n. skall utses i församlingarna.

9 §

Elektorsval genom delegerade skall ske inför ordföranden i kyrkofullmäktige eller, om kyrkofullmäktige inte finns, ordföranden i kyrkorådet i den församling i distriktet som har det största medlemsantalet.

Av paragrafen framgår att ordföranden i kyrkofullmäktige eller, om kyrkofullmäktige inte finns, ordföranden i kyrkorådet i den församling i distriktet som har det största medlemsantalet skall vara valförrättare vid elektorsval genom delegerade. En motsvarande bestämmelse finns i 7 § 4 mom. fjärde stycket kyrkomötesförordningen. Det följer av 11 § hur valet skall gå till.

10 §

Valbar till elektor eller ersättare för elektor och till delegerad är den som är medlem av svenska kyrkan och som är myndig samt är kyrkobokförd inom valdistriktet.

Paragrafen reglerar valbarhetsvillkoren för elektorer, deras ersättare och delegerade. Den motsvarar 7 § 7 mom. kyrkomötesförordningen och 12 § i kyrkomöteskommitténs lagförslag.

Den nu gällande bestämmelsen ställer upp ett krav på att den som önskar bli vald till elektor eller delegerad skall vara kyrkobokförd inom det valdistrikt inom vilket han skall utses. Kommittén har föreslagit att det skall krävas att elektorer och delegerade skall vara kyrkobokförda, dvs. i regel bosatta inom valkretsen (stiftet). Enligt min mening bör den nuvarande ordningen inte frångås.

11 §

Val av elektorer och deras ersättare samt av delegerade skall ske på samma sätt som val av ledamöter i kyrkoråd. Om ersättare inte väljs proportionellt, skall vid valet bestämmas den ordning i vilken de skall inkallas till tjänstgöring.

Denna paragraf reglerar det sätt på vilket elektorerna, deras ersättare samt delegerade skall utses. Bestämmelsen motsvarar 7 § 5 mom. och 6 mom. kyrkomötesförordningen.

Val av ledamöter i kyrkoråd regleras i församlingsstyrelselagen. Sådant val kan om det begärs vara proportionellt. Genom hänvisningen i förevarande paragraf till valsättet för ledamöter i kyrkoråd är det klart att den proportionella valmetoden kan användas även vid val av elektorerna, ersättarna för dem och delegerade. Om proportionella val begärs kommer bestämmelserna i lagen (1955:138) om proportionellt valsätt inom landsting, kommunfullmäktige m. m. att bli tillämpliga. I likhet med vad som nu gäller beträffande val av ersättare föreskrivs i paragrafen att vid valet även skall bestämmas den ordning, i vilken ersättarna skall inkallas till tjänstgöring, om dessa inte väljs proportionellt. Vid proportionellt val av ersättare skall de inträda i den ordning som föreskrivs i den nyss nämnda lagen om proportionellt valsätt.

12 §

Delegerade skall utses senast den 10 december och elektorerna före utgången av december det år då val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum.

Protokoll över val av delegerade skall skyndsamt sändas till den som enligt 9 § skall förrätta val av elektorerna. Protokoll över val av elektorerna skall skyndsamt sändas till domkapitlet.

Denna paragraf har ingen motsvarighet i kyrkomötesförordningen.

Första stycket reglerar när i tiden som val av delegerade och elektorerna skall ske. Det indirekta valsättet innebär att valet till kyrkomötet sker i olika etapper. Mitt förslag, som stämmer överens med nuvarande ordning, innebär att valet som mest kan ske i tre etapper, först val av delegerade, därefter deras val av elektorerna och slutligen elektorernas val av ledamöter. Dessa olika delval måste i tiden anpassas till varandra.

Som kommittén har föreslagit är det lämpligt att val till kyrkomötet i tiden ansluter till val av kyrkofullmäktige. Utgångspunkten för en beräkning av när valen till kyrkomötet skall ske bör alltså vara tidpunkten för val av kyrkofullmäktige. Sådana val äger rum vart tredje år. Valdag är den tredje söndagen i oktober. I flerförsamlingspastorat skall elektorerna väljas av särskilda delegerade, som i sin tur skall väljas av kyrkofullmäktige. Eftersom delegerade enligt mitt förslag skall väljas av de nyvalda kyrkofullmäktige blir tidsgränsen beroende av när valen av kyrkofullmäktige har avslutats, dvs. när länsstyrelserna efter den slutliga sammanräkningen av valen har företagit vissa i vallagen föreskrivna åtgärder och kungjort utgången av valen. Med ledning av uppgifter om när kyrkofullmäktigevalen har avslutats vid de senaste valtillfällena anser jag det rimligt att fullmäktiges val av delegerade kan vara avslutade senast den 10 december. Det torde dock vara nödvändigt att länsstyrelserna, som alltså svarar för den slutliga sammanräkningen av

kyrkofullmäktigevalen, vid sin sammanräkning prioriterar de valdistrikt i vilka delegerade skall utses. För att säkerställa att en rimlig tid för kallelser och valförberedelser förflyter mellan valen av delegerade och valen av elektorer bör enligt min mening tidsgränsen för elektorsvalen sättas vid utgången av december.

Valen av delegerade och elektorer koncentreras alltså till december månad det är då val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum. Därigenom kan valen samordnas med andra val inom församlingarna som regelmässigt sker vid denna tidpunkt.

Av andra stycket följer att den ordförande i kyrkofullmäktige eller kyrkoråd som skall förrätta val av elektorer skall tillställas ett protokoll över valet av delegerade. Han skall i sin tur sända ett protokoll över elektorsvalet till domkapitlet, som enligt vad jag återkommer till skall ansvara för att ledamotsvalet kommer till stånd. Det ligger i sakens natur att protokollet skall sändas till domkapitlet i den valkrets som resp. valdistrikt ingår i.

13 §

En elektor har i skäligen omfattning rätt till traktamente och kostnadsersättning för resa som påkallas av uppdraget. Kostnaderna skall betalas av pastoraten eller av de icke-territoriella församlingar, som bildar valdistrikt för sig.

Denna paragraf innehåller en bestämmelse om att elektorerna har rätt till traktamente och resekostnadsersättning. Den motsvarar 8 § 5 mom. kyrkomötesförordningen. Bestämmelsen ålägger pastorat och icke-territoriella församlingar att betala de kostnader för traktamente och resor som föranleds av elektorernas uppdrag. Enligt nuvarande ordning skall, om ett distrikt består av flera församlingar, kostnaderna till lika delar betalas av de i distriktet ingående församlingarna. Eftersom ett pastorat och inte en enskild församling utgör ett valdistrikt är det enligt min mening rimligt och ägnat att förenkla förfarandet om pastoratet står för kostnaderna. Elektorerna skall ersättas i skäligen omfattning. Det innebär att det överlåts på pastoratens eller de icke-territoriella församlingarnas beslutande organ att bestämma ersättnings storlek.

Val av ledamöter och ersättare

Kyrkomötesförordningen innehåller endast ett fåtal regler angående proceduren vid val av lekmannaombud i kyrkomöte. Dessa bestämmelser är intagna i 8 § i förordningen. Där stadgas bl. a. att elektorerna inom varje valkrets skall komma samman inför en av domkapitlet förordnad valförrättare för att välja lekmannaombud och suppleanter för ombuden. Vidare anges att domkapitlet bestämmer tid och ställe för valet och meddelar de närmare föreskrifter som kan erfordras. Ombuden kan utses genom

majoritetsval eller genom ett proportionellt val.

För att få en likformig handläggning i valkretsarna och för att underlätta en eventuell besvärspövning anser jag att vissa grundläggande regler för valproceduren bör tas in i lagen om kyrkomötet. Det gäller bl. a. sådana inslag i proceduren som gör det möjligt att kontrollera förfarandet. Hit hör föreskrifter om förrättningens offentlighet, om skyldighet att föra protokoll och om skyldighet att på ett betryggande sätt förvara valsedlar och annat valmaterial till dess att valet har vunnit laga kraft. Till denna kategori av bestämmelser räknar jag också sådana som syftar till att skydda valhemligheten. I lagen har också förts in vissa bestämmelser om i vilka fall valsedel skall anses ogiltig och då namn på valsedeln skall anses obefintligt.

14 §

För val av ledamöter av kyrkomötet och ersättare för dem skall domkapitlet kalla elektorerna inom varje valkrets till ett sammanträde inför en av domkapitlet förordnad valförrättare. Sammanträdet skall hållas före januari månads utgång året näst efter det år då val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att sammanträde skall hållas för val av kyrkomötesledamöter och deras ersättare. En motsvarande bestämmelse finns i 8 § 1 mom. kyrkomötesförordningen.

Av paragrafen framgår att elektorerna inom varje valkrets skall komma samman vid ett enda tillfälle för att välja samtliga ledamöter och ersättare inom valkretsen. Domkapitlet skall förordna en person att vara valförrättare. Det ligger i sakens natur att domkapitlet i kallelsen bestämmer tid och ställe för valet. Någon särskild bestämmelse om detta har inte ansetts behövlig.

Det har varit brukligt att elektorerna har vidtagit vissa förberedande åtgärder i form av samråd och kandidatnominering. 1975 års allmänna kyrkomöte (KLU 1975:21, kskr 25) anhöll hos regeringen att denna i samband med utlysandet av kyrkomöten skulle erinra domkapiteln om lämpligheten av att upplysa elektorerna om möjligheterna att bereda valen av ombud till kyrkomötet. I samband med att de senaste kyrkomötena har sammankallats har regeringen tagit hänsyn till behovet av beredningsarbete när tiden mellan elektorsval och ombudsval har bestämts. Med hänsyn till intresset av en omsorgsfull och ändamålsenlig beredning av ledamotsvalen bör alltså tiden mellan elektorsvalen och ledamotsvalen inte vara alltför kort. Enligt mitt förslag skall elektorsvalen vara avslutade senast under december det år då val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum. Det är enligt min mening rimligt att det kan behövas högst fyra veckor för att förbereda valen av ledamöter. Jag föreslår därför en bestämmelse om att dessa val skall hållas före januari månads utgång året näst efter det år som val i hela riket av kyrkofullmäktige har ägt rum.

15 §

Val av ledamöter och ersättare skall ske inför öppna dörrar. Omröstning skall ske med slutna sedlar. Valsedlarna skall vara lika till storlek, material och färg.

Över förrättningen skall föras protokoll.

Första stycket innehåller en bestämmelse om att valet av ledamöter och ersättare i kyrkomötet sker vid en offentlig förrättning. I samma stycke finns bestämmelser som är givna för att skydda valhemligheten. Det stadgas att omröstning skall ske med slutna sedlar och att valsedlarna skall vara lika till storlek, material och färg.

Enligt andra stycket skall protokoll föras över valförrättningen. Detta protokoll bör bl. a. innehålla uppgifter om närvarande, röstberättigade elektorer och ersättare samt uppgifter om vilka som har röstat i valet. Av protokollet skall vidare framgå valförrättarens beslut vid granskningen av valsedlar och, i förekommande fall, skälen för att valsedlar har kasserats. Det skall också framgå vilka som har valts till ledamöter och ersättare i kyrkomötet. Självfallet skall också eventuella beslut om i vilken ordning ersättarna skall inkallas till tjänstgöring redovisas i protokollet.

16 §

Val av ledamöter av kyrkomötet skall vara proportionellt, om det begärs av minst så många väljande som motsvarar den kvot som erhålls om samtliga väljandes antal delas med det antal personer som valet avser, ökat med 1. Om kvoten är ett brutet tal, skall den avrundas till närmast högre hela tal. Vid sådant proportionellt val tillämpas bestämmelserna i lagen (1955:138) om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunfullmäktige m. m.

Om valet inte sker proportionellt skall elektorerna var för sig till ledamöter föreslå så många personer som skall väljas. Vid första omröstningen är den vald som har fått mer än hälften av de avgivna rösterna. Om ett tillräckligt antal ledamöter inte har utsetts vid denna omröstning skall ytterligare en omröstning ske. Valförrättaren skall därvid upprätta en förteckning som skall innehålla, för det fall att inte någon har blivit vald vid första omröstningen, de namn som har fått flest röster och i annat fall de namn som vid den första omröstningen har fått högsta röstetalet näst efter dem som har blivit valda. Förteckningen skall då innehålla två gånger så många namn som det återstår ledamöter att välja. Den nya omröstning som skall företas får inte avse andra personer än dem som finns uppförda på förteckningen. De personer som vid denna omröstning får flest röster är valda. Vid lika röstetal sker avgörandet genom lottning.

Vad som föreskrivs i första och andra styckena gäller även vid val av ersättare. Om ersättare inte väljs proportionellt skall vid valet även bestämmas den ordning i vilken de skall inkallas till tjänstgöring.

Paragrafen reglerar det sätt på vilket val av ledamöter till kyrkomötet skall ske. Den motsvarar 8 § 3 och 4 mom. kyrkomötesförordningen.

Bestämmelserna innebär att såväl ledamöterna som deras ersättare kan väljas proportionellt. Om sådant val begärs skall bestämmelserna i lagen

(1955:138) om proportionellt valsätt inom landsting, kommunfullmäktige m. m. tillämpas. Vid proportionellt val av ersättare skall de inträda till tjänstgöring i den ordning som föreskrivs i den nyss nämnda lagen. I annat fall måste tjänstgöringsordningen bestämmas vid valtilfället.

Andra stycket reglerar den ordning som skall iakttas om inte den proportionella valmetoden används. Bestämmelsen har efter språklig justering förts över från kyrkomötesförordningen. Det framgår av bestämmelsen att flera omröstningar kan behövas innan samtliga ledamöter och ersättare har utsetts. Det innebär att valförrättaren omgångsvis får fastställa vilka personer som har utsetts.

17 §

En valsedel är ogiltig om den är försedd med kännetecken som uppenbarligen har satts dit med avsikt.

Om en elektor har lämnat mer än en valsedel i ett val, är valsedlarna ogiltiga. Har sedlarna samma innehåll, skall dock en av valsedlarna betraktas som giltig vid sammanräkningen. Namn på valsedeln skall anses obefintligt om kandidaten inte är valbar, namnet är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses.

I paragrafen ges bestämmelser om när valsedeln skall anses ogiltig och när namn på valsedeln skall betraktas som obefintligt.

18 §

Valets utgång skall kungöras genom uppläsning av protokollet. Därmed är valet avslutat.

Valsedlar och annat valmaterial skall förvaras på betryggande sätt till dess valet har vunnit laga kraft. Motsvarande gäller då det görs avbrott i förrättningen.

Av 16 § framgår att valförrättaren, i det fall att valet inte sker proportionellt, skall ta ställning till vilka personer som har blivit valda vid den första omröstningen. Det kan med hänsyn härtill vara lämpligt att låta valförrättaren fatta beslutet om valets utgång i dess helhet. Man vinner därigenom den fördelen att ett beslut om valets utgång kan vara klart i nära anslutning till röstningen. Jag föreslår därför att valförrättaren vid den offentliga förrättningen skall kungöra vilka personer som har utsetts till ledamöter och ersättare. Kungörelsen skall ske på grundval av det över valet förda protokollet (jfr. 15 §). Det ligger i sakens natur att kungörelsen såvitt möjligt skall ske i omedelbar anslutning till att förrättningen har avslutats. Av 23 § framgår att besvärstiden skall börja löpa från den tidpunkt när valet avslutades. Av detta skäl behövs en uttrycklig bestämmelse om när valet är avslutat.

För att man vid en eventuell valbesvärspörvning skall kunna granska vad

som har förekommit vid förrättningen är det nödvändigt att valsedlarna behålls i säkert förvar till dess att valet har vunnit laga kraft. Bestämmelser om detta har tagits in i andra stycket. Där föreskrivs också att detsamma skall gälla om valförrättaren gör avbrott i förrättningen. I 2 § lagen om proportionellt valsätt finns bestämmelser om hur man skall förfara vid upphåll i förrättningen. Dessa bestämmelser bör vara vägledande även i det fall då sådant valsätt inte tillämpas vid val av kyrkomötesledamöter och ersättare.

19 §

Den som blir vald till ledamot av kyrkomötet för mer än en valkrets skall bestämma för vilken valkrets hon eller han vill anses vald och skyndsamt avsäga sig uppdraget som ledamot för övriga valkretsar.

Om en ledamot av kyrkomötet på annat sätt har avgått före utgången av den period för vilken hon eller han har blivit vald, skall kyrkomötets ordförande skyndsamt anmäla detta till domkapitlet.

När domkapitlet har fått underrättelse om att en ledamot av kyrkomötet har avgått, skall domkapitlet till ny ledamot i den avgångnes ställe utse den ersättare som står i tur att tillträda enligt den mellan ersättarna bestämda ordningen.

I likhet med vad som gäller för val av lekmannaombud till kyrkomötet kan en ledamot komma att väljas för flera valkretsar. Enligt de kompetensvillkor som jag har föreslagit i 3 § lagen om svenska kyrkan behöver nämligen en ledamot inte ha viss hemvist för att vara valbar. Det behövs därför en bestämmelse om hur ett dubbelval skall avecklas. En sådan bestämmelse har tagits in i första stycket. I sak innebär bestämmelsen att det ankommer på ledamoten själv att avgöra för vilken valkrets han vill vara vald. En motsvarande bestämmelse finns i 8 § kyrkomötesförordningen. Enligt den föreslagna bestämmelsen skall ledamoten formellt avsäga sig uppdraget i den eller de valkretsar som han inte önskar bli vald för. Han måste alltså underrätta domkapitlet i dessa valkretsar. Däremot behövs ingen särskild underrättelse till domkapitlet i den valkrets för vilken valet skall gälla.

Andra stycket reglerar det fall att en ledamot avgår under sin mandatperiod. Den har ingen motsvarighet i kyrkomötesförordningen. Ledamöterna av kyrkomötet föreslås bli utsedda för en treårig mandatperiod. Under en så relativt lång tid kan självfallet en ledamot komma att avgå. Det behövs en regel om förfarandet för sådant fall. En person kan upphöra att vara ledamot t. ex. på grund av dödsfall eller med anledning av att ledamoten inte längre är behörig. Om en ledamot utträder ur svenska kyrkan eller förklaras omyndig förlorar han omedelbart sin behörighet att vara ledamot av kyrkomötet. Av förevarande paragraf följer att kyrkomötets ordförande skyndsamt skall anmäla förhållandet till domkapitlet i den valkrets för vilken ledamoten har valts.

Tredje stycket reglerar förfarandet när en ledamot har avgått, antingen

enligt första stycket eller enligt andra stycket. Det ankommer på domkapitlet att utse en ny ledamot i kretsen av ersättare, som har utsetts vid samma valtillfälle som den avgångne ledamoten. Som jag har anfört under 16 § kan ordningen mellan ersättarna ha bestämts antingen med stöd av lagen (1955:138) om proportionellt valsätt eller vid valtillfället.

20 §

För den som har blivit vald till ledamot av kyrkomötet eller till ersättare skall domkapitlet genast utfärda ett bevis om detta. I beviset anges den valdes namn samt för vilken tid och valkrets ledamoten eller ersättaren har blivit vald. Beviset skall tillställas den som har blivit vald samt riksdagens valprövningsnämnd och kyrkomötets ordförande.

21 §

Riksdagens valprövningsnämnd skall granska bevisen för ledamöterna av kyrkomötet och deras ersättare och därvid pröva om bevisen har blivit utfärdade i enlighet med 20 §. Granskningen skall vara avslutad senast dagen före kyrkomötets första sammanträde under valperioden eller, i fråga om bevis som kommer in till valprövningsnämnden under kyrkomötets valperiod, så snart det kan ske. Berättelse om granskningen skall ofördröjligen överlämnas till kyrkomötets ordförande.

Valprövningsnämnden skall i berättelsen anteckna om något har förekommit som ger anledning att ifrågasätta någon ledamots eller ersättares behörighet.

Enligt 9 a § kyrkomötesförordningen skall domkapitlet utfärda en fullmakt för valt ombud. Granskningen av fullmakterna ankommer enligt 11 § kyrkomötesförordningen på ordföranden i kyrkomötet och två av honom tillkallade självskrivna ombud. Enligt samma paragraf skall kyrkomötet pröva frågan om ombudens behörighet. Vid val till riksdagen, ligger motsvarande uppgifter på riksdagens valprövningsnämnd. Fullmakternas motsvarighet benämns i det sammanhanget bevis. Jag föreslår att den terminologin införs även vid valen till kyrkomötet. Jag föreslår också, för att uppnå likformighet med andra val, att granskningsuppgiften läggs på valprövningsnämnden. Som framgår av 21 § är granskningen endast av formell natur. Den syftar alltså inte till att pröva ledamöternas behörighet. En sådan prövning bör, som jag återkommer till, alltjämt ligga på kyrkomötet. Om det vid valprövningsnämndens granskning framkommer uppgifter som ger anledning att ifrågasätta en ledamots behörighet, bör detta därför komma till kyrkomötets kännedom. Jag föreslår därför att valprövningsnämnden skall anteckna en sådan uppgift i granskningsberättelsen.

Besvär över val

22 §

Beslut, varigenom elektorer och deras ersättare har utsetts, får överklagas endast i samband med talan mot det beslut varigenom valet till kyrkomötet har fastställts. Detsamma gäller beslut varigenom delegerade har utsetts.

Av 7 § 9 mom. kyrkomötesförordningen följer att beslut varigenom delegerade eller elektorer och ersättare till elektorer har utsetts kan överklagas genom kommunalbesvär. I förevarande paragraf föreslår jag att sådana beslut fortsättningsvis endast skall få överklagas i samband med överklagande av det beslut varigenom ledamöter av kyrkomötet har utsetts. Jag räknar nämligen med att det inte torde vara möjligt att hinna med en besvärsprocess under den relativt korta tid under vilken val av delegerade och elektorer skall genomföras. Bestämmelsen innebär att ett beslut varigenom ledamöter av kyrkomötet har utsetts kan överklagas på den grunden att det finns invändningar mot de val av delegerade eller elektorer som har föregått ledamotsvalet.

23 §

Val av ledamöter av kyrkomötet och beslut varigenom ersättare har utsetts till ledamot får överklagas hos riksdagens valprövningsnämnd genom besvär.

Besvärshandlingen skall ges in till domkapitlet och vara detta tillhanda inom tio dagar efter det att valet avslutades. Om en besvärshandling har kommit in till valprövningsnämnden före besvärstidens utgång, skall den omständigheten att inlagan kommit in till domkapitlet först därefter dock inte föranleda att besvären lämnas utan prövning.

Snarast möjligt efter besvärtidens utgång skall domkapitlet samtidigt kungöra samtliga besvär som har anförts och sända besvärshandlingarna till valprövningsnämnden. Kungörelsen införs i ortstidning inom valkretsen. I kungörelsen anges viss kort tid inom vilken förklaring över besvären skall ha kommit in till valprövningsnämnden. Domkapitlet skall dessutom skyndsamt inkomma till valprövningsnämnden med yttrande över besvären.

Den som vill anföra besvär har rätt att hos domkapitlet genast få utdrag av protokoll eller annan handling över förrättningen.

Denna paragraf reglerar besvärsförfarandet. Bestämmelsen gäller dels när ledamöter har utsetts vid en ordinarie valförrättning och dels när en ersättare har utsetts till ledamot enligt 19 § tredje stycket.

Enligt nuvarande ordning kan val till ombud vid kyrkomöte överklagas hos regeringsrätten. Kyrkomöteskommittén har föreslagit att riksdagens valprövningsnämnd skall bli besvärsinstans i stället för regeringsrätten. Förslaget har inte mött någon erinran vid remissbehandlingen. Valprövningsnämnden, som är en statlig förvaltningsmyndighet under riksdagen inrättades i samband med grundlagsreformen år 1974. Då överflyttades prövningen av valbesvärsärenden, såvitt avsåg riksdagen, landsting samt

kommun- och kyrkofullmäktige, från regeringsrätten till nämnden. Ett väsentligt syfte med att inrätta valprovsnämnden var att uppnå en smidig och snabb handläggning av valbesvär. Kommitténs förslag om att valprovsnämnden bör pröva besvär över beslut om val av ledamöter till kyrkomötet ligger alltså i linje med vad som numera gäller för andra liknande val. Förslaget bör därför enligt min mening genomföras. Bestämmelser om valprovsnämndens sammansättning och uppgifter finns bl. a. i 3 kap. 11 § och 4 kap. 7 § regeringsformen och i 7 kap. 5 § riksdagsordningen.

Kommittén har föreslagit en besvärstid av sju dagar. Vallagskommittén har nyligen i sitt betänkande (Ds Ju 1982:1) Översyn av vallagen 3 föreslagit en enhetlig besvärstid av tio dagar för valet till riksdagen och de kommunala valet. Betänkandet har remissbehandlats. Remissinstanserna har inte gjort någon invändning mot detta förslag. Enligt vad jag har inhämtat från chefen för justitiedepartementet kommer denne inom kort att lägga fram förslag i enlighet med vad vallagskommittén har föreslagit. Med hänsyn härtill föreslår jag en besvärstid av tio dagar från det att valet har avslutats. Som framgår av 19 § är valet avslutat när valförrättaren kungör utgången av valet vid den offentliga valförrättningen.

Av allmänna rättsgrundsatser följer att besvärstid tillkommer de kyrkoledamöter som vid tidpunkten för valet av ledamöter i kyrkomötet enligt den gällande röstlängden har rösträtt vid val av kyrkofullmäktige eller på kyrkostämma i församling inom valkretsen. Motsvarande gäller i fråga om besvärstid över beslut varigenom domkapitlet har utsett ersättare till ledamot av kyrkomötet.

24 §

I fråga om handläggningen och prövningen av besvär som avses i 23 § skall 15 kap. 6, 7 och 9 §§ vallagen (1972:620) tillämpas.

Genom hänvisningen i denna paragraf blir vissa bestämmelser i vallagen om förfarandet hos valprovsnämnden tillämpliga på besvär över val av ledamöter till kyrkomötet. Av hänvisningen till 15 kap. 9 § vallagen följer att valprovsnämndens beslut inte får överklagas.

25 §

Den som har valts till ledamot av kyrkomötet utövar sitt uppdrag utan hinder av att valet har överklagats. Om valet ändras, skall den nye ledamoten intaga sin plats så snart ändringen har kungjorts. Vad som nu har sagts om ledamot gäller också för ersättare.

Om ett val av ledamöter till kyrkomötet överklagas kan man inte räkna med att besvärssärendet är avgjort före kyrkomötets första sammanträde. Det behövs därför en bestämmelse om att ledamoten, utan hinder av anförda besvär, intar sin plats till dess att annan valutgång har tillkännagivits. En

motsvarande bestämmelse för riksdagsledamöterna finns i 3 kap. 11 § regeringformen.

Kyrkomötets sammanträden

26 §

Kyrkomötet skall sammanträda en gång varje år med början den första tisdagen i mars.

Kyrkomötets första sammanträde under valperioden skall vara avslutat inom femton dagar. De därefter följande sammanträdena skall vara avslutade inom tolv dagar.

I paragrafen anges tiden för kyrkomötets sammanträden. Enligt nu gällande bestämmelser sammanträder kyrkomötet vart femte år på kallelse av regeringen. Regeringen kan dock sammankalla mötet oftare. Regeringen bestämmer tid och plats för kyrkomötets sammanträden (1 § kyrkomötesförordningen).

Som jag tidigare har anfört bör kyrkomötet, med hänsyn bl. a. till dess nya arbetsuppgifter, sammanträda en gång varje år. Eftersom kyrkomötet skall sammanträda regelbundet bör även fastställas en viss dag när kyrkomötets sammanträden skall börja. När det gäller kyrkomötets första sammanträde under valperioden är det angeläget att valgenomslaget sker så snabbt som möjligt. Med hänsyn till det föreslagna indirekta valförfarandet torde det emellertid inte vara möjligt för ett nyvalt kyrkomöte att samlas tidigare än i början av mars. Tidpunkten för den första sammanträdesdagen har därför bestämts till den första tisdagen i mars. Samma tidpunkt har angetts som börjedag för de två följande sammanträdena under valperioden. Skälen härtill har redovisats i den allmänna motiveringen (2.3.4).

Enligt 17 § kyrkomötesförordningen skall kyrkomötets förhandlingar vara avslutade inom 35 dagar. Regeringen får efter utgången av denna tid upplösa mötet. När kyrkomötet skall sammanträda varje år kan tiden för varje sammanträde minskas i förhållande till vad som gäller i dag. Samtidigt får kyrkomötet emellertid utökade arbetsuppgifter, varför kyrkomötet under valperioden sammanlagt torde behöva en något längre sammanträdestid än 35 dagar. Vid det första sammanträdet skall de flesta valen inom kyrkomötet ske. Med hänsyn härtill har i paragrafen föreskrivits att kyrkomötets första sammanträde skall vara avslutat inom 15 dagar och att de därefter följande sammanträdena skall vara avslutade inom 12 dagar. Den sammanlagda tiden för kyrkomötets sammanträden under valperioden blir därigenom högst 39 dagar.

Det bör ankomma på kyrkomötet att med stöd av den föreslagna 7 § lagen om svenska kyrkan meddela närmare föreskrifter om kallelse till kyrkomötet och om kyrkomötets sammanträden.

27 §

Kyrkomötet skall, så snart det kan ske, fatta beslut över anmärkningar som har tagits upp i berättelse som avses i 21 § första stycket eller som i övrigt förekommer mot en ledamots eller ersättares behörighet. En ledamot vars behörighet prövas, får deltaga i överläggningarna men ej i beslutet. Den som förklaras obehörig är därmed skild från sitt uppdrag.

I paragrafen anges att kyrkomötet, på grundval av valprovsnämndens granskning av bevisen för ledamöterna och ersättarna och de anmärkningar i fråga om behörigheten som därvid eller på annat sätt kan ha framställts, skall pröva ledamöternas och ersättarnas behörighet. Vidare föreskrivs att den som är obehörig därmed också är skild från uppdraget. Paragrafen motsvarar i princip 11 § andra stycket kyrkomötesförordningen. I fråga om valprovsnämndens granskning kan hänvisas till 21 §.

28 §

Kyrkomötet skall för varje valperiod välja en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande. Till dess valen har förrättats, utövas ordförandeskapet av den som har varit ledamot längst tid. Om två eller flera har varit ledamöter lika länge, har den äldste av dem företräde.

I paragrafen regleras ordförandeskapet i kyrkomötet. Paragrafen innehåller en nyhet i förhållande till nuvarande ordning, nämligen att ärkebiskopen inte längre skall vara självskriven ordförande. Enligt paragrafen skall ordföranden utses genom val i kyrkomötet. Ordförande skall enligt paragrafen väljas för varje valperiod. I likhet med vad som nu gäller (11 § kyrkomötesförordningen) skall kyrkomötet också välja en förste och en andre vice ordförande. Det ställs inte upp något krav på att ordföranden eller förste och andre vice ordförande skall väljas inom kyrkomötet. Det föreligger således inte något hinder mot att välja t. ex. ärkebiskopen till ordförande, även om han inte är ledamot av kyrkomötet. I paragrafen föreskrivs också att till dess valet av ordförande har förrättats, skall ordförandeskapet utövas av den som har varit ledamot längst tid. Om flera har varit ledamöter lika länge, har den äldste företräde. Dessa regler motsvarar dem som gäller i t. ex. kommun- eller kyrkofullmäktige.

29 §

De statsråd som inom regeringen är föredragande i förvaltningsärenden och lagstiftningsärenden rörande svenska kyrkan samt ledamöterna i centralstyrelsen har rätt att närvara och deltaga i kyrkomötets överläggningar, men i besluten endast om de är ledamöter av kyrkomötet.

Paragrafen innehåller regler om närvaro- och yttranderätt i kyrkomötet för vissa statsråd samt för ledamöterna i centralstyrelsen. Vad gäller statsråd finns en motsvarighet till den föreslagna bestämmelsen i dag i 4 §

kyrkomötesförordningen. Det statsråd som enligt departementsförordningen (1963:214, ändrad senast 1981:1357) i dag är föredragande i förvaltningsärenden rörande svenska kyrkan är chefen för kommundepartementet som är föredragande också i ärendena som rör lagstiftning i vissa kyrkliga frågor. Chefen för justitiedepartementet är föredragande i ärenden om kyrkolagstiftning i övrigt. Enligt paragrafen skall också ledamöterna i centralstyrelsen få närvara och yttra sig vid kyrkomötets sammanträden. Detta är naturligt med hänsyn till de uppgifter som centralstyrelsen föreslås få. Ledamöterna får emellertid enligt paragrafen inte delta i kyrkomötets beslut om de inte samtidigt är ledamöter av kyrkomötet.

Ärendenas beredning

30 §

Ärenden som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet skall före avgörandet beredas i centralstyrelsen eller i utskott.

I kyrkomötesförordningen finns regler om beredning av vissa ärenden i utskott (13 §). Det är främst fråga om sådana ärenden som regeringen överlämnar till kyrkomötet, t. ex. kyrkolagsärenden och ärenden rörande kyrkans böcker. I likhet med vad som gäller i dag bör ärenden, som regeringen överlämnar till kyrkomötet, beredas i utskott. I fråga om de ärenden som kan bli aktuella kan hänvisas till vad som har anförts i specialmotiveringen till 6 § lagen om svenska kyrkan.

Regler om ärendenas beredning finns i dag i den av kyrkomötet fastställda arbetsordningen. Enligt 12 § 2 arbetsordningen skall alla allmänna ärenden före avgörandet beredas av utskott. Detsamma gäller enskilda ärenden i den mån kyrkomötet anser det nödvändigt. Det bör även i fortsättningen ankomma på kyrkomötet att bestämma, huruvida beredning av ärenden som inte överlämnas av riksdagen eller regeringen skall ske. I fråga om sådan beredning kan hänvisas till vad som har sagts i specialmotiveringen till 8 § lagen om svenska kyrkan.

31 §

Kyrkomötet skall inom sig för varje valperiod tillsätta ett särskilt beredningsutskott för prövning av frågor som avses i 36 §.

Kyrkomötet kan inom sig tillsätta ytterligare utskott för beredning av ärenden som skall behandlas av kyrkomötet. Sådana utskott får ej tillsättas för längre tid än kyrkomötets valperiod.

Kyrkomötet väljer ledamöter i utskott till det antal som kyrkomötet bestämmer. För ledamöterna skall väljas lika många ersättare.

I paragrafen regleras kyrkomötets utskottsorganisation. Enligt nuvarande regler skall kyrkomötet tillsätta ett flertal utskott. Sålunda skall det tillsätta

ett kyrkolagsutskott, ett expeditionsutskott och ett ekonomiutskott. Om det förekommer ärenden om antagande av kyrkliga böcker, skall kyrkomötet tillsätta ett beredningsutskott. Om det behövs får kyrkomötet därutöver tillsätta särskilda utskott för att ta upp frågor som annars hör till kyrkolags- eller beredningsutskottet. För beredning av andra ärenden får kyrkomötet slutligen tillsätta så många tillfälliga utskott som påkallas av omständigheterna.

Som jag tidigare har sagt bör kyrkomötet ha en mer flexibel organisation än f. n. Det enda krav som bör ställas är att det för varje valperiod skall finnas ett utskott som prövar om ett förslag rör svenska kyrkans lära. För avgörande av lärofrågor föreslår jag nämligen ett särskilt beslutsförfarande (se 36 §). Därvid finns behov av att ett särskilt organ prövar om detta beslutsförfarande är tillämpligt. Detta organ har i paragrafens första stycke givits namnet särskilt beredningsutskott och är alltså ett obligatoriskt utskott som tillsätts för varje valperiod.

I övrigt ges kyrkomötet enligt andra stycket frihet att tillsätta de utskott som kan behövas. Sådana utskott kan väljas för hela valperioden eller för kortare tid. Det blir alltså möjligt för kyrkomötet att under valperioden inom sig tillsätta särskilda utskott med uppgift att bereda ett visst eller en viss grupp av ärenden. Av naturliga skäl får sådana utskott inte tillsättas för längre tid än kyrkomötets valperiod.

Enligt paragrafens tredje stycke väljer kyrkomötet ledamöter i utskott till det antal som kyrkomötet bestämmer. Det överlämnas alltså åt kyrkomötet självt att bestämma antalet ledamöter. För ledamöterna skall kyrkomötet vidare välja lika många ersättare. Denna föreskrift överensstämmer med vad som i dag gäller (13 § 6 mom. kyrkomötesförordningen).

32 §

Kyrkomötet får besluta att en eller flera biskopar, även om de ej är ledamöter av kyrkomötet, vid beredning av ärenden eller vid prövning av frågor som avses i 36 § får närvara vid ett utskotts sammanträden och delta i utskottets överläggningar men ej i besluten.

Den nu ifrågavarande reformen beträffande kyrkomötet innebär bl. a. att biskoparna inte längre skall vara självskrivna ledamöter av kyrkomötet. De skall dock kunna väljas till ledamöter. Även om det får antas att biskoparna i regel blir valda kan det emellertid hända att någon eller några biskopar inte blir eller önskar bli valda. Mot bakgrund härav har i 5 § andra stycket i förslaget till lagen om svenska kyrkan tagits in en bestämmelse, enligt vilken biskoparna skall ha närvaroplikt och yttranderätt i kyrkomötet.

Vid beredningen av ett ärende eller en viss grupp av ärenden kan det finnas behov för ett utskott att inhämta särskild sakkunskap utanför kretsen av utskottsledamöter. Även vid den prövning som enligt 36 § andra stycket skall göras i vissa fall kan det finnas ett sådant behov. Biskoparna har, såsom

företrädare för läroämbetet, en särskild kompetens. I paragrafen öppnas därför möjlighet för kyrkomötet att besluta att en eller flera biskopar, även om de inte är ledamöter av kyrkomötet, får närvara vid ett utskotts sammanträden och delta i utskottets överläggningar. Eftersom de inte är ledamöter av utskottet kan de av naturliga skäl inte få delta i dess beslut.

33 §

Om det krävs för beredningen av ett ärende, får kyrkomötet medge att ett utskott sammanträder mellan kyrkomötets sammanträden under valperioden. Ett sådant medgivande får ej avse längre tid än sex dagar mellan två sammanträden.

Kyrkomötet skall enligt förslaget sammanträda varje år. Enligt 26 § skall kyrkomötets första sammanträde under valperioden vara avslutat inom 15 dagar. De därefter följande sammanträdena under valperioden skall vara avslutade inom 12 dagar.

Det kan för beredning av ett visst ärende finnas behov för ett utskott att sammanträda under längre tid än under den då kyrkomötet sammanträder. I paragrafen har därför tagits in en bestämmelse, enligt vilken kyrkomötet kan medge att ett utskott för beredning av ett visst ärende får sammanträda mellan kyrkomötets sammanträden under valperioden, dvs. mellan kyrkomötets första och andra resp. andra och tredje sammanträden. Det har inte ansetts lämpligt att ett utskott på detta sätt bereder ärenden som skall avgöras av ett nyvalt kyrkomöte. Av bl. a. kostnadskäl har i paragrafen föreskrivits en begränsning av tiden för ett sådant sammanträde. Sålunda får ett medgivande inte avse längre sammanträdestid än sex dagar.

Det bör ankomma på kyrkomötet eller, efter dess bestämmande, på utskottet att närmare bestämma tiden för ett sådant sammanträde. I vissa fall kan en praktisk ordning vara att utskottet först sammanträder ett par dagar i anslutning till att kyrkomötets sammanträde har avslutats och därefter ytterligare några dagar i anslutning till kyrkomötets nästa sammanträde. I andra fall kan det vara lämpligt att utskottet sammanträder en enda gång under den medgivna tiden.

Ärendenas avgörande

34 §

Ett ärende som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet skall avgöras av kyrkomötet vid dess närmaste sammanträde, om ärendet har överlämnats senast en månad före sammanträdet. I annat fall skall ärendet avgöras senast vid det därpå följande sammanträdet.

Enligt nu gällande regler (12 § kyrkomötesförordningen) bör de ärenden som har hänskjutits till kyrkomötet "företrädesvis förekomma till behand-

ling". Denna regel hänger bl. a. samman med att kyrkomötet medverkar vid stiftande av kyrkolag. Kyrkomötet skall även i fortsättningen, om det tidigare nämnda grundlagsförslaget genomförs, på olika sätt medverka vid viss lagstiftning. Det är angeläget att lagstiftningsärenden eller andra ärenden som regeringen överlämnar inte fördröjs i kyrkomötet och skjuts från ett sammanträde till ett annat. Samtidigt måste kyrkomötet få skälig tid att bereda ett ärende som riksdagen eller regeringen har överlämnat till kyrkomötet.

Mot bakgrund härav föreskrivs i paragrafen en viss tid då kyrkomötet senast skall avgöra ett ärende som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet. Enligt paragrafen skall det ske vid kyrkomötets närmaste sammanträde, om ärendet har överlämnats till kyrkomötet senast en månad före sammanträdet början. Om ett ärende överlämnas senare skall ärendet avgöras senast vid det därpå följande sammanträdet, dvs. vid det sammanträde som hålls i mars påföljande år. Inget hindrar givetvis att kyrkomötet ändå avgör ärendet samma år.

Det bör överlämnas åt kyrkomötet att meddela föreskrifter om hänvisning av ärenden till utskott, motionstid m. m.

35 §

Varje ledamot av kyrkomötet har en röst. Omröstning skall ske öppet, utom i ärenden som avser val.

Utom i fall då särskilt flertal krävs enligt 36 § första stycket gäller som kyrkomötets beslut den mening som mer än hälften av de röstande enar sig om. Vid lika röstetal för olika meningar sker avgörandet genom lottning.

I paragrafen slås fast att varje kyrkomötesledamot har en röst. Vidare slås fast att kyrkomötet, med visst undantag, beslutar genom enkel majoritet. Vid lika röstetal skall ärendet avgöras genom lottning. En motsvarighet till paragrafen finns i dag i 15 § 1 mom. kyrkomötesförordningen. Det bör ankomma på kyrkomötet att liksom i dag meddela närmare föreskrifter om propositionsordning och om röstningsförfarande m. m.

36 §

Ett förslag till kyrklig kungörelse som gäller svenska kyrkans lära eller avser bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes skall, om det inte förkastas av kyrkomötet, på yrkande av lägst tio av dess ledamöter vila till dess nästa nyvalda kyrkomöte sammanträder. Utan hinder härav kan kyrkomötet antaga förslaget om minst fem sjättedelar av de röstande enar sig om beslutet. Detsamma gäller förslag till kyrklig kungörelse om ändring eller upphävande av kungörelse som nu har sagts.

Det särskilda beredningsutskottet prövar för kyrkomötets vidkommande om första stycket är tillämpligt i fråga om visst förslag.

Paragrafen innehåller regler om ett särskilt beslutsförfarande när det gäller förslag till kyrklig kungörelse om svenska kyrkans lära och böcker. I huvudsak motsvaras bestämmelsen av 23 § i kommitténs lagförslag.

Föreskrifter om svenska kyrkans lära finns i dag i 1686 års kyrkolag. Ändringar i denna lag beslutas i den för kyrkolag stadgade ordningen. Bestämmelser om stadfästande av bibelöversättning, psalmbok, cvangeliebok, kyrkohandbok eller katekes beslutas av regeringen efter hörande av kyrkomötet. För kyrkomötet gäller enligt 15 § 2 mom. kyrkomötesförordningen att det i fråga om antagande av eller ändring i dessa krävs bifall av två tredjedelar av de närvarande ledamöterna.

I 7 § lagen om svenska kyrkan föreslås kyrkomötet få kompetens att meddela föreskrifter om bl. a. svenska kyrkans lära och böcker. Föreskrifter om läran är av grundläggande betydelse för svenska kyrkan. Grundvalen för läran är bibeln. Övriga tidigare nämnda böcker är väsentliga uttryck för läran. Ändringar i fråga om läran och de böcker i vilka läran kommer till uttryck bör såsom jag tidigare har anfört endast kunna vidtas om en stabil majoritet godtar dem. I paragrafens första stycke har därför tagits in bestämmelser som innebär att lärofrågor genom ett särskilt uppskovsförfarande ges ett skydd mot förhastade beslut i kyrkomötet. Reglerna bygger på det förfarande som gäller för rättighetsbegränsande lagstiftning i 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen.

Det i paragrafen föreslagna uppskovsförfarandet är, i likhet med förfarandereglerna när det gäller rättighetsbegränsande lagstiftning, så konstruerat att ett förslag skall vila endast om det yrkas av lägst tio ledamöter. Om inte detta sker skall förslaget behandlas enligt de allmänna reglerna för ärendens avgörande. Om förslaget då vinner med enkel majoritet är det alltså antaget.

Om yrkande väcks att förslaget skall vila, finns tre möjligheter. Förslaget kan förkastas, något som kan göras genom beslut med enkel majoritet, förslaget kan antas, vilket förutsätter fem sjättedels majoritet, och förslaget kan vila.

En förutsättning för att paragrafen skall kunna tillämpas är att ett förslag till kyrklig kungörelse avser svenska kyrkans lära eller de i paragrafen uppräknade kyrkliga böckerna. Som jag har sagt i den allmänna motivering- en (2.3.4) bör detta prövas särskilt. Jag har därför föreslagit att kyrkomötet för varje valperiod skall tillsätta ett särskilt beredningsutskott för ändamålet (se 31 §). I andra stycket i nu förevarande paragraf föreskrivs att detta utskott för kyrkomötets vidkommande skall pröva, huruvida det särskilda beslutsförfarandet i första stycket är tillämpligt för visst förslag.

Det bör ankomma på kyrkomötet att meddela närmare föreskrifter om ett sådant ärendes hänvisning och prövning samt om ärendets återupptagande.

37 §

Avgörandet av ett ärende skall, om det behövs, delas upp på skilda beslut. Föreligger ett yrkande som avses i 36 § första stycket att ett förslag skall vila och dessutom ett yrkande att förslaget skall förkastas, skall kyrkomötet pröva sistnämnda yrkande innan förslaget ställs under omröstning om omedelbart antagande.

Enligt paragrafen skall ett ärende delas upp på skilda beslut om det behövs. Vidare innehåller paragrafen regler om förfarandet när det föreligger ett sådant uppskovsyrkande som avses i 36 § första stycket och det dessutom föreligger ett yrkande att förslaget skall förkastas.

Om det samtidigt föreligger ett yrkande att sådant förslag som nyss har sagts skall vila och ett yrkande att förslaget skall förkastas, skall det sistnämnda yrkandet enligt paragrafen prövas först. Om kyrkomötet därvid, enligt reglerna om enkel majoritet, beslutar att förkasta förslaget, krävs ingen ytterligare åtgärd. I motsatt fall skall undersökas om fem sjättedelar av de röstande vill bifalla förslaget. Om detta är fallet, är förslaget antaget.

Val inom kyrkomötet

38 §

Kyrkomötet skall för varje valperiod inom sig utse en valberedning. Valberedningen bereder val av centralstyrelsen och kyrkomötets utskott.

I likhet med vad som gäller i dag (2 § 2 arbetsordning för det allmänna kyrkomötet) och i enlighet med kommitténs förslag föreskrivs i paragrafen att kyrkomötet inom sig skall utse en valberedning. Valberedningen skall utses för hela valperioden och skall bereda val till centralstyrelsen och kyrkomötets utskott. Val av kyrkomötets ordförande samt förste och andre vice ordförande skall alltså inte beredas i valberedningen. De sistnämnda valen bör nämligen ske så snart som möjligt och liksom idag innan valberedningen utses. Det bör ankomma på kyrkomötet att meddela närmare föreskrifter om sammanträden och antal ledamöter i valberedningen, m. m.

39 §

Val inom kyrkomötet skall, om omröstning begärs, ske med slutna sedlar. Valsedlarna skall vara lika till storlek, material och färg. De skall vara enkla och omärkta samt, om valet ej sker proportionellt, upptaga namn på så många personer som valet avser. Vid lika röstetal sker avgörandet genom lottning.

Val av centralstyrelse, utskott och valberedning skall vara proportionellt, om det begärs av minst så många ledamöter som motsvarar den kvot som erhålls om antalet närvarande ledamöter delas med det antal personer som valet avser, ökat med 1. Om kvoten är ett brutet tal, skall den avrundas till

närmast högre hela tal. Vid sådant proportionellt val skall bestämmelserna i lagen (1955:138) om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunfullmäktige m. m. tillämpas.

Om ersättare ej väljs proportionellt skall vid valen även bestämmas den ordning, i vilken de skall inkallas till tjänstgöring.

Paragrafens första stycke är en motsvarighet till 16 § första stycket kyrkomötesförordningen. Stycket motsvaras i huvudsak av 24 § i kommitténs lagförslag. Utöver vad kommittén har föreslagit har i likhet med vad som nu gäller föreskrivits dels hur valsedlarna skall vara utformade, dels att avgörandet vid lika röstetal sker genom lottning. Dessa regler är enligt min mening nödvändiga.

Paragrafens andra stycke innehåller bestämmelser om proportionellt val av centralstyrelsen, utskott och valberedning. Bestämmelser om proportionellt val till utskott finns i dag i 16 § andra stycket kyrkomötesförordningen. Beträffande förfarandet vid sådant proportionellt val skall enligt lagrummet gälla vad som har föreskrivits om proportionellt val till riksdagens utskott. Kommittén har föreslagit en ändring i detta hänseende. Enligt kommitténs lagförslag (24 §) skall för förfarandet gälla vad som är föreskrivet beträffande val inom kyrkofullmäktige. Kommitténs förslag i denna del har inte föranlett några erinringar under remissbehandlingen. Det bör därför genomföras. I paragrafen föreskrivs följaktligen att vid sådant proportionellt val skall tillämpas bestämmelserna i lagen (1955:138) om proportionellt valsätt inom landsting, kommunfullmäktige m. m. (ändrad senast 1979:416). Lagen gäller även för proportionellt val inom kyrkofullmäktige.

I likhet med vad som nu gäller beträffande val av suppleanter till utskott (13 § 6 mom. kyrkomötesförordningen) föreskrivs i tredje stycket att vid valen även skall bestämmas den ordning, i vilken ersättare skall inkallas till tjänstgöring, om dessa inte väljs proportionellt. Vid proportionellt val av ersättare skall de inträda i den ordning som föreskrivs i den nyss nämnda lagen om proportionellt valsätt.

40 §

Val med slutna sedlar får överklagas genom besvär hos riksdagens valprövningsnämnd inom fem dagar efter det att resultatet av valet har meddelats. Valet skall gälla utan hinder av att det har överklagats.

I fråga om handläggningen och prövningen av besvär skall tillämpas bestämmelserna i riksdagsordningen om besvär över val med slutna sedlar inom riksdagen. Vad som därvid sägs om kammarkansliet, kammaren och talmannen skall i stället gälla centralstyrelsen, kyrkomötet och kyrkomötets ordförande.

Första stycket innehåller bestämmelser om besvär över val inom kyrkomötet. Någon motsvarighet härtill finns inte i kyrkomötesförordningen, vilket hänger samman med att kyrkomötet och utskotten enligt nuvarande ordning väljs för endast ett sammanträde. När styrelse, utskott m. m. i det

reformerade kyrkomötet skall väljas för hela valperioden bör dessa val enligt min mening kunna överklagas. I likhet med vad jag har föreslagit i fråga om valen av kyrkomötesledamöter, anser jag att besvären bör prövas av riksdagens valprovsnämnd.

I andra stycket hänvisas i fråga handläggningen och prövningen till vad som gäller för besvär över val med slutna sedlar i riksdagen. Bestämmelser härom finns i dag i 7 kap. 5 § riksdagsordningen samt i tilläggsbestämmelserna till denna paragraf.

41 §

Val av centralstyrelse skall förrättas snarast efter valperiodens början och gälla till dess kyrkomötet förrättar nytt val under nästa valperiod.

I 9 § lagen om svenska kyrkan har föreslagits att centralstyrelsen skall väljas för varje valperiod. Valet bör förrättas alldeles i början av kyrkomötets valperiod. En regel härom har därför tagits in i förevarande paragraf.

Med hänsyn till centralstyrelsens uppgifter bör den vara permanent tillgänglig. Ledamöterna i styrelsen föreslås i 29 § få närvaro- och yttranderätt i kyrkomötet. Styrelsens mandattid bör därför sträcka sig in på nästa valperiod för kyrkomötet under den helt korta tid som förflyter till dess det nya kyrkomötet har hunnit verkställa nytt val. I enlighet härmed föreskrivs i paragrafen att valen av centralstyrelse gäller till dess att kyrkomötet förrättar nytt avtal under nästa valperiod.

Centralstyrelse

42 §

Centralstyrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden. Ordföranden eller, vid förhinder för denne, vice ordföranden är skyldig att sammankalla styrelsen om minst en tredjedel av dess ledamöter begär det.

43 §

Centralstyrelsen får handlägga ärenden endast om ordföranden eller, vid förhinder för denne, vice ordföranden samt minst hälften av de övriga ledamöterna är närvarande.

I 42 § föreskrivs att styrelsen skall sammanträda på kallelse av ordföranden. Det kan tänkas inträffa någon händelse eller uppkomma någon fråga som ett mindre antal av styrelseledamöterna anser bör behandlas tämligen omgående. Med hänsyn härtill föreskrivs också i paragrafen att ordföranden eller, vid förhinder för denne, vice ordföranden är skyldig att sammankalla styrelsen om minst en tredjedel av styrelsens ledamöter begär det. Paragrafen motsvaras i huvudsak av 30 § första stycket i kommitténs lagförslag.

I likhet med vad kommittén har föreslagit ges en regel om när styrelsen är beslutsför. I 43 § föreskrivs att styrelsen får handlägga ärenden när ordföranden, eller vid förfall för denne, vice ordföranden och minst hälften av ledamöterna är närvarande. Det bör ankomma på kyrkomötet att meddela närmare föreskrifter om centralstyrelsens arbetsformer och verksamhet.

Ikraftträdande m. m.

Lagen föreslås till huvudsaklig del träda i kraft den 1 januari 1983. Beträffande förutsättningarna härför kan hänvisas till vad som har sagts i specialmotiveringen till den föreslagna bestämmelsen om ikraftträdandet av lagen om svenska kyrkan.

För att ett kyrkomöte skall kunna sammanträda enligt den nya ordningen redan år 1983 krävs att vissa bestämmelser i lagen som rör val till kyrkomötet träder i kraft vid en tidigare tidpunkt än årsskiftet 1982/83. Den centrala valmyndigheten måste sålunda ges möjlighet att före årsskiftet fastställa antalet valkretsmandat i varje valkrets. Vidare måste de år 1982 nyvalda kyrkofullmäktige redan i december 1982 kunna välja elektorer och delegerade. I punkt 1 föreskrivs därför att bestämmelserna om fastställandet av antalet valkretsmandat och om val av elektorer och delegerade träder i kraft den 1 december 1982. Enligt punkt 3 skall den centrala valmyndigheten göra mandatfördelningen senast den 10 december 1982.

I punkt 2 föreskrivs att kyrkomötesförordningen och insruktionen för allmänt kyrkomötes utredningsnämnd upphävs genom lagen. Även vissa andra författningar blir obehövliga till följd av den föreslagna nya ordningen. Dessa behöver emellertid inte upphävas i den för kyrkolag stadgade ordningen.

I punkt 4 har tagits in en bestämmelse som motsvarar 7 § 8 mom. kyrkomötesförordningen. Bestämmelsen reglerar vad som med avseende på val av elektorer och delegerade skall gälla för sådana totala kyrkliga samfälligheter som fick bildas enligt den vid kyrkomötesförordningens tillkomst gällande lagen om församlingsstyrelse. Enligt bestämmelsen skall vad som sägs i 7-9 §§ lagen om kyrkomötet om församling i stället gälla samfälligheten. Eftersom det endast finns kvar ett fåtal sådana enligt äldre lag bildade samfälligheter bör inte bestämmelsen tas in i själva lagen.

Enligt arbetsordningen för det allmänna kyrkomötet ankommer vissa uppgifter på ordföranden inför ett kyrkomöte och vid kyrkomötets första mötedag. Det förutsätts att det allmänna kyrkomöte som är inkallat till den 15 april 1982 tar initiativ till en sådan översyn av arbetsordningen att det kyrkomöte som enligt den nya ordningen skall sammanträda i mars 1983 kan inkallas. Någon särskild övergångsbestämmelse i detta hänseende har därför inte ansetts behövlig.

4.3 Lagen om ändring i lagen (1936:567) om domkapitel

I enlighet med vad jag har anfört i den allmänna motiveringen (2.5) har i 12 § förts in en bestämmelse om att endast den som tillhör svenska kyrkan är behörig till tjänst som stiftssekreterare. Övriga ändringar av paragrafen är endast av redaktionell natur.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att för sin del anta förslagen till

1. lag om svenska kyrkan,
2. lag om kyrkomötet,
3. lag om ändring i lagen (1936:567) om domkapitel,
4. lag om upphävande av det forna prästståndets privilegier,

dels att

5. medge att ur kyrkofonden får bestridas kostnader för kyrkomötet enligt vad jag har förordat,
6. godkänna de grunder för statsbidrag till kyrkomötet som jag har förordat.

Riksdagen bör behandla detta ärende först sedan beslut har fattats med anledning av propositionen (prop. 1981/82:77) om formerna för den kyrkliga lagstiftningen m. m.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Kommitténs sammanfattning av sina överväganden och förslag

1979 års kyrkomöteskommitté har haft i uppdrag att pröva om inte reglerna om kyrkolagstiftning i punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen kan upphävas. Därvid har det även ålegat kommittén att pröva om övriga i samma punkt intagna övergångsbestämmelser rörande kyrkan kan upphävas eller överföras till annan lagstiftning. Vidare har kommittén haft i uppdrag att överväga frågan om kyrkomötets sammansättning och arbetsformer och vid detta arbete undersöka möjligheterna att genomföra 1979 års kyrkomötes utredningsnämnds förslag beträffande kyrkomötet. Det har ålegat kommittén att finna förslag som inte föregriper senare principiella ställningstaganden i stat-kyrka-frågan och som inte innebär ett befastande av statskyrkosystemet eller som kan komma att försvåra en framtida kyrkoreform. Av kommitténs ledamöter är Gunnar A Johansson och Gunnel Jonäng för ett bevarat samband mellan staten och kyrkan medan kommitténs övriga ledamöter nämligen Hilding Johansson, Carl-Eric Lundgren, Margareta Grape-Lantz och Urban Gibson önskar en från staten fri kyrka. Med utgångspunkt från vad som angetts i direktiven om att inte föregripa senare ställningstaganden i stat-kyrka-frågan har emellertid kommitténs ledamöter trots skillnaden i åsikt om de framtida relationerna mellan staten och kyrkan kunnat enas om att lämna följande förslag. Detta utgör ett principförslag utan att innehålla förslag i detaljfrågor. Sådana bör enligt kommittén lämpligen utarbetas först sedan nu föreliggande principförslag remissbehandlats och torde, sedan väl beslut om principerna fattats, inte kräva särskilt djupgående utredningsinsatser.

Uppdelning av normgivning mellan riksdagen och kyrkomötet

Enligt den princip som antagits genom införande av den nya regeringsformen har stiftande av lag överförts till riksdagen ensam. Riksdagen har i princip getts frihet att ingripa med lagstiftning på varje område. Den s. k. folksuveränitetsprincipen innebär att de viktigaste politiska besluten skall fattas av riksdagen i dess egenskap att vara det statsorgan, som bäst uttrycker folkopinionen.

Undantag härifrån utgör dock kyrkolag som genom stadgande i regeringsformens övergångsbestämmelser stiftas av regering gemensamt med riksdag och med samtycke av kyrkomötet.

Enligt kommitténs mening talar emellertid övervägande skäl för att riksdagen ensam bör överta all lagstiftningsmakt och sålunda i framtiden ensam även stifta kyrkolag. Ett direkt överförande utan att andra åtgärder vidtas kan emellertid rubba nuvarande förhållande mellan staten och kyrkan.

Skulle så ske kommer kyrkan utan tvekan att inta en mindre självständig ställning än i dag och sålunda knyts fastare till staten. Ett sätt att uppnå den i dag rådande balansen mellan staten och kyrkan är att tillämpningsområdet för begreppet kyrkolag begränsas och att i stället vissa av de områden som i dag karakteriseras som kyrkolag överförs till kyrkomötets självständiga bestämmanderätt. Som en naturlig följd härav bör även de delar av det område, som faller under regeringens normgivningskompetens, kunna överföras till kyrkans självbestämmanderätt.

Då det gäller att bestämma området för kyrkomötets självbestämmanderätt finner kommittén det naturligt att dit föra sådana områden, beträffande vilka något statligt intresse inte alls eller endast i ringa mån föreligger men beträffande vilka det finns ett starkt kyrkligt intresse av självbestämmanderätt. Hit hör t. ex. kyrkans lära om vilken det statliga intresset bör kunna inskränkas till att i lag bestämma att bekännelsen är den evangelisk-lutherska. Närmare bestämmelser föreslås anförtros kyrkan själv. Vad angår ett antal andra frågor är det emellertid naturligt att bestämmanderätten tillkommer staten genom i första hand riksdagen. Hit hör sådana allmängiltiga frågor såsom religionsfrihetslagen, gränserna för kyrkomötets kompetens m. m.

Även om det beträffande flertalet och de mest betydelsefulla områdena inte föreligger någon svårighet att dra upp gränserna mellan kyrklig och statlig bestämmanderätt pekar kommittén på att det dock finns ämnen, rörande vilka starka önskemål om självbestämmanderätt kan föreligga från såväl statens som kyrkans sida. Beträffande dessa finner kommittén att den principen måste gälla, att förutsättningen för ett överlämnande till kyrkans självbestämmanderätt bör föreligga endast i de fall kyrkans och statens intresse sammanfaller såvitt angår regleringens innehållsmässiga utformning. Skulle det däremot föreligga en konflikt mellan statlig och kyrklig uppfattning kan frågan inte undandras statens bestämmanderätt. Vidare måste den principen gälla, att kyrkan inte kan utfärda generella föreskrifter, som sedan skall tillämpas av staten genom t. ex. regering eller ämbetsverk.

Kommittén förutsätter dock att svenska kyrkan vid sådana frågor prövning får lämna sina synpunkter, eftersom det måste ligga i statens intresse att vid utövande av bestämmanderätten inhämta kyrkans inställning till aktuella frågor, som på något sätt berör denna. Med hänsyn till det sagda föreslår kommittén att regeringsformens övergångsbestämmelser rörande kyrkolagstiftning upphävs och att riksdagen sålunda i framtiden ensam stiftar all lag. I en ny särskild lag om svenska kyrkan föreslås bestämmelser om kyrkomötets självbestämmanderätt. Denna föreslås omfatta lärofrågor, kyrkliga ritualer och böcker och frågor beträffande rikskollekter. Vidare föreslås kyrkan genom i första hand kyrkomötet fortsättningsvis själv helt få hand om de angelägenheter som rör den verksamhet som i dag bedrivs av centralrådet för evangelisation och församlingsarbete, missionsstyrelsen,

styrelsen för svenska kyrkan i utlandet och diakoninämnden. Därvid bör det också ankomma på svenska kyrkan att själv bestämma hur och genom vilken organisation dessa verksamheter i framtiden skall handhas.

Vad angår den inte statligt reglerade verksamheten som kyrkan redan i dag bedriver är det kommitténs förhoppning att denna också kommer att samordnas under kyrkomötet. Såsom statlig kommitté har denna dock ansett sig förhindrad att kunna lägga några direkta förslag om de områden där svenska kyrkan redan i dag är självbestämmande.

Organisation på riksplanet

De nya arbetsuppgifterna kräver en förändring av nuvarande kyrkomöte och att detta får en bredare och mera demokratisk uppbyggnad än det nuvarande. Det föreslås därför att kyrkomötet skall bestå av 251 ledamöter. Kommittén föreslår vidare att dessa övergångsvis utses genom indirekta val baserade på församlingarnas fullmäktige eller i de fall då det i stället förekommer kyrkostämmor av församlingarnas kyrkoråd. Möjligheten att ersätta indirekta val med direkta bör ytterligare utredas. Val till kyrkomöte skall förrättas vart tredje år och med början under december månad samma år som val till kyrkofullmäktige har ägt rum.

Nuvarande kategoriklyvning mellan lekmän och prästerliga ledamöter föreslås försvinna. Valbar är varje myndig person som är medlem av svenska kyrkan.

Ledamoten Gunnar A Johansson har dock reserverat sig häremot och vill för sin del föreslå att kyrkomötet skall bestå av 238 fritt valda ledamöter och landets 13 biskopar.

Kyrkomötet skall sammanträda en gång varje treårsperiod. Urtina kyrkomöte kan dessutom inkallas. I kyrkomötets självbestämmanderätt ligger att detta själv bör besluta om bl. a. arbetsformer. Den av kommittén föreslagna lagen om svenska kyrkan innehåller därför bara regler av mera grundläggande karaktär. Kommittén skisserar emellertid exempel på hur kyrkomötets sammanträden tidsmässigt kan ordnas.

Någon självskrivnen ordförande föreslås inte det nya kyrkomötet få. Både ordförande och vice ordförande bör väljas av kyrkomötet vid dess första sammanträde.

För att garantera prästämbetets inflytande på lärofrågor, då nu de självskrivna prästledamöterna avskaffas, föreslås att en nämnd för beredning av lärofrågor inrättas. Denna föreslås bestå av landets 13 biskopar. Kyrkomötet ges rätt att komplettera nämnden med ytterligare sju av kyrkomötet valda ledamöter. Beslut i ärenden rörande lärofrågor måste alltid föregås av yttrande från nämnden. Ledamoten Gunnar A Johansson menar dock – såsom en naturlig följd av sitt förslag om kyrkomötets sammansättning – att läronämnden är onödig och att dessa frågor helt bör beredas inom kyrkomötet.

Kommittén föreslår vidare att det skall finnas möjlighet för en minoritet av kyrkomötesledamöterna att få till stånd en bordläggning av ett ärende rörande lärofrågor till dess nästa nyvalda kyrkomöte sammanträder.

Rätt att närvara vid kyrkomötessammanträden föreligger bl. a. för statsråd som ansvarar för kyrkliga ärenden och ledamöterna i nämnden för lärofrågor. Dessa har yttranderätt men inte någon beslutanderätt.

Möjlighet ges kyrkomötet vidare att för tid då kyrkomötet inte sammanträder välja ett representantskap. Detta bör bestå av minst 41 ledamöter. Vidare kan kyrkomötet välja en centralstyrelse för beredning av kyrkomötets och representantskapets ärenden och för verkställighet av dess beslut. Denna styrelse bör bestå av minst elva ledamöter. En eventuell styrelsens ordförande och vice ordförande skall alltid väljas särskilt av kyrkomötet. Är ärkebiskopen inte ledamot av styrelsen skall denne eller en av honom utsedd representant närvara vid styrelsens sammanträden.

Som redan tidigare något berörts ligger i kyrkomötets självbestämmanderätt att kyrkomötet själv utöver att fastställa närmare föreskrifter för kyrkomötets arbetssätt även skall bestämma reglerna för representantskapets och centralstyrelsens verksamhet.

Kommittén visar genom ett exempel hur den lagreglerade verksamheten kan läggas upp så att den kostnadsmässigt endast obetydligt överstiger de nuvarande kyrkomöteskostnaderna. Kostnaden för den lagreglerade verksamheten föreslås i första hand ersättas genom årliga statsbidrag.

Prästerskapets privilegier

Kommittén konstaterar att det råder stor tveksamhet rörande vilka och i vilken mån övergångsbestämmelsernas stadgande om det forna prästeståndets privilegier alltjämt äger giltighet. Oavsett hur det därmed förhåller sig menar kommittén att dessa stadgandens praktiska betydelse i dag är av ringa värde för svenska kyrkan. Med hänsyn härtill och då ett upprätthållande av särskilda privilegiebestämmelser måste anses otidsenligt och odemokratiskt föreslås att stadgandet upphävs.

Statschefens tro

Kommittén konstaterar att statschefen genom den nya regeringsformen mist sina tidigare funktioner i regeringen. Bestämmelsen om statschefens tro – i de delar denna innebär ett angivande av statsreligionen och en beskrivning av förhållandet mellan stat och kyrka – torde därför nu sakna reellt innehåll och huvudsakligen ha ett symbolvärde grundat på tradition. Kommittén finner på grund härav och inte minst med hänsyn till religionsfrihetsaspekten det naturligt att övergångsbestämmelsens stadgande om statschefens tro liksom 4 § successionsordningens bestämmelser av prinsars och prinsessors tro upphävs. Till en följd härav föreslås att den grundläggande definitionen

av svenska kyrkans lära ges i den tidigare nämnda lagen om svenska kyrkan.

Bekännelsekravet för innehavare av vissa ämbeten och tjänster

I regeringsformens övergångsbestämmelser stadgas att ingen annan än den som bekänner kyrkans lära får utnämnas till prästerlig befattning. Vidare stadgas att regeringen utnämner till ärkebiskop och biskop en av de tre som föreslagits i den ordning som lagen om biskopsval föreskriver. Beträffande utnämning av prästerliga tjänster i församlingarna hänvisas till bestämmelser i bl. a. lagen om prästval.

Kommittén finner inte några direkta skäl för att dessa grundläggande bestämmelser måste ges grundlagsform. Med hänsyn härtill föreslås att bestämmelserna överförs till den nya lagen om svenska kyrkan.

Övergångsbestämmelserna innehåller stadganden om lärarnas i kristendom och teologisk vetenskap trosåskådning. Kommittén föreslår att dessa upphävs och pekar därvid på att ämnet kristendom i skolundervisningen har ersatts av religionskunskap och att de teologiska fakulteterna har avkonfessionaliserats.

I övergångsbestämmelserna stadgas också att befattningshavare som inte tillhör svenska kyrkan inte får delta i avgörande och mål som angår kyrkans religionsvård eller religionsundervisning, utövning av prästämbetet, befordring eller ämbetsansvar inom kyrkan. Kommittén anser att konfessionella behörighetsvillkor som regel bör undvikas. Med hänsyn härtill, och då bestämmelsens praktiska funktion kan diskuteras och särskilt då ärenden, där de kyrkliga intressena är övervägande, överförs till kyrkans självbestämmanderätt, menar kommittén att bestämmelsen bör kunna upphävas.

Övergångsbestämmelsens stadgande om att föredragande statsråd i kyrkoärenden skall tillhöra svenska kyrkan finner dock kommittén bör kvarstå i avvaktan på ett ställningstagande i frågan om de framtida relationerna mellan staten och kyrkan.

De kyrkliga kommunernas konstitutionella ställning

I regeringsformens övergångsbestämmelser ges de kyrkliga församlingarna samma ställning som de borgerliga kommunerna. De har sålunda grundlagsfäst självbestämmanderätt, beskattningsrätt m. m.

Inom kommittén finns delade meningar om församlingarna i framtiden skall ha denna kommunkaraktär eller inte. Kommittén har emellertid funnit att ett beslut om församlingarnas kommunstatus har så stor betydelse för förhållandet mellan staten och kyrkan att detta bör fattas i samband med det principiella ställningstagandet i stat-kyrka-frågan. Kommittén anser det därför omöjligt att nu föra bort denna övergångsbestämmelse från regeringsformen eller föra in den i någon av regeringsformens kapitel. Bestämmelsen

bör därför oförändrad stå kvar i regeringsformens övergångsbestämmelser.

Tiden för förslagets genomförande

De föreslagna ändringarna förutsätter grundlagsändringar. För att förslagen skall kunna träda i kraft den 1 januari 1983 måste proposition lämnas till riksdagen före mitten av november 1981. Även om de föreslagna grundlagsändringarna inte formellt kräver något kyrkomötets beslut är ändringarna av sådan betydelse för svenska kyrkan att det får anses vara otänkbart att inte höra kyrkomötet innan förslaget slutgiltigt antas. Detta kräver sålunda att kyrkomöte inkallas någon gång under 1982 och då före förslagets slutgiltiga behandling av den år 1982 nyvalda riksdagen.

Kommitténs författningsförslag¹**1 Förslag till
Lag om svenska kyrkan**

1 §

Svenska kyrkan är ett evangeliskt-lutherskt trossamfund.

2 §

Genom sina församlingar upprätthåller svenska kyrkan en på demokratisk grund uppbyggd riksomfattande verksamhet och bereder därigenom alla möjlighet att delta i kyrkans gudstjänster och religiösa verksamheter i övrigt.

3 §

Svenska kyrkans församlingar och stift ansvarar på sätt särskilt i lag stadgas för kyrkans verksamhet lokalt och regionalt.

4 §

Till prästerlig befattning inom svenska kyrkan får ej annan utnämnas än den som bekänner kyrkans lära.

Till ärkebiskop och biskop utnämner regeringen en av de tre som har föreslagits i den ordning som lag om biskopsval stadgar. Om tillsättningen av prästerliga tjänster i församlingar föreskrivs i lag.

5 §

För handhavande av svenska kyrkans angelägenheter som rör lärofrågor, kyrkliga ritualer och böcker, upptagande av rikskollekter, central verksamhet för evangelisation, mission och övrigt utlandsarbete samt diakoni utgör kyrkomötet där ej annat särskilt stadgas beslutande organ.

6 §

Val till kyrkomöte förrättas vart tredje år.

Varje val gäller för tiden från det att det nyvalda kyrkomötet har samlats till dess det närmast därefter valda kyrkomötet samlas.

Denna tid är kyrkomötets valperiod.

7 §

För val till kyrkomötet är riket indelat i valkretsar. Varje stift utgör en valkrets.

8 §

Mandaten i kyrkomötet utgöres av 251 valkretsmandat vilka fördelas mellan valkretsarna på grundval av en beräkning av förhållandet mellan antalet röstberättigade kyrkomedlemmar i varje valkrets och antalet röstberättigade kyrkomedlemmar i hela riket.

Varje valkrets skall tilldelas minst två mandat.

¹ Avser författningsförslagen i detta ärende

9 §

För varje mandat som en valkrets har erhållit utses en kyrkomötesledamot samt suppleant för denne.

10 §

Kyrkomötesledamöterna och suppleanterna för dessa väljes av elektorerna, som före utgången av december månad det år då allmänna val till kyrkofullmäktige har ägt rum utses på sätt i 11 § sägs.

11 §

1 mom.

För val av elektorerna indelas varje valkrets i distrikt. Distriktet utgöres av pastoraten. Icke territoriell församling bildar distrikt för sig.

2 mom.

I varje distrikt utses två elektorerna om antalet kyrkomedlemmar i distriktet ej överstiger 2 000 och ytterligare en elektor om medlemsantalet ej överstiger 4 000. För varje påbörjat 4 000-tal kyrkomedlemmar utöver 4 000 utses ytterligare en elektor.

3 mom.

Består distrikt av en församling väljes elektorerna av kyrkofullmäktige eller då sådan ej finns av kyrkorådet.

4 mom.

I distrikt som består av två eller flera församlingar väljes elektorerna av särskilda delegerade vilka utsetts församlingsvis av kyrkofullmäktige eller där sådan ej finns av församlings kyrkoråd.

Antalet delegerade utgör för församling

med högst 500 kyrkomedlemmar	5
med mer än 500 men högst 1 000 kyrkomedlemmar	7
med mer än 1 000 men högst 2 000 kyrkomedlemmar	9
med mer än 2 000 men högst 3 500 kyrkomedlemmar	11
med mer än 3 500 men högst 5 500 kyrkomedlemmar	13
med mer än 5 500 men högst 8 000 kyrkomedlemmar	15
med mer än 8 000 men högst 11 000 kyrkomedlemmar	17
med mer än 11 000 men högst 14 500 kyrkomedlemmar	19
med mer än 14 500.	21

Elektorsval genom delegerade skall ske inför ordförande i kyrkofullmäktige eller där sådana ej finns ordföranden i kyrkorådet i den till medlemsantalet största av de i distriktet ingående församlingarna.

5 mom.

Ingår församling i kyrklig samfällighet, som avser alla i lagen om församlingsstyrelse åsyftade kyrkliga angelägenheter och ej omfattar två

eller flera pastorat skall vad som tidigare stadgats om församling i stället gälla samfälligheter.

12 §

Endast den som tillhör svenska kyrkan och är myndig kan vara kyrkomötesledamot eller suppleant för sådan. Valbar till elektor eller delegerad är den som tillhör svenska kyrkan och är myndig samt är kyrkobokförd inom valkretsen.

13 §

För val av kyrkomötesledamöter och suppleanter för dessa skall elektorerna inom varje valkrets senast före januari månads utgång året näst efter det allmänna val till kyrkofullmäktige har ägt rum komma samman inför en av domkapitlet förordnad valförrättare.

Domkapitlet bestämmer om tid och plats samt övriga närmare föreskrifter, som kan erfordras.

14 §

Val av kyrkomötesledamöter och suppleanter för dessa samt val av elektorer och delegerade skall vara proportionellt om det begäres av minst så många väljande som motsvarar det tal, vilket erhålles om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser ökat med 1. Därvid skall gälla vad om proportionellt valsätt är stadgat beträffande val inom kyrkofullmäktige.

Sker ej val av suppleanter proportionellt skall även bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skall inkallas till kyrkomötet.

15 §

Om någon väljes till kyrkomötesledamot för två eller flera valkretsar ankommer det på denne att bestämma för vilken valkrets denne vill anses vald samt skyndsamt göra anmälan härom till vederbörande domkapitel.

16 §

Val till kyrkomötet får överklagas hos valprövningsnämnden genom besvär inom sju dagar efter det att valet avslutats.

17 §

Kyrkomöte sammanträder vart tredje år den första tisdagen i mars månad året efter det år då allmänna val till kyrkofullmäktige har ägt rum.

18 §

Kyrkomötet samlas till urtima sammanträde om regeringen förordnar därom.

Kyrkomötets ordförande är skyldig att utlysa urtima sammanträde om svenska kyrkans centralstyrelse, representantskapet eller minst femtioen av kyrkomötets ledamöter begär det.

Sammanträdet inledes då inom fyra veckor från det att begäran framställdes.

19 §

Kyrkomötet utser inom sig för varje valperiod ordförande samt en förste och en andre vice ordförande.

Innan val har ägt rum ledes kyrkomötets sammanträde av den av de närvarande ledamöterna som längst tid har varit ledamot av kyrkomötet. Om två eller flera har tillhört kyrkomötet lika länge har den äldste av dem företräde.

20 §

Val inom kyrkomötet beredes av en inom kyrkomötet utsedd valberedning.

21 §

För beredning av ärenden kan kyrkomötet inom sig välja utskott.

Utskott väljer inom sig ordförande. Utskott sammanträder första gången på kallelse av kyrkomötets ordförande, därefter på kallelse av utskottets ordförande.

Innan ordförande har valts föres ordet av den av de närvarande ledamöterna som längst tid har varit ledamot av kyrkomötet. Om två eller flera har tillhört kyrkomötet lika länge har den äldste av dem företräde.

22 §

Varje kyrkomötets ledamot äger i alla frågor en röst. Utom i fall som avses i 23 § gäller som kyrkomötets beslut den mening varom mer än hälften av de röstande förenar sig om. Omröstning göres öppet utom i fall av val. Uppkommer lika röstetal vid omröstning avgöres utgången genom lottning.

23 §

Då fråga är om beslut i ärende rörande lärofrågor skall yttrande först ha inhämtats från nämnden för beredning av svenska kyrkans lärofrågor. Om framlagt förslag ej förkastas av kyrkomötet skall förslaget på begäran av tio ledamöter vila till nästa nyvalda kyrkomöte sammanträder såvida ej minst fem sjättedelar av de röstande förenar sig om att anta förslaget.

24 §

Val inom kyrkomötet skall, därest omröstning begäres, ske med slutna sedlar. Vidare skall gälla vad som i 14 § stadgas om proportionella val.

25 §

Statsråd som ansvarar för kyrkliga ärenden, ledamöterna i svenska kyrkans centralstyrelse samt ledamöterna i nämnden för beredning av svenska kyrkans lärofrågor äger närvara och delta i kyrkomötets överläggningar men i besluten endast om de är valda till ledamöter.

26 §

För handhavande av de kyrkomötets angelägenheter som ej rör beslut i lärofrågor kan kyrkomötet inom sig välja representantskap.

27 §

Representantskapet består av minst fyrtioen ledamöter. För ledamöterna skall finnas lika många ersättare.

28 §

Representantskapet väljer inom sig ordförande och vice ordförande. Innan ordförande har valts föres ordet av den av de närvarande ledamöterna som längst tid har varit ledamot av kyrkomötet. Om två eller flera har tillhört kyrkomötet lika länge har den äldste av dem företräde.

29 §

För beredning av kyrkomötets och representantskapets ärenden samt verkställighet av dess beslut kan kyrkomötet välja en centralstyrelse. Denna består av minst elva ledamöter som väljs av kyrkomötet för en tid av tre år.

Styrelsens ordförande och vice ordförande väljes särskilt av kyrkomötet. För styrelsen väljes lika många suppleanter som ordinarie ledamöter. Suppleanterna inträder som ledamöter i styrelsen efter de grunder som kyrkomötet beslutar.

30 §

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden. Denne är skyldig att sammankalla styrelsen om minst tre av dess ledamöter begär detta.

Styrelsen är beslutsför när minst hälften av dess ledamöter är närvarande.

31 §

Är ärkebiskopen ej ledamot av styrelsen skall ärkebiskopen eller av denne utsedd ersättare närvara vid styrelsens sammanträden.

32 §

Kyrkomötet fastställer närmare föreskrifter för kyrkomötets arbetssätt ävensom för representantskapets och centralstyrelsens verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

Genom lagen upphävs

1. Kyrkomötesförordningen (1949:174).
2. K. K. (1950:40) angående Lunds stifts indelning i valkretsar för val av lekmannaombud vid allmänt kyrkomöte samt angående det antal sådana lekmannaombud, som skall väljas inom varje valkrets i riket.
3. K. K. Instr. (1951:505) för allmänt kyrkomötes utredningsnämnd.

2 Förslag till

Lag om nämnden för beredning av svenska kyrkans lärofrågor

Härigenom föreskrives följande.

1 §

Nämnden för beredning av svenska kyrkans lärofrågor har till uppgift att avge yttrande i frågor rörande svenska kyrkans lära.

2 §

Nämnden består av biskoparna i samtliga stift samt högst sju ledamöter, som för en tid av tre år väljes av varje nyvalt kyrkomöte.

3 §

Nämnden väljer inom sig ordförande, vice ordförande och sekreterare.

4 §

Nämnden sammanträder på kallelse av ordföranden och om sådan ej utsetts på kallelse av ärkebiskopen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

3 Förslag till

Lag om upphävande av det forna prästeståndets privilegier

Härigenom föreskrives att det forna prästeståndets privilegier, förmåner, rättigheter och friheter, i den mån de fortfarande äger bestånd, skall upphöra att gälla vid utgången av år 1982.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1981:14) Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m.¹

I Inkomna yttranden

Efter remiss har yttranden avgetts av riksmarskalksämberet, regeringsrätten, justitiekanslern (JK), Svea hovrätt, kammarrätten i Göteborg, kammarkollegiet, universitets- och högskoleämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Västernorrlands och Västerbottens län, samtliga domkapitel och stiftsnämnder, Svenska kyrkans missionsstyrelse, Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete, Styrelsen för svenska kyrkan i utlandet, Svenska kyrkans diakoninämnd, Biskopsmötet, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, Rikskommittén för stiftstingen, Riksförbundet kyrkans ungdom, stiftsråden i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Karlstad, Härnösand, Luleå, Visby och Stockholm, Sveriges frikyrkoråd, Sveriges kyrkliga kvinnoråd, Sveriges kristna ungdomsråd, Svenska kyrkans personalförbund och Kyrkomusikernas riksförbund.

Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet har förklarat att de avstår från att yttra sig över betänkandet. Även ärkebiskopen har förklarat att han avstår från att yttra sig under hänvisning till att han deltar i Biskopsmötets yttrande.

Universitets- och högskoleämbetet har utan eget ställningstagande överlämnat yttranden från juridiska fakultetsnämnden vid universitetet i Stockholm samt de teologiska och juridiska fakultetsnämnderna vid universitetet i Uppsala och Lund. Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund har till sitt yttrande fogat en sammanställning av yttranden från förbundets 15 förbundsavdelningar och Malmö kyrkliga samfällighet. Några andra remissinstanser har bifogat yttranden som har kommit in till dem.

Riksmarskalksämberet har i enlighet med remissbeslutet endast yttrat sig över förslaget om statschefens tro.

Utän föregående remiss har nio yttranden avgetts över förslaget. Sådana yttranden har avgetts av sex församlingar samt Svenska kyrkans utbildningsnämnd, Sveriges evangeliska student- och gymnasiströrelse samt Förbundet för kristen enhet.

¹I sammanställningen redovisas inte yttranden över kommitténs förslag i vad det gäller formerna för den kyrkliga lagstiftningen. En sammanställning av remissyttrandena i det avscendet finns intagen i prop. 1981/82:77.

2 Ett reformerat kyrkomöte

2.1 Kyrkomötets sammansättning

Ett ganska stort antal remissinstanser har yttrat sig över förslaget om kyrkomötets sammansättning. Några instanser uttalar sig allmänt om förslaget i denna del, medan flertalet uppehåller sig särskilt vid förslagets olika delar. Sålunda yttrar sig flera instanser om det föreslagna antalet ledamöter i kyrkomötet samt om förslaget om att kyrkomötet skall bestå endast av fritt valda ledamöter. En del instanser behandlar i sina yttranden särskilt lärofrågornas behandling i kyrkomötet.

Några instanser yttrar sig mera allmänt om förslaget om kyrkomötets sammansättning. Av dessa är fyra i huvudsak positiva till förslaget medan en är kritisk. Sålunda förklarar *juridiska fakultetsnämnden vid universitetet i Uppsala* att den ställer sig positiv – ehuru något tveksam – till den ifrågasatta revisionen av kyrkomötesinstitutet. *Länsstyrelsen i Stockholms län* ställer sig positiv till förslaget om organisationen på rikspanet och framhåller att svenska kyrkan härigenom får ett på demokratisk grund uppbyggt representativt organ på rikspanet. *Länsstyrelsen* tillstyrker även vad utredningen föreslaget om inrättandet av en nämnd för beredning av lärofrågor. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* instämmer i förslaget med hänvisning till att det är angeläget att kyrkomötet får en mer demokratisk sammansättning. *Stiftsnämnden i Skara* förklarar att den för sin del inte har någon erinran mot förslaget. *Svea hovrätt* är däremot kritisk och anser att de ändringar i organisatoriskt hänseende som kommittén föreslår inte framstår som välbetänkta. Hovrätten framhåller att om kyrkan skiljs från staten kommer kyrkan naturligtvis att själv vilja bestämma om sin organisation. Enligt hovrätten bör därför beslut i kyrka-stat-frågan inte nu föregripas genom en omfattande utvidgning av kyrkomötet och dess organ. Om däremot statskyrkosystemet kommer att permanentas bör enligt hovrätten först efter ett sådant beslut kyrkans olika organ anpassas till en sådan ordning.

Ett ganska stort antal remissinstanser uttalar sig om förslaget om antalet ledamöter i kyrkomötet.

Positiva till förslaget i denna del är *domkapitlet i Uppsala* och *Växjö, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund* samt *stiftsrådet i Uppsala*.

Domkapitlet i Uppsala förklarar att det biträder förslaget om 251 ledamöter med tanke på att det ger större möjligheter till en rättvisare representation både regionalt och åsiktsmässigt. *Domkapitlet i Växjö* förklarar att även om kyrkomötets storlek kan diskuteras står domkapitlet inte främmande för ett kyrkomöte med 251 ledamöter som sammanträder varje år.

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund hänvisar till resultatet av förbundets underremiss till förbundsavdelningarna. Enligt förbundsstyrelsen har förbundsavdelningarna accepterat förslaget om 251 ledamöter.

Tre förbundsavdelningar uttalar sig dock till förmån för ett kyrkomöte bestående av 151 ledamöter (jfr. kyrkomötets utredningsnämnds förslag). Förbundsstyrelsen hänvisar för egen del till sitt eget yttrande till utredningsnämnden och konstaterar att vad den i detta anförde är tillgodosett i kommitténs förslag. *Stiftsrådet i Uppsala* tillstyrker att kyrkomötet skall bestå av sammanlagt 251 ledamöter. Stiftsrådet framhåller att det av utredningar som gjorts inom Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund synes framgå att önskvärd representativitet inte kan uppnås med ett mindre antal kyrkomötesledamöter än 251. Stiftsrådet konstaterar dock att representativitetseffekten försvagas om kyrkomötet i sin helhet samlas endast vart tredje år och övriga år ersätts av ett representantskap om bara 41 personer.

Stiftsrådet i Västerås tar i likhet med *domkapitlet i Västerås* inte direkt ställning till förslaget. Både domkapitlet och stiftsrådet hänvisar till utredningsnämndens förslag och framhåller att det fortsatta utredningsarbetet får visa vilket förslag som i denna del slutligen är att föredra.

Flertalet remissinstanser som har yttrat sig i frågan är kritiska mot eller tveksamma till förslaget att kyrkomötet utökas till 251 ledamöter. Med några få undantag förordar de att antalet bestäms till 151. En sådan inställning redovisas av *kammarkollegiet*, *teologiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund*, *domkapitlet i Linköping*, *Lund*, *Göteborg*, *Härnösand*, *Luleå* och *Stockholm*, *Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete*, *Biskopsmötet*, *Rikskommittén för stiftstingen*, *stiftsråden i Strängnäs*, *Karlstad* och *Luleå*, *Sveriges kyrkliga kvinnoråd* och *Svenska kyrkans personalförbund*.

Kammarkollegiet framhåller att kyrkans mening i fråga om antalet ledamöter i ett reformerat kyrkomöte bör bli av stor betydelse. Kollegiet ifrågasätter för egen del om inte antalet bör begränsas till 151 såsom kyrkomötets utredningsnämnd har föreslagit. *Teologiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund* ifrågasätter starkt motiven för den föreslagna storleken på kyrkomötet. Fakultetsnämnden framhåller att det inte kan avgöras hur många ledamöter som fordras för att ge kyrkomötet en allsidig representation. Enligt nämnden kan man emellertid konstatera att bland de 57 lekmannaombuden vid det nuvarande kyrkomötet har funnits representanter såväl för flertalet politiska partier som för skilda fromhetsriktningar och kyrkopolitiska ståndpunkter. Nämnden finner det därför tillrådligt att de minsta stiften tillförsäkras två ledamöter, men att man i övrigt följer kyrkomötets utredningsnämnds förslag om 151 ledamöter.

Domkapitlet i Linköping framhåller att domkapitlet i valet mellan ett kyrkomöte med 251 ledamöter och ett med 151 föredrar det sistnämnda eftersom ett möte med 251 ledamöter skulle bli både ytterst kostnadskrävande och ett administrativt otympligt organ. *Domkapitlet i Lund* säger sig inte kunna finna att några bärande skäl har anförts för att kyrkomötet skall bestå av 251 ledamöter. Också ett kyrkomöte bestående av 151 ledamöter skulle

enligt domkapitlet ge möjlighet till en allsidig representation. Domkapitlet framhåller att det nu gäller att skapa ett funktionsdugligt kyrkomöte, som kan ges drägliga arbetsformer inom den givna ekonomiska ramen. Kommitténs diskussion om modell för sammanträden visar enligt domkapitlets uppfattning det orimliga i ett så stort kyrkomöte som 251 ledamöter. Enligt domkapitlet blir även kostnaderna stora med så många ledamöter. *Domkapitlet i Göteborg* anser att det inte finns någon anledning att utöka antalet ledamöter, eftersom kyrkomötet hittills fungerat väl med den sammansättning det har i dag. Domkapitlet framhåller att ett kyrkomöte med 251 ledamöter blir en mycket svårhanterad storhet, eftersom det skall kunna sammanträda oftare än i dag. Enligt domkapitlet kan inte ett så stort kyrkomöte motiveras av att det får utökade arbetsuppgifter. Domkapitlet anser att både administrativa och ekonomiska skäl talar för ett mindre antal ledamöter, dock med ett bibehållet krav på att erforderlig geografisk täckning erhålls. *Domkapitlet i Härnösand* anser att det är fullt tillräckligt med 151 ledamöter i kyrkomötet. *Domkapitlet i Luleå* anser att kommitténs motivering för att föreslå att kyrkomötet skall utökas till 251 ledamöter inte är bärande. Domkapitlet menar att 1979 års kyrkomötes utredningsnämnds förslag om 151 ledamöter i kyrkomötet är ett från många synpunkter bättre förslag, som även ger kyrkomötet en såväl god idémässigt som regionalt tillfredsställande sammansättning. Detta ger enligt domkapitlet goda förutsättningar för ett brett ansvarstagande från kyrkomedlemmarna för samtliga kyrkoangelägenheter, även i frågor rörande kyrkans lära. Liknande synpunkter framförs också av *stiftsrådet i Luleå*. *Domkapitlet i Stockholm* föreslår att antalet ledamöter i kyrkomötet begränsas till 151.

Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete uppger att centralrådet i ett tidigare remissvar till 1979 års kyrkomötes utredningsnämnd har lämnat utan erinran utredningsnämndens förslag att antalet ledamöter i kyrkomötet skulle utökas till 151. Centralrådet förklarar sig vidhålla denna inställning. Centralrådet hävdar att denna mer än femtioprocentiga utökning av det nuvarande kyrkomötet är fullt tillräckligt för att tillgodose de demokratiska kraven på en allsidig representation. *Biskopsmötet* föreslår ett kyrkomöte om 151 ledamöter. *Rikskommittén för stiftstingen* hänvisar också till sitt yttrande över kyrkomötets utredningsnämnds betänkande, i vilket kommittén tillstyrkte att kyrkomötet skulle erhålla 151 ledamöter och i princip sammanträda varje år. Kommittén vidhåller denna åsikt och säger sig inte kunna finna någon bärande parallellitet i jämförelsen med pastoratsförbundets organisation.

Stiftsrådet i Strängnäs ifrågasätter om det föreslagna antalet ledamöter verkligen är rimligt och önskvärt. Stiftsrådet menar att kyrkomötet kunde göras väsentligt mindre, utan att man för den skull minskade dess representativitet. *Stiftsrådet i Karlstad* förordar att kyrkomötet sammanträder årligen. För att detta skall vara möjligt bör enligt stiftsrådet antalet ledamöter inte överskrida 151. *Sveriges kyrkliga kvinnoråd* ansluter sig till

1979 års kyrkomötes utredningsnämnds förslag om 151 ledamöter. Enligt kvinnorrådets mening tillgodoser antalet kravet på dels demokrati, dels regionalt rättvis fördelning och är dessutom ekonomiskt försvarbart. *Svenska kyrkans personalförbund* säger sig inte kunna finna att bärande skäl har anförts för att kyrkomötet skall bestå av 251 ledamöter. Av utredningsnämnden föreslaget antal, 151 ledamöter, ger enligt förbundet kyrkans medlemmar möjlighet till en allsidig representation. Förbundet framhåller att avsikten måste vara att skapa ett funktionsdugligt kyrkomöte med drägliga arbetsformer inom en rimlig ekonomisk ram. Därigenom kan också det orimligt stora antal elektoror som skall förrätta det slutliga valet nedbringas, uttalar förbundet.

Åtskilliga remissinstanser har också yttrat sig över förslaget om att kyrkomötet skall bestå av endast fritt valda ledamöter. Flertalet remissinstanser är kritiska mot förslaget. Av dessa anser flera att biskoparna skall vara självskrivna ledamöter i kyrkomötet, medan andra anser att kyrkomötet utöver biskoparna skall tillförsäkras en viss prästerlig representation.

I huvudsak positiva till förslaget i denna del är *länsstyrelsen i Jönköpings län, domkapitlet i Uppsala, Skara, Västerås och Lund, Biskopsmötet, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, Riksförbundet kyrkans ungdom, stiftsrådet i Västerås* samt *Sveriges kristna ungdomsråd* även om en del av dem är tveksamma eller knyter förbehåll till sina positiva ställningstaganden.

Länsstyrelsen i Jönköpings län framhåller att kyrkomötet i sin nuvarande sammansättning utifrån allmänna utgångspunkter får anses vara mindre tidsenligt. Man kan hävda att sammansättningen inte återspeglar det borgerliga samhällets syn på demokrati. Det är dock enligt länsstyrelsen tveksamt, om de kyrkliga intressena genom förslaget blivit tillgodosedda i tillräcklig grad. Ett för kyrkan i dag grundläggande drag är sålunda samspelet mellan lekmannainflytande och ämbetsförvaltning. Länsstyrelsen framhåller att detta drag är i lag manifesterat i bl. a. församlingsstyrelselagen och lagen om domkapitel. Såväl på lokalplanet som på stiftsplanet är det prästerliga medinflytandet markerat på ett sätt som saknar motsvarighet i annan lagreglerad verksamhet. Även om detta medinflytande i dag inte återfinns i församlingarnas beslutande organ synes det enligt länsstyrelsen tveksamt med en reformering av kyrkomötet, grundad på tanken att ämbetsrepresentation i kyrkans högsta beslutande organ inte alls behöver förekomma. Länsstyrelsen framhåller att den utifrån sin intressesfär inte har anledning att principiellt motsätta sig vad som föreslagits i denna del. Länsstyrelsen anser emellertid att frågan är av så genomgripande karaktär att ett förverkligande av kommitténs tankegångar inte bör ske utan ett starkt stöd från kyrkan själv.

Domkapitlet i Uppsala förklarar att domkapitlet redan i yttrande över utredningsnämndens betänkande har uttalat sig för att kyrkomötet bör bestå

av endast fritt valda ledamöter. Domkapitlet motiverar sitt ställningstagande med att ett demokratiskt uppbyggt kyrkomöte utan kvotering skulle kunna påräkna ett större förtroende och därigenom förhoppningsvis också kunna äga större befogenhet att självständigt avgöra ett antal ärenden av klart kyrklig eller ekonomisk art som nu beslutas av andra instanser. För att garantera prästämbetets inflytande föreslås att en nämnd för beredning av lärofrågor inrättas. Domkapitlet anser att det är riktigt att kyrkomötet bereds möjlighet att utse ledamöter i denna nämnd utöver landets 13 biskopar. *Domkapitlet i Skara* tillstyrker att kyrkomötet består av endast fritt valda ledamöter och att en läronämnd inrättas. Med hänsyn till biskoparnas särskilda ansvar för lärofrågorna föreslår domkapitlet att endast biskoparna ingår i läronämnden. Nämnden bör dock ha rätt att knyta experter till sig. Domkapitlet vill understryka den i specialmotiveringen angivna rätten för nämnden att själv ta initiativ och yttra sig i lärofrågor. *Domkapitlet i Västerås* ansluter sig i huvudsak till förslaget om ett fritt valt kyrkomöte. Domkapitlet aktualiserar emellertid tanken att biskoparna vid avgörande av lärofrågor i kyrkomötet också skall ha rösträtt. Enligt domkapitlet bör biskoparna också ha möjlighet att delta i utskottsarbetet. *Domkapitlet i Lund* anser att kyrkomötet bör väljas helt fritt med hänsyn till de nya arbetsuppgifter som det nya kyrkomötet får. Enligt domkapitlet säkras biskoparnas inflytande på handläggningen av lärofrågor genom den särskilda nämnd för lärofrågor vari biskoparna skall ingå. Med hänsyn till att ledamöterna i nämnden ges rätt att närvara och delta i alla kyrkomötets överläggningar förordar domkapitlet att biskoparna inte bör vara valbara till kyrkomötet. Enligt domkapitlet bör de dock ha närvaroplikt.

Biskopsmötet framhåller att en viktig uppgift för kyrkomötet blir att handlägga och fatta beslut i frågor, som har med kyrkans lära och bekännelse att göra. I en luthersk kyrka är det självklart att församlingen i dess helhet och inte endast prästämbetet har ansvar för bekännelsen, men att biskopar och präster har ett särskilt ansvar härvidlag. Enligt biskopsmötet har alltsedan reformationen det kyrkliga ämbetets särskilda ansvar kommit till uttryck då det gäller beslutordningen i lärofrågor. Enligt biskopsmötet är det nödvändigt att bevara ämbetets inflytande på frågor av bekännelsekaraktär också i framtiden. Biskopsmötet anför vidare:

En väg att göra detta är att biskoparna och eventuellt ytterligare präster är självskrivna ledamöter av kyrkomötet. Redan i sitt remissvar på kyrkomötets utredningsnämnds preliminära betänkande fann biskopsmötet emellertid det vara en bättre väg att tillförsäkra kyrkans ämbete faktiskt inflytande på annat sätt och att till följd därav kunna förorda, att kyrkomötet skall bestå av fritt valda ledamöter. I remissvaret framhölls,

- 1) att biskopsmötet skall höras i alla frågor, som har med kyrkans bekännelse att göra, innan de behandlas i kyrkomötet,
- 2) att biskoparna icke är valbara men har närvaroplikt och yttranderätt i kyrkomötet, och

3) att det bör ankomma på biskopsmötet att avgöra, om en i kyrkomötet väckt fråga är av bekännelsekaraktär eller inte.

Första att-satsen är tillgodosedd i och med kyrkomöteskommitténs förslag till läronämnd. Denna nämnd, som vad gäller beredning av Svenska kyrkans lärofrågor på sätt och vis innebär en legalisering av biskopsmötet, blir en viktig faktor i den framtida kyrkan. Andra att-satsens krav på yttranderätt är tillmötesgått i förslaget till Lag om svenska kyrkan. Enligt dess § 25 äger biskoparna i egenskap av ledamöter i läronämnden att närvara och deltaga i kyrkomötets överläggningar, dock utan beslutsrätt. Biskopsmötet finner här skäl att aktualisera tanken från 1978 (SOU 1978:2 s. 74), att biskoparna vid avgörande av lärofråga i kyrkomötet också skall äga rösträtt. Praktiskt och rimligt vore det att biskoparna hade förslagsrätt även i andra frågor. De bör givetvis också ha möjlighet att deltaga i utskottsarbetet. Tredje att-satsen om att biskopsmötet bör avgöra, huruvida en i kyrkomötet väckt fråga är en lärofråga, har inte tillmötesgåtts, men det kan konstateras, att det i lagen om Svenska kyrkan lagda förslaget om minoritetsbordläggning är en smidig form för att få betänktid i lärofrågor. "Lärofrågor där enighet inte uppnåtts bör hänvisas till förnyad behandling", skrev biskopsmötet i sitt ovannämnda remissvar. Förslaget om minoritetsbordläggning kan ses som ett svar på det kravet. Härtill kommer att läronämnden förutsättes vara oförhindrad att själv ta initiativ att avge yttrande i frågor om kyrkans lära. Vi menar dock fortfarande att det är nödvändigt att biskopsmöte/läronämnd äger tolkningsföreträda om en fråga är av bekännelsekaraktär eller inte. Det ligger ju i sakens natur att om biskoparna bedöms äga särskild kompetens och ansvar i lärofrågor detta även bör inbegripa bedömningen av vad som är en lärofråga. Om denna rätt inte ges biskoparna, får dessa inte det ansvar för läran som åvilar dem enligt kyrkans egna bestämmelser. I den händelse att dessa yrkanden inte kan tillgodoses, synes det bästa vara, att biskoparna ingår som självskrivna ledamöter i kyrkomötet.

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund hänvisar även här till sin underremiss till förbundsavdelningarna. Förbundsstyrelsen konstaterar att remissopinionen är mycket splittrad. Sju förbundsavdelningar uttalar sig för ett kyrkomöte med självskrivna biskopar. Övriga ledamöter skall väljas fritt. En förbundsavdelning uttalar sig för ett kyrkomöte med såväl självskrivna biskopar som en viss kvot präster. Sju förbundsavdelningar uttalar sig för ett kyrkomöte i enlighet med kommitténs förslag. Förbundsstyrelsen framhåller att den erhöll ungefär samma reaktion på utredningsnämndens olika alternativ. Förbundsstyrelsen hänvisar för egen del till sitt yttrande till utredningsnämnden och säger sig endast kunna konstatera att förbundsstyrelsens önskemål uppfylls genom kyrkomöteskommitténs förslag. *Riksförbundet kyrkans ungdom* delar utredningens uppfattning att det är önskvärt med ett demokratiskt valt kyrkomöte med ett större antal ledamöter och utan den nuvarande kategoriindelningen. Samtidigt vill förbundet framhålla föreningen av folklig självstyrelse och prästerlig ämbetsförvaltning som något konstitutivt för svenska kyrkan. Förbundet hänvisar till att biskopsmötet i sitt yttrande över kyrkomötets utredningsnämnds förslag anför att det är nödvändigt att även i framtiden läroämbetets inflytande över frågor av bekännelsekaraktär bevaras, att det bör ankomma

på biskopsmötet att avgöra om en i kyrkomötet väckt fråga är av bekännelsekaraktär eller inte samt att det under alla omständigheter på något sätt bör garanteras ett faktiskt inflytande från läroämbetets sida i frågor som har med tro och bekännelse att göra. Förbundet delar biskopsmötets uppfattning. Förbundet menar dock att förslaget till föreskrifter om yttrande från nämnden för beredning av Svenska kyrkans lärofrågor och de särskilda reglerna om hur lärofrågorna skall behandlas i kyrkomötet inte utgör en godtagbar tillämpning av den tidigare nämnda för svenska kyrkan grundläggande principen. Förbundet menar med hänsyn till denna princip dels att det bör ankomma på biskoparna att avgöra om en i kyrkomötet väckt fråga är av bekännelsekaraktär eller inte, dels att ett kyrkomötes beslut i en sådan fråga skall ha föregåtts av biskopsmötets beredning. Enligt förbundet borde förslaget om ett nytt kyrkomöte genomföras i samband med en helhetslösning av stat-kyrka-frågan.

Stiftsrådet i Västerås konstaterar att stiftsrådet i tidigare remissyttranden har uttalat sig för ett kyrkomöte med enbart fritt valda ledamöter. Stiftsrådet biträder förslaget om att inrätta en läronämnd. Likaså instämmer stiftsrådet i förslaget om ordningen för avgörande av lärofrågor. Läronämndens ledamöter bör enligt stiftsrådet ha närvaro- och yttranderätt i kyrkomötet. Vidare anser stiftsrådet att biskoparna, på grund av sitt särskilda ansvar för kyrkans lära och förkunnelse, skall ha rätt att delta i beslut i lärofråga i kyrkomötet. *Sveriges kristna ungdomsråd* förklarar att ungdomsrådet som ekumenisk organisation varken kan eller vill gå in på detaljerna när det gäller svenska kyrkans inre organisation. Ungdomsrådet ser emellertid positivt på att svenska kyrkan nu föreslås få en demokratiskt uppbyggd struktur och ett centralt representativt organ. Enligt ungdomsrådet är detta ägnat att underlätta både kyrkans egen verksamhet och dess samarbete med andra trossamfund. Ungdomsrådet framhåller att det ändå tycks motsägelsefullt att så i detalj lagstifta om formerna för kyrkans självbestämmanderätt. Enligt ungdomsrådets uppfattning vore det att föredra att lagstiftningen på detta område begränsades till att slå fast grundprinciperna för kyrkans organisation och självbestämmanderätt eller att hänvisa till den lagstiftning som gäller övriga trossamfund. Ungdomsrådet anser slutligen att det är en öppen fråga om reformen över huvud taget är meningsfull inom ramen för förslaget om kompetensfördelningen mellan staten och kyrkan utan mera genomgripande förändringar i relationen stat-kyrka.

Som har anförts tidigare är flertalet instanser som har yttrat sig i frågan *kritiska* mot förslaget att kyrkomötet skall bestå av endast fritt valda ledamöter. Flera av de kritiska instanserna anser att biskoparna skall vara självskrivna ledamöter i kyrkomötet. Att biskoparna skall vara självskrivna ledamöter i kyrkomötet anser *länsstyrelserna i Blekinge samt Göteborgs och Bohus län, domkapiteln i Linköping, Växjö, Karlstad och Stockholm, stiftsnämnden i Växjö, Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete, Styrelsen för svenska kyrkan i utlandet,*

Rikskommittén för stiftsingen samt stiftsråden i Uppsala, Växjö, Karlstad, Härnösand och Stockholm. En del av dessa instanser ansluter sig uttryckligen till ledamoten Johanssons reservation och anser alltså att biskoparna måste garanteras representation som fullvärdiga ledamöter i det föreslagna reformerade kyrkomötet samt att det därför inte finns skäl att skapa den föreslagna nämnden för beredning av svenska kyrkans lärofrågor.

Länsstyrelsen i Blekinge län förklarar att styrelsen, i likhet med vad en reservant i kommittén har anfört, finner att biskoparna har en sådan särställning inom kyrkan och ett sådant ansvar särskilt för lärofrågor, att de bör garanteras en ställning som fullvärdiga ledamöter av kyrkomötet. Enligt länsstyrelsen bör kyrkomötet alltså bestå av 238 fritt valda ledamöter och de 13 biskoparna som självskrivna ledamöter. Länsstyrelsen anser att den särskilda nämnden för lärofrågor därigenom skulle kunna slopas. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* förklarar att den i fråga om kyrkomötets representation ansluter sig till reservantens mening. Liksom denna anser länsstyrelsen att biskoparna skall vara självskrivna ledamöter av kyrkomötet. En konsekvens av denna utformning av kyrkomötet blir att någon särskild nämnd för lärofrågor inte behövs.

Domkapitlet i Linköping vill betona att varje medlem i svenska kyrkan har ansvar för kyrkan som helhet, även dess lära, men att biskopar och präster enligt kyrkans bekännelse och ordning har ett särskilt ansvar. Detta måste enligt domkapitlet även komma till synes i sammansättningen av det nya kyrkomötet. Utredningen vill tillgodose detta genom en särskild läro nämnd, konstaterar domkapitlet och framhåller, att en enklare och klarare väg att gå är att tillerkänna biskoparna självskrivna i kyrkomötet. Det skulle då vara en parallell på riksplanet till den ställning som församlingsstyrelselagen ger pastor på församlingsplanet. *Domkapitlet i Växjö* framhåller att en huvudlinje i svensk tradition har varit att lärofrågor har avgjorts i samverkan mellan präster och lekmän. Prästerskapet har här alltid haft ett särskilt ansvar och uppdrag. Detta uppdrag består enligt domkapitlet i, att utifrån totalkyrkans situation och med hänsyn till kyrkans tradition klargöra vad bibeln och bekännelsen säger. Kyrkans grundläggande uppgift är att förkunna evangelium, men varken budskapet eller uppgiften kan förändras utan att kyrkan mister sin identitet och sitt existensberättigande. Domkapitlet framhåller att det är en tillgång och en garanti, att prästen genom de löften som avlagts vid prästvigningen är religiöst bunden vid att hålla sig till läran och kyrkans bekännelse. Prästlöften och prästvigning urholkas enligt domkapitlet innehållsligt om prästen förvandlas till tjänsteman och funktionär. Domkapitlet framhåller att 1968 års utredning Samhälle och trossamfund konstaterar, "att biskopar och präster inte enbart har ställning som tjänstemän och funktionärer inom en organisation. Som innehavare av det religiöst bestämda prästämbetet i kyrkan har de dessutom ett självständigt ansvar för kyrkans lära, undervisning och sakramentsförvaltning" (SOU 1972:36 s. 158). Vad gäller kyrkomötets sammansättning vill domkapitlet för sin del ansluta sig till

ledamoten Johanssons reservation, att biskoparna skall ingå som självskrivna ledamöter i ett reformerat kyrkomöte. Detta är enligt domkapitlet inte ett avsteg från de demokratiska principerna. Det förtjänar att erinras om att biskopen, till skillnad från andra verkschefer, valts i demokratisk ordning genom ett valkollegium sammansatt av både präster och lekmän. Det kan också enligt komkapitlet jämförelsevis noteras hur biskop, domprost och en prästerlig ledamot på stiftsplanet är ledamöter av domkapitlet. Domkapitlet framhåller att det därför inte torde kunna betecknas som stridande mot de demokratiska reglerna, om den organisation som råder på stiftsplanet kommer att äga bestånd också på riksplanet i fråga om kyrkomötets sammansättning. Enligt domkapitlet synes det också rimligt, att biskoparna genom att delta i röstning får ta sin del av ansvaret för de beslut som fattas av kyrkomötet. Liknande inställning och synpunkter redovisas också av *stiftsrådet i Växjö*. *Domkapitlet i Karlstad* anser att biskoparna bör vara självskrivna ledamöter av kyrkomötet. Det främsta skälet härtill är biskoparnas speciella ställning, som närmare utvecklats av ledamoten Gunnar Johansson i dennes reservation, framhåller domkapitlet. Enligt domkapitlet kan det vidare framhållas att en annan ordning skulle medföra att vissa biskopar blev ledamöter av kyrkomötet, medan andra ställdes utanför. Om val till kyrkomötet kommer att ske efter politiska linjer, vilket man enligt domkapitlet inte helt kan utesluta, måste biskoparna framträda som partirepresentanter för att kunna bli valda. Domkapitlet anser en sådan ordning vore olycklig. *Domkapitlet i Stockholm* föreslår att biskoparnas självskrivna ledamotskap i kyrkomötet behålls för att inte onödigtvis komplicera lärofrågornas behandling genom en läronämnd. *Stiftsnämnden i Växjö* anser att landets biskopar skall vara självskrivna ledamöter för att kyrkomötet skall tillförsäkras en nödvändig prästerlig representation.

Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete uppger att centralrådet i sitt remissvar över kyrkomötets utredningsnämnds betänkande har tagit klar ställning för att biskoparna skall vara självskrivna ledamöter av kyrkomötet. Det har enligt centralrådet skett bl. a. med hänvisning till att kyrkan inte är en politisk organisation utan en unik andlig storhet, som är given, och som den döpte och troende inte förfogar över utan är en lem och medarbetare i. Utifrån denna speciella förutsättning och med hänsyn till den därmed sammanhängande och inom kyrkan traditionella samverkan mellan folkligt förankrad självstyrelse och prästerlig ämbetsförvaltning finner centralrådet den nämnda självskrivnaheten vara väl motiverad och förenlig med demokratiens idéer. Det mot självskrivnaheten anförda argumentet att lekmännens och prästernas ansvar för lärofrågorna i grunden är detsamma har centralrådet inte funnit vara självklart så länge som vår kyrka har en blandform av episkopal och synodal författning, där svenska kyrkans bekännelse tillerkänner kyrkans biskopar ett särskilt ansvar i lärofrågor och där också prästerskapet genom sin vigning tillerkänns ett särskilt ansvar för kyrkans lära och genom löfte binds vid denna. En

organisatorisk förändring får enligt centralrådets mening självklart inte utan medvetna och noggranna överväganden ändra det som av tradition har varit kyrkans tro och lära. I anslutning härtill har centralrådet ifrågasatt om det inte är nödvändigt med någon föreskrift om tolkningsföreträdare och någon föreskrift om något slags vetorätt, om läroämbetets representanter är i minoritet i ett beslutande organ. Centralrådet säger sig vidhålla denna principiella standpunkt och därmed den syn som har hävdats i tidigare offentliga utredningar såsom i SOU 1968:11 och i SOU 1972:36. Enligt centralrådet kostateras i det förra betänkandet att svenska kyrkan representerar en organisation vari biskopar och präster på grund av sitt ämbete har ett betydande inflytande, varför det "med hänsyn till den episkopalt uppbyggda kyrkotyp som svenska kyrkan med dess betoning av läroståndets betydelse representerar ter sig naturligt att kyrkans prästerskap – på motsvarande sätt som gäller i andra likartade kyrkor – har inflytande i kyrkans representativa organ". Den senare utredningen hänvisar till den för svenska kyrkan typiska kombinationen av folkligt förankrad självstyrelse och prästerlig ämbetsförvaltning och konstaterar "att biskopar och präster inte enbart har ställning som tjänstemän eller funktionärer inom en organisation" utan att de "som innehavare av det religiöst bestämda prästämbetet i kyrkan har ett självständigt ansvar för kyrkans lära, undervisning och sakramentsförvaltning". Denna beskrivning är enligt centralrådet korrekt och ännu gällande. Centralrådet avvisar därför kommitténs hänvisning till att representativa organ inte bör ges en sådan sammansättning att en organisations tjänstemän automatiskt skall ingå i organisationens representativa församling, i den mån denna hänvisning hävdas som princip för kyrkomötets sammansättning. Biskopar och präster kan enligt centralrådet med sitt i vinningen givna speciella ämbetsansvar inte utan vidare jämföras med en organisations tjänstemän. Centralrådet framhåller att biskoparna enligt svenska kyrkans ordning alltså har det yttersta ansvaret för kyrkans lära. Att överlämna avgörandet i lärofrågor till kyrkomötet och samtidigt icke tillförsäkra episkopatet en given plats i detta vore enligt centralrådet att på formell väg hindra eller åtminstone försvåra en väsentlig del av den episkopala ämbetsutövningen. Centralrådet anser att detta förhållande inte kan kompenseras av att biskoparna förutsätts ingå i en rådgivande nämnd. Då biskoparna valts i demokratisk ordning och utnämnts av en i demokratisk ordning vald regering för att fullgöra de uppgifter som är förenade med deras tjänst och ämbete kan centralrådet inte finna det odemokratiskt att de är tillförsäkrade plats i det organ som fattar beslut inom deras ansvarsområde. Centralrådet biträder alltså den av ledamoten Johansson avgivna reservationen. *Styrelsen för svenska kyrkan i utlandet (SKUT)* ansluter sig också till ledamoten Johanssons reservation och föreslår att biskoparna skall ingå som självskrivna ledamöter i ett förändrat kyrkomöte. En parallell härtill kan enligt SKUT i viss mån sägas vara kyrkoherdens självskrivna plats i den lokala församlingens kyrkoråd. Den nuvarande självskrivna platsen för biskoparna i

kyrkomötet liksom att prästerna där tillförsäkras vissa platser sammanhänger med prästämbetets särskilda innebörd. SKUT vill i detta sammanhang hänvisa till och erinra om vad 1968 års utredning om stat och kyrka gav uttryck åt i sitt betänkande Samhälle och trossamfund, nämligen att biskopar och präster inte bara fick uppfattas som tjänstemän och funktionärer i en organisation utan "som innehavare av det religiöst bestämda prästämbetet i kyrkan har de dessutom ett självständigt ansvar för kyrkans lära, undervisning och sakramentsförvaltning" (SOU 1972:36 s. 158). Genom att även i fortsättningen biskoparna ingår i kyrkomötet undviker man enligt SKUT också inrättandet av den särskilda läronämnden. SKUT framhåller att det också är uppenbart att man vid behandling av lärofrågor bör ta till vara den expertis som finns inom de teologiska fakulteterna.

Rikskommittén för stiftstingen anser att den av utredningen föreslagna läronämnden måste ha befogenhet att avgöra vad som är lärofrågor. Då detta emellertid kan få vissa konsekvenser när det gäller kompetensdragningen mellan kyrkomöte och läronämnd, är det enligt rikskommittén enklare och klarare att behålla biskoparna som självskrivna ledamöter i kyrkomötet. Att helt överlämna avgörandet i lärofrågor till kyrkomötet utan att ge biskoparna en given plats i detsamma vore enligt rikskommittén att hindra eller åtminstone försvåra den episkopala ämbetsutövningen. Rikskommittén anser att detta inte kan uppvägas av att biskoparna ingår i en rådgivande nämnd. *Stiftsrådet i Uppsala* ansluter sig till ledamoten Johanssons förslag att kyrkomötet skall bestå av 238 ledamöter jämte de 13 biskoparna. För behandling inom kyrkomötet av lärofrågor bör enligt stiftsrådet gälla den ordning kommittén föreslår. Stiftsrådet anser dock att behandling av en viss fråga i denna ordning bör kunna påfordras av en tredjedel av kyrkomötets ledamöter. *Stiftsrådet i Karlstad* förklarar sig dela ledamoten Johanssons i reservation framförda uppfattning att biskoparna bör vara självskrivna ledamöter i kyrkomötet. I annat fall anser stiftsrådet att läronämndens inflytande måste förstärkas i förhållande till förslaget så att kyrkomötet inte utan mellankommande val kan fatta mot nämndens mening stridande beslut i lärofrågor. *Stiftsrådet i Härnösand* anser att kyrkomötets sammansättning skall ge uttryck åt kyrkans egenart, vilken innebär största möjliga hänsyn till demokratiens krav, men samtidigt vakthållande om en bekännelse, som inte kan förändras från tid till tid. Enligt stiftsrådet kan lärofrågor och övriga frågor vara så intimt förknippade att de inte alltid kan särskiljas eller särbehandlas. Stiftsrådet anser att kyrkans biskopar skall vara självskrivna i kyrkomötet och övriga ombud fritt valda utan kategoriklyvning. *Stiftsrådet i Stockholm* anser att det borgerliga samhällets modeller för beslutande organ inte till fullo kan föras över på svenska kyrkan. Enligt stiftsrådet företräder kyrkan ett ideellt intresse, vilket innebär särskilda karaktärsdrag som måste komma fram i uppbyggnaden av organisationen. Utifrån detta synsätt bör enligt stiftsrådet biskoparna vara självskrivna ledamöter i kyrkomötet.

Några kritiska instanser anser att kyrkomötet utöver biskoparna även i

fortsättningen bör tillförsäkras en viss prästerlig representation. En sådan inställning redovisas av *domkapitlen i Göteborg*, *Luleå* och *Visby*, *stiftsnämnden i Visby*, *stiftsråden i Luleå* och *Visby*, *Sveriges kyrkliga kvinnoråd* och *Svenska kyrkans personalförbund*.

Domkapitlet i Göteborg anser, med hänvisning till kyrkans väsen, lära och bekännelse, att det måste finnas en kombination och samverkan mellan prästerlig ämbetsförvaltning och kyrkligt förankrad självstyrelse. Denna princip är enligt domkapitlet djupt förankrad i vår kyrkas historia. Domkapitlet påpekar att denna princip också har varit en självklar utgångspunkt i tidigare utredningar angående kyrkomötet och kyrkostat-relationerna. Enligt domkapitlet måste det i kyrkan finnas en dubbel ansvarslinje. Å ena sidan måste det finnas organ med förtroendevalda ledamöter, som är ansvariga i vanlig parlamentarisk ordning. Å andra sidan måste det finnas präster, som är bundna av prästlöftena och som genom sin prästvigning har fått det särskilda uppdraget att ansvara för kyrkans lära, bekännelse och ordning. Domkapitlet anser att grundprincipen för kyrkomötets sammansättning, nämligen att balans skall råda mellan läroämbete och folkvald representation, måste ligga fast. Domkapitlet kan därför inte biträda förslaget om att kvoteringen mellan präster och lekmän i kyrkomötet skall upphävas. *Domkapitlet i Luleå* föreslår att den nuvarande bestämmelsen om att 39 av kyrkomötets ledamöter skall vara präster behålls, för att behovet av teologisk sakkunskap i kyrkomötet skall säkerställas. Domkapitlet framhåller att det torde vara en allmänt insedd sanning att ordet demokrati i sig måste rymma inte bara rättighet och rättvisa utan även skyldighet. Om man kunde vara förvissad om att alla som inom ramen för en representativ demokrati röstar i lärofrågor verkligen hade utforskat bibeln och bekännelseskriterierna vore enligt domkapitlet väl allt i sin ordning. Med nuvarande ordning vid kyrkliga val på olika nivåer ges enligt domkapitlet inga garantier för att det är i frågorna insatta personer som röstar om kyrkans arbete, organisation, arbetsmaterial och hennes lära. Utan att ge avkall på de demokratiska grundprinciperna bör det enligt domkapitlet vara rimligt att kyrkomötet tillförsäkras ett tillräckligt starkt inslag av präster, minst 39 i enlighet med nuvarande ordning. Domkapitlet anser att biskoparna skall vara självskrivna ledamöter i kyrkomötet. Domkapitlet framhåller att detta förslag innebär en avsevärd minskning av den teologiska sakkunskapen, eftersom antalet ledamöter i kyrkomötet kommer att utökas. Liknande synpunkter redovisas av *stiftsrådet i Luleå*. *Domkapitlet i Visby*, som har avgivit ett gemensamt yttrande med *stiftsnämnden* och *stiftsrådet i Visby* anser att såväl biskoparna som representanter för prästerskapet i varje stift bör ingå i kyrkomötet. Domkapitlet anser att den föreslagna nämnden på intet sätt ger ämbetselementet ett skäligt inflytande i kyrkomötet. Förslaget innebär enligt domkapitlet ett radikalt brott med den förening av prästerlig ämbetsförvaltning och folklig självstyrelse som under lång tid har karakteriserat den svenska kyrkoförfattningen på olika nivåer.

Sveriges kyrkliga kvinnoråd anser att självskrivnenhet bör tas bort med undantag för ärkebiskopen. Kvinnorådet anser vidare att biskoparna bör ges tillfälle att närvara med full yttranderätt men ej rösträtt. För att säkerställa behovet av teologisk expertis anser kvinnorådet vidare att även i fortsättningen ett visst antal ledamöter i kyrkomötet bör vara präster, dvs. till ett antal av 39. *Svenska kyrkans personalförbund* hänvisar till att kyrkomötet är det organ som skall besluta i tros- och lärofrågor och anser att detta måste få en avgörande betydelse för kyrkomötets sammansättning. Förbundet framhåller att kyrkans läroämbete alltid har deltagit i beslut om tros- och lärofrågor. Enligt förbundet bör läroämbete för den skull vara företrätt av så många som fordras för att sakkunskap inom främst läroområdet olika delar skall vara företrädd i såväl möte som utskott. Förbundet framhåller att biskoparna har en särskild ställning som högste innehavare av läroämbetet i stiftet. Om denna biskopsämbetets uppgift sedan äldsta tid skall vara kvar, vilket fordras med hänsyn till kyrkans självständighet som trossamfund, måste biskoparna vara självskrivna ledamöter i kyrkomötet. Förbundet anser emellertid att 13 biskopar är för litet för att läroämbetet skall kunna delta i arbetet på erforderligt sätt. Ytterligare en präst från varje stift bör enligt förbundet i särskild ordning utses att vara ledamot av kyrkomötet. Förbundet anser att den föreslagna läronämnden då kan undvaras liksom det föreslagna representantskapet.

Några remissinstanser yttrar sig särskilt om lärofrågornas behandling i kyrkomötet utan att koppla frågan till kyrkomötets sammansättning.

Teologiska fakultetsnämnden vid universitetet i Uppsala framhåller att utredningen klart har identifierat ett behov av ett samlande teologiskt organ inom svenska kyrkan. Detta organs kompetensområde bör enligt nämnden emellertid inte bestämmas uteslutande med hänsyn till det reformerade kyrkomötets behov. Den föreslagna teologiska nämnden bör enligt fakultetsnämnden prövas med hänsyn till sektorer inom den föreslagna kyrkliga centralstyrelsens område, där teologisk bearbetning och tillämpning krävs. Sådana områden är t. ex. kyrkans ökade ansvar i fråga om utbildning för tjänster inom svenska kyrkan, etiska frågor i en föränderlig social situation, den kvalificerade ekumeniska dialogen inte minst pågående bilaterala luthersk-katolska lärosamtal, församlingsstrategi och pastorala frågor i multireligiösa miljöer och internationella rättvisefrågor. Fakultetsnämnden framhåller att dessa – och besläktade – frågor kräver kontinuerlig bearbetning inom svenska kyrkan med utnyttjande av teologisk och annan relevant expertis. Det är enligt fakultetsnämnden inte självklart att biskoparna ex officio skall förväntas besitta tillräcklig kompetens för denna teologiska bearbetning. Det är enligt fakultetsnämnden inte heller självklart att den teologiska bearbetningen skall förväntas korrespondera med deras ansvar för förkunnelsen inom svenska kyrkan. Fakultetsnämnden anser att sammansättningen av den föreslagna nämnden för beredning av svenska kyrkans

lärofrågor därför måste prövas närmare med beaktande av dess funktion inom ramen för en framtida kyrklig central styrelse. Fakultetsnämnden finner utredningens uppslag lovvärda. Dess mer formella resonemang gör dock enligt nämnden inte förslaget om en teologisk nämnd riktig rättvisa. Fakultetsnämnden finner det nödvändigt att såväl den teologiska nämndens mandat som dess sammansättning blir föremål för en mer djupgående diskussion. *Teologiska fakultetsnämnden i Lund* anser att utredningen hade bort diskutera olika möjligheter att garantera att de s. k. lärofrågorna får en adekvat behandling. Fakultetsnämnden understryker att olika lösningar är tänkbara. I det nuvarande kyrkomötet liksom i internationell praxis tillämpas ordningen med en särskild prästerlig representation. Fakultetsnämnden framhåller att alltsedan kyrkomötets reformprogram år 1968 har man föreslagit att kategoriklyvningen i kyrkomötet slopas, men att man då på annat sätt har sökt ge uttryck åt prästämbetets särskilda ansvar för lärofrågornas behandling. Utredningens förslag innebär enligt fakultetsnämnden en brytning mellan dessa tankegångar i det att nämnden för lärofrågor föreslås bli fristående från kyrkomötet och enbart ha rådgivande karaktär. Enligt fakultetsnämnden återstår här flera olösta frågor, utöver den grundläggande och i stort sett förbisedda problematiken kring biskoparnas och prästernas medverkan i beslutsprocessen. Nämnden framhåller att den prästerliga representationen i kyrkomötet motsvarar en allmänkyrklig praxis och att den därför inte gärna kan – som utredningen påstår – anses som "en kvarleva från det gamla ståndssamhället". Det är, enligt fakultetsnämnden, likaledes ett oriktigt påstående att prästerna deltar i kyrkomötet enbart som en "organisations tjänstemän", något som bl. a. visas av att valbarheten är knuten till prästämbetet och inte till innehav av tjänst. Fakultetsnämnden anser att det borde närmare utredas och klargöras hur nämnden för lärofrågor borde vara sammansatt för att kunna fungera som "expertorgan" och vilken status dess yttranden skulle tillerkännas. Grundproblemet är enligt fakultetsnämnden nu som förr, hur man organisatoriskt på bästa sätt skall ge uttryck åt det för kyrkorätten fundamentala sakförhållandet, att varken ett kyrkomöte eller en lokalförsamling förfogar över kyrkans bekännelse.

Domkapitlet i Härnösand i likhet med *stiftsnämnden i Härnösand* tillstyrker, oavsett om biskoparna ingår i kyrkomötet eller ej, att en särskild läronämnd inrättas, bestående av de tretton biskoparna plus sju ledamöter utsedda av kyrkomötet. Denna läronämnd, vars ledamöter bör ha närvaroplikt och yttranderätt i kyrkomötet, bör enligt domkapitlet vara den instans som avgör vilka frågor som skall anses vara lärofrågor. Enligt domkapitlet bör dessutom lärofrågor, där enighet inte har uppnåtts mellan kyrkomöte och läronämnd, hänvisas till förnyad behandling i kommande kyrkomöte.

Svenska kyrkans missionsstyrelse konstaterar att utredningen diskuterar biskoparnas kompetens med hänsyn till behovet av teologisk beredning av ärenden som blir föremål för beslut inom det föreslagna reformerade

kyrkomötet. Missionsstyrelsen finner det lovvärt att utredningen vill slå vakt om teologisk kompetens inom svenska kyrkan. Missionsstyrelsen finner emellertid att förslaget om en nämnd för beredning av svenska kyrkans lärofrågor, vari biskoparna föreslås ingå ex officio, kräver ytterligare diskussion. Formellt sett går enligt missionsstyrelsen förslaget längre än betänkandet SOU 1978:2, i vilket det övervägdes att inrätta en teologisk nämnd som beredningsorgan till kyrkostyrelsen. När det gäller frågor som faller inom ramen för den föreslagna nämnden för beredning av lärofrågor tycks emellertid betänkandet SOU 1981:14 vara snävare i sitt perspektiv (se sid. 166 ff och sid. 100 ff) framhåller missionsstyrelsen. Enligt missionsstyrelsen betraktas biskoparna inom svenska kyrkan av hävd både som garant för en rätt förkunnelse inom respektive stift och som konkret symbol för kyrkans enhet, internationalitet och historisk kontinuitet. Mot denna bakgrund finner missionsstyrelsen det vara naturligt att biskoparna bereds plats inom den framtida kyrkostyrelsen på riksplanet. Missionsstyrelsen ställer sig i princip positiv till förslaget om upprättandet av en central teologisk beredningsnämnd inom svenska kyrkan. Missionsstyrelsen förutsätter emellertid att ett sådant organ också ges tillfälle att bearbeta principfrågor rörande kyrkans ekumeniska, missiologiska och andra internationella ansvarsåtaganden/frågor. Missionsstyrelsen finner därför att förhållandet mellan det föreslagna teologiska beredningsorganet och kyrkans Internationella Studieavdelning (KISA) bör diskuteras. När det gäller den teologiska nämndens sammansättning torde denna enligt missionsstyrelsen bestämmas med hänsyn till nämndens kompetensområde. *Sveriges kyrkliga kvinnoråd* biträder förslaget att en läronämnd inrättas. Kvinnorådet anser att i nämnden bör ingå ärkebiskopen eller en annan biskop som representerar biskopsmötet, expertis från de teologiska fakulteterna, präster och i övrigt kunniga lekmän, som utses av kyrkomötet, men som inte behöver vara ledamöter i detta. Till läronämndens befogenheter bör enligt kvinnorådet även höras rätten att förklara en vid kyrkomötet väckt fråga vara lärofråga.

2.2 Kyrkomötets arbetsformer

Av de remissinstanser som har yttrat sig över förslaget om kyrkomötets arbetsformer uttalar sig en instans positivt om förslaget i denna del, medan flertalet är kritiska eller tveksamma till förslaget. Kritiken gäller framför allt förslaget om tiden mellan kyrkomötets sammanträden och förslaget om ett särskilt representantskap.

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund uttalar sig positivt och refererar till resultatet av sin underremiss till förbundsavdelningarna. Enligt förbundsstyrelsen har två förbundsavdelningar uttalat sig till förmån för årliga sammanträden med kyrkomötet. Övriga synes ha accepterat den av kyrkomöteskommittén föreslagna ordningen. Förbundsstyrelsen hänvisar

också i denna del till sitt yttrande till utredningsnämnden och framhåller att de tankegångar som förbundsstyrelsen där gav uttryck för helt uppfylls genom kyrkomöteskommitténs förslag. *Stiftsrådet i Västerås* tar inte ställning till förslaget. Stiftsrådet uttalar dock att frågan om periodiciteten i kyrkomötets sammanträden liksom frågan om införande av ett kyrkomötets representantskap om minst 41 ledamöter för det fall kyrkomötet sammanträder enbart vart tredje år, blir beroende av valet av antalet ledamöter i kyrkomötet, 151 eller 251.

Ett par kritiska remissinstanser ifrågsätter behovet av det föreslagna representantskapet. Sålunda hänvisar *domkapitlet i Lund* till att domkapitlet har uttalat sig för ett kyrkomöte med 151 ledamöter. Med detta antal ledamöter kan enligt domkapitlet ett representantskap undvaras. *Styrelsen för svenska kyrkan i utlandet* (SKUT) anser att man om möjligt inte bör ha för många organ, framför allt inte sådana som kan konkurrera med varandra och där kompetensdragnin mellan dem kan bli problematisk. SKUT ställer sig därför tveksam till tanken att skapa ett representantskap med i viss utsträckning parallella uppgifter till kyrkomötet. SKUT framhåller att uppgifter och befogenheter liksom gränsdragningen till kyrkomötet inte helt har klargjorts i förslaget.

Några av de kritiska remissinstanserna anser att det reformerade kyrkomötet bör sammanträda v a r j e å r och som en konsekvens härav att det föreslagna representantskapet inte behövs. En sådan inställning redovisas av *teologiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund*, *domkapitlen i Uppsala*, *Härnösand* och *Stockholm*, *stiftsnämnden i Härnösand* samt *Biskopsmötet*.

Teologiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund, som föreslår att kyrkomötet endast omfattar 151 ledamöter, ställer sig tveksam till den föreslagna tredelade beslutsorganisationen och ifrågasätter om det är nödvändigt med ett mellanled av den typ som representantskapet utgör. Enligt fakultetsnämnden borde en förstärkt central kyrkostyrelse om t. ex. 21 ledamöter kunna handlägga huvuddelen av de frågor som tillhör den fria sektorn och som kommittén anser att ett representantskap skall besluta om. Fakultetsnämnden anser att de mera övergripande frågorna inom den fria sektorn bör ligga under det samlade kyrkomötets beslutanderätt. Kyrkomötet skulle då, enligt nämnden, samlas till ett kort sammanträde årligen.

Domkapitlet i Uppsala, som biträder förslaget om 251 ledamöter i kyrkomötet, anser att kyrkomötet bör sammanträda årligen. Enligt domkapitlet måste detta vara en logisk följd av kyrkomötets ökande betydelse och ge det större möjligheter att fylla funktionen som opinionsbildande och beslutande organ för svenska kyrkan. Därmed avstyrker domkapitlet förslaget om ett särskilt representantskap. *Domkapitlet i Härnösand* och *stiftsnämnden i Härnösand*, vilka anser att kyrkomötet bör bestå av 151 ledamöter, framhåller att kyrkomötet bör inom sitt kompetensområde ha att behandla övergripande frågor. Enligt domkapitlet och stiftsnämnden bör

kyrkomötet därför sammanträda varje år. Något representantskap behövs enligt deras mening inte. *Domkapitlet i Stockholm*, som föreslår att antalet ledamöter i kyrkomötet begränsas till 151, anser att något representantskap inte fordras om kyrkomötet kan samlas till årliga sessioner. *Biskopsmötet* framhåller att i valet mellan ett kyrkomöte med 151 ledamöter som sammanträder årligen och ett kyrkomöte med 251 ledamöter som sammanträder vart tredje år, föredrar Biskopsmötet det förstnämnda. Representantskapet blir då enligt Biskopsmötet obehövligt. Biskopsmötet anser att kyrkomötet bör sammanträda årligen.

Några remissinstanser kritiserar eller är tveksamma till den föreslagna tiden mellan kyrkomötets s a m m a n t r ä d e n utan att koppla denna fråga till förslaget om ett representantskap. Av annan mening än kommittén är i denna del *domkapitlet i Linköping och Växjö*, *stiftsnämnden i Växjö*, *Rikskommittén för stiftstingen* och *stiftsrådet i Härnösand*.

Domkapitlet i Linköping, som föredrar ett kyrkomöte om 151 ledamöter, framhåller att frågan om sammanträden vart tredje år eller varje år torde vara svår att avgöra utan en noggrann analys av ett nytt kyrkomötes arbetsuppgifter och arbetsformer. Enligt domkapitlet är det en brist i utredningen att det inte har gjorts något försök att sammanställa en någorlunda fullständig lista på förmodade ärenden för ett nytt kyrkomöte. För ett varje år sammanträdande kyrkomöte talar enligt domkapitlet det faktum att kyrkomötet då fick större möjligheter att verkligen leda kyrkan. Domkapitlet framhåller att den kyrkliga demokratin på så sätt utan tvekan skulle stärkas. *Domkapitlet i Växjö* förklarar att domkapitlet inte står främmande för ett kyrkomöte med 251 ledamöter som sammanträder varje år, även om kyrkomötets storleksordning kan diskuteras. *Stiftsnämnden i Växjö* anser att det kan diskuteras om inte kyrkomöte bör hållas varje år och vid samma tid. Av kostnadsskäl bör då enligt stiftsnämnden tiden för kyrkomötets sammanträde avkortas till 10–12 dagar med förberedande utskottsarbeten. *Rikskommittén för stiftstingen* anser att kyrkomötet bör bestå av 151 ledamöter och att kyrkomötet i princip bör sammanträda varje år. *Stiftsrådet i Härnösand*, som anser att antalet ledamöter i kyrkomötet inte bör överskrida 151, förordar att kyrkomötet sammanträder årligen. Som skäl härför anger stiftsrådet att kommittén förutsätter att kyrkomötet kommer att behandla frågor även rörande den s. k. frivilliga verksamheten. Vidare utgår stiftsrådet från att kyrkomötets bestämmanderätt blir vidare än vad kommittén har föreslagit.

2.3 Val till kyrkomötet

Förslaget om val till kyrkomötet har fått ett övervägande positivt mottagande av remissinstanserna.

Samtliga remissinstanser som uttalar sig i frågan är positiva till förslaget om att valen skall vara i n d i r e k t a . Av dessa uttalar flera att de i princip

förordar direktval, men att de under en övergångsperiod kan godta indirekta val. Positiva uttalanden kommer från *teologiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund, länsstyrelserna i Jönköping, Kronoberg samt Göteborgs och Bohus län, domkapitlet i Uppsala, Skara, Lund, Göteborg, Härnösand och Luleå, Svenska kyrkans centralsråd för evangelisation och församlingsarbete, Rikskommittén för stiftstingen, stiftsråden i Strängnäs, Västerås, Luleå och Stockholm samt Svenska kyrkans personalförbund.*

Teologiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund hänvisar till att fakultetsnämnden i sitt remissyttrande över betänkandet av deltagarna i stat-kyrkaöverläggningarna ställde sig mycket negativ till den där föreslagna valformen av ledamöterna i ett kyrkomöte för en frikyrka bl. a. med motiveringen att detta skulle ha en beskattande funktion. Eftersom det nya kyrkomötet inte kommer att ha några sådana funktioner finner fakultetsnämnden inte skäl att nu argumentera mot det indirekta valförfarandet, särskilt som kommittén principiellt uttalar sig för en direkt valmetod, och förordar att förutsättningarna för en sådan ytterligare bör utredas. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* anser att direkta val bör vara målet. Svårigheterna att lösa problemen med sådana val gör dock att man enligt länsstyrelsen övergångsvis får acceptera en ordning med indirekta val. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anser att ett system med direkta val till kyrkomötet i och för sig framstår som det mest tilltalande med hänsyn till att svenska kyrkan skall upprätthålla "en på demokratisk grund uppbyggd riksomfattande verksamhet". Länsstyrelsen vill dock – utöver de praktiska svårigheter som kommittén har pekat på – anföra några omständigheter som även på längre sikt kan tala till förmån för ett indirekt valsystem. Vid ett direkt valsystem till en offentlig beslutande församling framstår ett deltagande av politiska partier som naturligt och önskvärt. Med den föreslagna fördelningen av normgivningskompetensen mellan statsmakt och kyrka är ett sådant deltagande enligt länsstyrelsen inte lika självklart, eftersom kyrkomötets kompetens anses omfatta i princip inomkyrkliga frågor av vilka många i dag regleras genom föreskrifter i kyrkohandboken. Länsstyrelsen framhåller vidare att för det fall ett direkt valsystem skulle komma att tillämpas, ligger det nära till hands att använda samma procedur som vid kyrkofullmäktigeval, alltså med länsstyrelsen som sammanräkningsmyndighet. Om så skulle bli fallet skulle det innebära en arbetsbelastning för länsstyrelserna, som inte synes stå i rimlig proportion till ett valdeltagande av i stort sett samma omfattning som vid val till kyrkofullmäktige. Länsstyrelsen vill därför föreslå ett permanent indirekt valsystem inom kyrkan vid val till kyrkomötet. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* framhåller att den föreslagna metoden för val av ledamöter i kyrkomötet är, som kommittén själv framhåller, behäftad med svagheter. Dessa kan enligt länsstyrelsen emellertid inte vara så allvarliga att metoden inte kan användas under en övergångstid.

Domkapitlet i Uppsala instämmer i kommitténs överväganden att valen till

kyrkomötet i ett första skede bör vara indirekta intill dess förutsättningarna för direkta val på ett tillfredsställande sätt har utretts. *Domkapitlet i Skara* framhåller att domkapitlet i sitt yttrande över 1979 års kyrkomötes utredningsnämnds förslag har anfört att endast direkta val från demokratisk synpunkt kan accepteras. Domkapitlet finner emellertid – med det nu av kommittén framlagda materialet – praktiska, bl. a. kostnadsmissiga, skäl tala för kommitténs modifiering av nuvarande valsätt. Enligt domkapitlet bör reglerna utformas på sådant sätt, att valet – såvitt möjligt inom ramen för det föreslagna indirekta valsättet – så rättvisande som möjligt avspeglar väljaropinionen. Domkapitlet understryker möjligheten att påkalla proportionella val. *Domkapitlet i Lund* anser att indirekta val till kyrkomötet bör ske, åtminstone tills vidare. Den modell som kommittén har stannat för finner domkapitlet i princip vara bra. *Domkapitlet i Göteborg* anser att indirekta val är att föredra, eftersom det kan förutsättas att de valda ledamöterna då också är kyrkligt intresserade. Domkapitlet framhåller att det vid indirekta val också undviks en alltför stark politisering av valen. Enligt domkapitlet bör den principen gälla att församlingarna utser elektorer, vilka i sin tur väljer ledamöterna. *Domkapitlet i Härnösand* anser att ledamöterna bör väljas genom indirekta val. *Domkapitlet i Luleå* biträder i likhet med *Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete* förslaget med indirekta val.

Rikskommittén för stiftstingen hänvisar till sitt yttrande över kyrkomötets utredningsnämnds betänkande i vilket rikskommittén har framhållit att det i princip borde vara direkta val på alla nivåer, men att det kan föra med sig organisatoriska svårigheter. När det nu visar sig kunna bli även praktiska svårigheter torde det enligt rikskommittén bli nödvändigt att acceptera indirekta val till kyrkomötet. *Stiftsrådet i Strängnäs* anser att indirekta val är att föredra. *Stiftsrådet i Västerås* finner kommitténs förslag om val till kyrkomötet rimligt. Stiftsrådet framhåller att det inte torde finnas möjligheter att nu införa direkta val. Däremot bör enligt stiftsrådet den möjligheten utredas vidare. Enligt stiftsrådets uppfattning torde direkta val till kyrkomötet kunna införas först när den legala och den fria sidan förenas och det blir en enhetlig riksorganisation. En andra förutsättning för direkta val är enligt stiftsrådet att valdeltagandet i de kyrkliga valen ökar till minst 25 procent av de röstberättigade. Stiftsrådet anser att inriktningen på en reform bör vara att det på sikt blir möjligt att övergå till direkta val till kyrkomötet. *Stiftsrådet i Luleå* biträder förslaget med indirekta val. Stiftsrådet förordar emellertid en lösning i enlighet med vad som framgår av utredningens bilaga sid. 32 första stycket. *Stiftsrådet i Stockholm* förklarar att stiftsrådet helst hade sett att ombuden till kyrkomötet hade valts direkt. Stiftsrådet kan emellertid samtidigt förstå svårigheterna att i ett initialskede införa direktval. Enligt stiftsrådet är det säkert lämpligare att kyrkan själv får arbeta med denna fråga. *Svenska kyrkans personalförbund* anser att direkta val till kyrkomötet vore att föredra. I medvetande om de svårigheter som ett

direktvals-system innebär förordar förbundet att en utredning görs för att ta fram ett sådant system.

Några remissinstanser är kritiska mot eller har synpunkter på den valmodell som kommittén har föreslagit. Dessa är *teologiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund*, *domkapitlet i Växjö*, *Lund* och *Visby*, *stiftsnämnden i Visby*, *Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund*, samt *stiftsrådet i Luleå*, *Visby* och *Stockholm*.

Teologiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund förordar att frågan om valtid och valkorporationer för utseende av kyrkomötesledamöter bearbetas ytterligare. Fakultetsnämnden ifrågasätter om det är nödvändigt att valen av kyrkomötesledamöter sker under den stora brådska som nu liksom tidigare föreslås. Grunden för den snäva tidsplanen synes vara att man förutsätter att kyrkofullmäktigevalen kan ge uttryck för stora opinionionsförskjutningar bland kyrkomedlemmarna och att man anser att dessa opinionionsförskjutningar bör slå igenom i kyrkomötets sammansättning snarast möjligt. Det är enligt fakultetsnämnden välbekant att många kyrkofullmäktigeledamöter då de första gången väljs till sitt uppdrag är föga orienterade om innebörden i detsamma. Trots detta skall de omedelbart efter det att de fått sitt mandat inleda valprocessen av kyrkomötesledamöter. De skall ta ställning till vem som bör bli elektor eller delegat för elektorsval innan de hunnit få någon som helst personkännedom inom kyrkofullmäktige. Om detta är en god grund för uppbyggnaden av en valprocess för ett organ till vilket personvalsfaktorn av tradition ansetts vara betydelsefull måste enligt fakultetsnämnden ifrågasättas. Fakultetsnämnden framhåller att man antingen kunde tillämpa principen att processen för val av kyrkomötesledamöter igångsattes på hösten året efter det att kyrkofullmäktigevalet hållits och förskjuta mandatperioden för kyrkomötets ledamöter i samma mån, eller kunde låta församlingsskyrkoråden bilda det första steget för val av elektorer och delegater. Med en sådan lösning skulle man enligt fakultetsnämnden undgå den skönhetsfläck det innebär att olika organ – i vissa fall helt nyvalda kyrkofullmäktigeförsamlingar och i andra fall i det närmaste tre år "gamla" kyrkoråd – inleder valproceduren i olika församlingar. Mot kyrkorådsvarianten kan tala att kyrkoherden är självskriven ledamot i kyrkorådet men denna komplikation finns ju även i kommitténs förslag, framhåller fakultetsnämnden. Att just kyrkoherdarna i de mindre församlingarna skall ges ett särskilt inflytande över valet av ledamöter till kyrkomötet kan under inga förhållanden anses tillfredsställande.

Domkapitlet i Växjö säger sig vilja ta upp en punkt, som kan förefalla som en detalj, men som enligt domkapitlet kan få kommande konsekvenser. Om förslaget till utseende av delegerade för val av elektorer skulle genomföras enligt 11 § 4 mom. andra stycket i den föreslagna lagen om svenska kyrkan skulle enligt domkapitlet mindre församlingar i flerförsamlingspastorat ofta bli kraftigt överrepresenterade. Som lokalt exempel nämner domkapitlet Gislaveds pastorat. För detta pastorat skulle utses för Gislaveds församling

med 8 368 kyrkomedlemmar 17 delegerade, medan Våthult och Bosebo församlingar med tillsammans ca 400 medlemmar tillsammans skulle utse 10 delegerade. De senare representerar enligt domkapitlet vardera ca 40 medlemmar, men de 17 från Gislaved ca 500. Detta kan enligt domkapitlet inte vara rimligt. Domkapitlet föreslår att i tabellen på sid. 4 i betänkandet varje siffra minskas med fyra. *Domkapitlet i Lund* anser att det blir ett orimligt stort antal elektorer som skall förrätta det slutliga valet. Domkapitlet har beräknat att antalet elektorer i Lunds stift skulle uppgå till 689. Också i andra stift blir enligt domkapitlet antalet elektorer stort. Domkapitlet anser att man därför bör undersöka möjligheterna att med bibehållen representativitet minska antalet elektorer. Lunds stift bör med hänsyn till stiftets storlek fortfarande utgöra två valkretsar, anser domkapitlet. *Domkapitlet, stiftsnämnden och stiftsrådet i Visby* (stiftsorganen) pekar på att Visby stift i det kyrkomöte som enligt kommittén till sin sammansättning är en kvarleva från det gamla ståndssamhället har fyra ledamöter av totalt 96. I det reformerade kyrkomötet som enligt kommittén avser att ge kyrkans medlemmar "såväl regionalt som även i övriga hänseenden möjlighet till en allsidig representation" skulle enligt stiftsorganen Visby stift få två ledamöter av 251.

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund hänvisar till sitt yttrande över kyrkomötets utredningsnämnds betänkande och konstaterar att förbundets däri framförda önskemål om valen till kyrkomötet inte är uppfyllda genom kommitténs förslag. Förbundet föreslår att ett liknande system som vid valen till pastoratsförbundets kongress tillämpas i avvaktan på vidare utredning. *Stiftsrådet i Luleå* förordar att länen bör utgöra valkretsar och inte stiftet som helhet. *Stiftsrådet i Stockholm* konstaterar att någon principiell förändring inte föreslås beträffande valen av ombud. Alltjämt skall elektorerna samlas. Skillnaden består enligt stiftsrådet i att alla ombud skall väljas vid ett tillfälle till följd av att kategoriklyvningen nu upphör. Stiftsrådet anser att det är ett ålderdomligt sätt att företa val på. Det bör enligt stiftsrådet övervägas om inte ett på demokratisk grund valt organ i stället skulle kunna välja ombud. Stiftsrådet anser att stiftstinget bör utse ombuden till kyrkomötet, vilket dock förutsätter att stiftstingsorganisationen är lagstadgad.

3 En kyrklig centralstyrelse

Ett ganska stort antal remissinstanser har yttrat sig över förslaget om en kyrklig centralstyrelse. De flesta är i huvudsak positiva till förslaget, även om många av dem knyter förbehåll till sina ställningstaganden. Endast ett fåtal remissinstanser ger uttryck åt en övervägande negativ uppfattning om förslaget i denna del.

Positiva uttalanden kommer från *kammarrätten i Göteborg, kammarkollegiet, juridiska fakultetsnämnden vid universitetet i Uppsala, domkapitlen i*

Skara och Lund, stiftsnämnden i Växjö, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund samt stiftsråden i Växjö, Karlstad och Stockholm.

Kammarrätten i Göteborg framhåller att det torde bli nödvändigt att inrätta en centralstyrelse för beredning och verkställighet av kyrkomötets beslut med den ställning och de arbetsuppgifter som ett reformerat kyrkomöte föreslås få. Enligt kammarrättens mening saknas det därför anledning att göra styrelsen fakultativ, särskilt som lagbestämmelser föreslås beträffande antalet ledamöter i styrelsen, val av ordförande och suppleanter m. m. *Kammarkollegiet* framhåller att införandet av en rätt för kyrkomötet att ensamt bestämma i vissa frågor förutsätter den organisatoriskt viktiga förändringen att en styrelse tillskapas för utredningar och andra förberedelser och för verkställande av mötets beslut. Kollegiet tillstyrker alltså förslaget att inrätta en sådan styrelse. *Juridiska fakultetsnämnden vid universitetet i Uppsala* anser att en kyrklig centralstyrelse torde kunna inrättas oberoende av att den övergripande principfrågan om relationerna mellan stat och kyrka ännu inte är löst.

Domkapitlet i Skara anser att en av förslagets många förtjänster är förslaget om att få fram en kyrklig centralstyrelse. *Domkapitlet i Lund* framhåller att en kyrkostyrelse skulle kunna fylla en viktig funktion inte bara på kyrkans fria icke lagreglerade sektor. *Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund* ansluter sig till förslaget om en kyrklig centralstyrelse. Förbundsstyrelsen säger sig vara övertygad om att den föreslagna centralstyrelsen kommer att få en betydelsefull funktion. *Stiftsrådet i Växjö* tillstyrker förslaget och delar uppfattningen att en kyrklig centralstyrelse inte får byggas upp på ett sådant sätt att den kommer på kollisionkurs med regering och stiftsstyrelser. En uppbyggnad efter det återhållsamma mönster som kommittén tecknar skulle enligt stiftsrådet vara av stort värde. Inte minst för kyrkans s. k. fria sektor skulle det på riksplenet innebära en samordning, som f. n. inte föreligger, framhåller stiftsrådet. *Stiftsrådet i Stockholm* välkomnar förslaget. Stiftsrådet framhåller att svenska kyrkan härigenom får ett eget centralorgan med bestämmanderätt i inomkyrkliga frågor. Den föreslagna centralstyrelsen måste enligt stiftsrådet även kunna utgöra remissinstans i kyrkliga frågor och företräda svenska kyrkan officiellt. Enligt stiftsrådet bör förslaget till lag om svenska kyrkan förtydligas på sådant sätt att centralstyrelsen får en funktion utöver verkställande och beredande karaktär åt kyrkomötet.

Åtskilliga instanser som är i huvudsak positiva till förslaget anger som förbehåll eller ifrågasätter om inte är r k e b i s k o p e n bör vara självskriven ordförande eller ledamot i den kyrkliga centralstyrelsen. En sådan inställning redovisas av *länsstyrelsen i Jönköpings län, domkapiteln i Uppsala, Linköping, Västerås, Växjö, Karlstad, Härnösand och Luleå, Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete, Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet, Biskopsmötet, Rikskommittén för stiftstingen, stiftsråden i Uppsala, Västerås, Karlstad och Luleå* samt *Sveriges kyrkliga kvinnoråd*.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att den av kommittén presenterade skissen av kyrkostyrelsens sammansättning m. m. synes kunna godtas. Länsstyrelsen anmäler dock en viss tveksamhet mot att läroämbetet inte får automatisk representation i styrelsen. Att ärkebiskopen enligt förslaget får närvaroplikt samt yttrande- och förslagsrätt undanröjer inte länsstyrelsens betänkligheter i detta avseende. Liknande synpunkter förs fram även av *länsstyrelsen i Jönköpings län*. *Domkapitlet i Uppsala* anser att ärkebiskopen bör vara självskriven ledamot i den kyrkliga centralstyrelsen. *Domkapitlet* framhåller att den principen redan finns inom kyrkan genom att kyrkoherdarna är självskrivna ledamöter i kyrkoråden. Enligt *domkapitlet* bör vidare övervägas möjligheten att ge styrelsen en starkare ställning som centralt kyrkligt forum. *Domkapitlet i Linköping* tillstyrker förslaget om kyrkans centralstyrelse. Enligt *domkapitlets* mening är detta det viktigaste förslaget i utredningen. Genom centralstyrelsen får kyrkan ett länge önskat samlande organ, även om dess befogenheter inte blir stora. *Domkapitlet* menar dock, att ärkebiskopen som svenska kyrkans främste företrädare bör vara självskriven ledamot och ordförande. Detta skulle för rikskyrkan vara en parallell till den ordning som gäller för stiftskyrkan. *Domkapitlet* har ingenting att erinra mot att kyrkomötet väljer vice ordförande i kyrkostyrelsen. *Domkapitlet* anser att centralstyrelsen skall vara obligatorisk. *Domkapitlet i Karlstad* anser att ärkebiskopen bör vara självskriven ledamot i den föreslagna styrelsen. *Domkapitlet i Härnösand* framhåller att det i många år har varit en brist i kyrkans organisation att en kyrkostyrelse har saknats. Oavsett vilket kompetensområde kyrkomötet kommer att ha, är det enligt *domkapitlet* nödvändigt att någon form av kyrklig centralstyrelse inrättas som kan verkställa kyrkomötets beslut och överta en del av de funktioner som nu ligger på ärkebiskopens kansli. *Domkapitlet* anser att centralstyrelsen bör bestå av 15 ledamöter med ärkebiskopen som självskriven ordförande eller i vart fall som självskriven ledamot. *Domkapitlet i Luleå* biträder det framlagda förslaget angående kyrklig centralstyrelse, dock med den ändringen att ärkebiskopen, såsom kyrkans främste företrädare, också skall vara självskriven ledamot i den föreslagna kyrkliga centralstyrelsen. Samma inställning redovisas av *stiftsrådet i Luleå*.

Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete framhåller att centralrådet tidigare har starkt understrukt behovet av en central kyrkostyrelse. Enligt centralrådet synes detta behov snarare öka än minska. Centralrådet framhåller att kommittén följdriktigt påpekar att enligt dess förslag kan inte någon särskild kyrkostyrelse inrättas, eftersom regeringen även i fortsättningen utgör kyrkostyrelse. Det står dock kyrkan fritt att själv inrätta en kyrklig centralstyrelse och bestämma om dess arbetsuppgifter inom ramen för av staten utfärdade grundläggande bestämmelser. Centralrådet anser att centralstyrelsen bör vara obligatorisk samt att ärkebiskopen bör vara självskriven ledamot och ordförande. *Styrelsen för svenska kyrkan i utlandet (SKUT)* tillstyrker förslaget om att inrätta en

centralstyrelse. SKUT anser emellertid att det är mest praktiskt att ärkebiskopen är självskriven ledamot och ordförande. Som jämförelse hänvisar SKUT till den ordning som gäller i de centrala statliga verken, där verkschefen genomgående är självskriven ordförande i verksstyrelsen, en ordning som anses självklar och fungerar väl.

Biskopsmötet uttalar att det är ett allmänt och självklart önskemål, att kyrkomötet i frågor, som faller under dess kompetens, skall kunna delegera viss beslutanderätt och överlämna verkställigheten av sina beslut till en central styrelse. Det är lika naturligt, att en sådan kyrkans centralstyrelse får en stor betydelse för kyrkans fria sektor, som inte är reglerad i lag. Då det gäller sammansättningen av denna riksstyrelse finner biskopsmötet emellertid anledning att gå emot förslaget på en punkt, nämligen beträffande ärkebiskopens roll. Tidigare utredningar har räknat med att ärkebiskopen, som är primus inter pares bland biskoparna, framstår som svenska kyrkans främste företrädare. Biskopsmötet anser, att ärkebiskopen skall tillskrivas den ställningen även i fortsättningen, och att detta bör komma till uttryck i kyrkans centralstyrelse. Biskopsmötet, som instämmer i förslaget att ärkebiskopens självskrivna ordförandeskap i kyrkomötet upphör, finner det således motiverat, att ärkebiskopen ingår i kyrkans centralstyrelse och är självskriven ordförande i denna. Detta skulle för rikskyrkan vara en parallell till stiftsbiskopens ställning i stiftskyrkan (stiftsstyrelse eller domkapitel och stiftsnämnd). Biskopsmötet har däremot ingenting att invända mot förslaget, att vice ordföranden i styrelsen väljs av kyrkomötet. Jämte ett reformerat kyrkomötet framstår en kyrklig centralstyrelse med ärkebiskopen som ordförande som ett – med tanke på behovet av samordning på riksplanet – erforderligt organ. Liknande synpunkter framförs av *domkapitlet i Västerås*. *Rikskommittén för stiftstingen* framhåller att ett av de ting, som kyrkan för närvarande saknar mest, är en enhetlig organisation på riksplanet, en riksstyrelse. Enligt rikskommittén synes behovet härav öka för varje år. Rikskommittén anser att det redan inom ramen för nuvarande bestämmelser bör stå kyrkan fritt att själv inrätta en riksstyrelse. Rikskommittén föreslår att denna styrelse blir obligatorisk med ärkebiskopen som i varje fall självskriven ledamot.

Stiftsrådet i Västerås ansluter sig till förslaget om en kyrklig centralstyrelse. Stiftsrådet anser emellertid, att ärkebiskopen på grund av sin ställning skall vara styrelsens självskrivna ordförande. Ärkebiskopen har varit och är den svenska kyrkans främste företrädare, ett förhållande som de senaste decennierna kraftigt framhävts. Denna hans ställning har enligt stiftsrådet inte ifrågasatts, varför den på detta sätt bör beaktas i den reformerade rikskyrkoorganisationen. Stiftsrådet framhåller att styrelsens uppgifter blir beroende av vilka uppgifter som tilläggs kyrkomötet. *Stiftsrådet i Karlstad* anser att ärkebiskopen inte bara bör ha närvaro- och yttranderätt i centralstyrelsen, utan, liksom i de nuvarande fyra centralstyrelserna, vara självskriven ordförande. Enligt stiftsrådet bör åtminstone ärkebiskopen,

liksom pastor i kyrkorådet, vara självskriven ledamot. *Sveriges kyrkliga kvinnoråd* anser att en kyrklig centralstyrelse bör inrättas. Enligt kvinnorådet bör ärkebiskoparna vara självskriven ledamot.

Några få remissinstanser ger uttryck åt en kritisk inställning till förslaget, med utgångspunkt främst från att de anser att en kyrklig centralstyrelse bör få större befogenheter.

Domkapitlet i Strängnäs framhåller att en central kyrkostyrelse framstår för kyrkan som ett angeläget behov. Den nu föreslagna kyrkostyrelsen får emellertid ett fåtal självständiga uppgifter och blir huvudsakligen ett förberedande och verkställande organ åt kyrkomötet. Med hänsyn till den kompetens som det nya kyrkomötet föreslås få är detta enligt domkapitlet i och för sig naturligt, men därmed lämnas frågan om en effektiv kyrkoledning i det väsentliga olöst. I huvudsak förblir regeringen kyrkostyrelse, framhåller domkapitlet. *Domkapitlet, stiftsnämnden och stiftsrådet i Visby* (stiftsorganen) framhåller i ett gemensamt yttrande att svenska kyrkans behov av en central styrelse är stort. Stiftsorganen noterar därför med beklagande kommitténs konstaterande att med nuvarande stat-kyrkarelationer och den ansvarsfördelning som skisserats i avsnitt 4 "torde --- svårligen en kyrkostyrelse i egentlig mening kunna skapas". Enligt stiftsorganen saknas anledning att anta att den av kommittén föreslagna centralstyrelsen kommer att till någon del fungera effektivare än nuvarande centrala kyrkliga styrelser. Som stiftsorganen anfört i sitt yttrande över 1979 års kyrkomötes utredningsnämnds betänkande är kyrkan dock föga gagnad av en centralstyrelse som endast innebär att de nuvarande kyrkliga styrelserna sammanförs till en. Här erfordras bl. a. en noggrann analys av församlingarnas verkliga behov av rikskyrklig service och av den ändamålsenligaste organisationen av kyrkans verksamhet utanför Sverige. För att en centralstyrelse verkligen skall göra skäl för namnet borde enligt stiftsorganen därtill övervägas vilka uppgifter som inom ett bevarat samband kan överföras till denna från kommundepartementet och centrala ämbetsverk. *Stiftsrådet i Strängnäs* framhåller att förslag om inrättande av en kyrkans centralstyrelse under de senaste åren har vunnit allt starkare stöd. Stiftsrådet menar att det är viktigt att kyrkan får en sådan styrelse. Stiftsrådet kan dock inte se att den centralstyrelse kommittén föreslår skulle få några avgörande funktioner inom kyrkan. Den skulle inte heller ha några ekonomiska resurser till sitt förfogande. Stiftsrådet uttalar att frågor som naturligen skulle ankomma på en centralstyrelse att behandla och ta ställning till i stället enligt kommitténs förslag skall behandlas i statliga organ. Stiftsrådet har i tidigare yttranden angett att det är naturligt att ärkebiskopen blir ordförande i den sådana styrelse, med tanke på den särskilda ställning ärkebiskopen har som kyrkans främste talesman. Stiftsrådet kan inte se några skäl till att frånga denna sin ståndpunkt. *Stiftsrådet i Hämösund* förordar att en kyrkostyrelse inrättas endast under förutsättning att det föreslagna området för kyrkans bestämmanderätt vidgas. I annat fall anser stiftsrådet att en kyrklig centralstyrelse inte skall inrättas.

4 Förslaget till Lag om svenska kyrkan

Några remissinstanser kommenterar särskilt kommitténs förslag till lag om svenska kyrkan.

Kammarkollegiet konstaterar att representantskapet och svenska kyrkans centralstyrelse nämns första gången i 18 § i samband med föreskrifter om utlysande av urtima kyrkomöte. I 25 § förekommer återigen centralstyrelsen i samband med föreskrifter om rätt för ledamot i styrelsen att närvara och yttra sig vid kyrkomötessammanträdena. Först i 26 och 29 §§ ges bestämmelser om inrättande av dessa organ. Enligt kollegiets mening bör de sistnämnda bestämmelserna om möjligt föregå 18 och 25 §§. Även *länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att lagen bör omarbetas i denna del. Länsstyrelsen har därutöver åtskilliga synpunkter i fråga om bestämmelserna om val till kyrkomöte. Länsstyrelsen anför:

Föreskriften i 8 § om mandatfördelningen mellan valkretsarna är ofullständig. Där saknas sålunda uppgift om hur restmandaten skall fördelas. En tillämpning av paragrafen ger för Lunds stift ett tal på 36.45 med utgångspunkt från medlemsantalet den 1 januari 1978. 36 mandat tillfaller då valkretsen/stiftet. Ytterligare ett mandat kan komma att tillfalla valkretsen om överskottet motiverar det. Stadgandet måste kompletteras med föreskrift om restmandatens fördelning på valkretsar. En förebild härför finns i 2 kap. 2 § vallagen. Stadgandet där synes även i övrigt vara tydligare än det nu föreslagna. Enligt länsstyrelsens mening bör paragrafen skrivas om sålunda:

8 §

Mandaten i kyrkomötet utgöres av 251 valkretsmandat vilka fördelas mellan valkretsarna. Härvid tillföres varje valkrets ett mandat för varje gång som antalet röstberättigade kyrkomedlemmar där är jämnt delbart med en tvåhundraftioendel av antalet röstberättigade kyrkomedlemmar i riket. De mandat, som härefter återstår, tillföres valkretsarna efter storleken av de överskott som uppkommit vid denna fördelning. Mellan lika överskott avgöres företrädet genom lottning.

Det synes vidare helt nödvändigt att mandatfördelningen mellan valkretsarna sker centralt såsom förhållandet är beträffande riksdagsval. Centrala valmyndigheten, riksskatteverket, bör sålunda i god tid före valet göra fördelningen.

I Lunds stift torde komma att utses 37 ledamöter i kyrkomötet som föreslås bestå av 251 ledamöter. I stiftet finns 168 pastorat, vilka utgör valdistrikt och skall utse elektoror för val till kyrkomötet. Mer än 500 elektoror torde komma att utses här. För val av ledamöter och suppleanter till kyrkomötet skall de senast före januari månads utgång efter allmänt valår komma samman inför en av domkapitlet förordnad valförrättare, 13 § lagen. Härutöver finns beträffande valproceduren endast utsagt att domkapitlet bestämmer om tid och plats samt övriga närmare föreskrifter som kan erfordras, att proportionellt val kan förekomma samt att dubbelvald ledamot själv får bestämma för vilken valkrets han vill anses vald.

Av bilagan till betänkandet framgår att antalet lokala partier som

uppträdde med mandat vid 1979 års val till kyrkofullmäktige var mycket stort. Med hänsyn härtill och till antalet elektorer och mandat som skall tillsättas kan det bli svårt att undvika att omröstning blir nödvändig bland elektorerna. Föreskrifter om förfarandet härvidlag saknas i motsats till vad som f. n. gäller om val av lekmannaombud till kyrkomötet, trots att antalet ombud eller ledamöter här i stiftet föreslås höjt från 8 till ca 37. Val av elektorer och delegerade kommer att ske på samma sätt som val av ledamöter i kyrkoråd. 25 § församlingsstyrelselagen blir då tillämplig. Där finns bestämmelser om omröstningen. Visserligen har domkapitlet möjlighet att, liksom f. n. är fallet, meddela de närmare föreskrifter om valet som kan erfordras. Sådana föreskrifter torde emellertid ta sikte på ordningsfrågor och liknande och inte avse materiella bestämmelser om valet. Genom att valförfarandet byggs ut med föreskrifter om omröstningen kan undvikas att proportionellt val kommer till stånd. Sådant val är komplicerat och mera sällan förekommande vid kommunala och kyrkliga inomval. Lagen måste därför enligt länsstyrelsens mening kompletteras med närmare bestämmelser om val till kyrkomötet.

Enligt 9 § lagförslaget utses en kyrkomötesledamot samt suppleant för denne för varje mandat som en valkrets erhållit. Denna formulering innebär att suppleanten blir personlig. Se härom kommundepartementets promemoria Ds Kn 1980:4 Proportionella val till statliga nämnder m. m. sid. 30. Till följd härav kan suppleanter till kyrkomötet ej utses genom proportionellt val. Stadgandet härom i 14 § lagförslaget är därför felaktigt och måste omarbetas.

Stadgandet i 15 § lagförslaget att den som blivit vald till kyrkomötesledamot för två eller flera valkretsar själv skall bestämma för vilken valkrets han eller hon vill anses vald och skyndsamt göra anmälan härom till vederbörande domkapitlet medför praktiska svårigheter. Om kandidaten sålunda först blir vald i en valkrets och någon tid därefter i en annan och vill anses vald i den senare valkretsen måste elektorerna i den förstnämnda valkretsen åter sammankomma för att välja ytterligare en ledamot. Samma bör f. ö. gälla dubbelvald suppleant. När det rör sig om hundratals elektorer, som ofta blir fallet, blir en sådan åtgärd både betungande och kostnadskrävande. Den kan också komma att upprepas. Dessutom nämner stadgandet inte till vilket domkapitel anmälan skall göras. Enda sättet att komma ur denna situation synes vara att valbarheten för kyrkomötesledamot och suppleant inskränkes till den valkrets där han eller hon är kyrkobokförd i likhet med vad som gäller för elektorerna.

Länsstyrelsen i Hallands län framhåller att det inte framgår av lagtexten om meningen är att sammanträden i kyrkomöte, utskott och representantskap skall vara offentliga. Eftersom staten står kostnadsansvaret för kyrkomötets verksamhet bör enligt länsstyrelsens mening antalet ledamöter i representantskap och styrelse fixeras eller möjligen en övre gräns anges för det antal som får utses. Härutöver föreslår länsstyrelsen andra ändringar och tillägg till lagtexten. Länsstyrelsen anför:

8 och 9 §§

I lagtexten bör väl lämpligen direkt utsägas att kyrkomötet har 251 ledamöter i stället för att detta skall framgå indirekt av 9 §. Detta lagrum har

vidare formulerats på ett sätt som för tanken till att fråga skall vara om personliga suppleanter. Att detta inte synes vara avsikten framgår av 14 § andra stycket.

21 §

Regler saknas för förfaringsättet vid lika röstetal. Som lagtexten är utformad kan utskottet f. ö. inte sammankallas om man inte lyckats utse ordförande vid första sammanträdet.

22 §

Lydelsen harmonierar inte med 24 §. Av formuleringen framgår vidare inte om ett ärende kan avgöras genom acklamation eller om omröstning alltid måste ske. Är det senare inte avsikten bör tredje meningens omformuleras, förslagsvis "Begäres omröstning skall denna göras öppet. Val skall dock alltid ske med slutna sedlar".

23 §

Lagtexten bör lämpligen i enlighet med stadgandet i 2 kap. 12 § regeringsformen formuleras "på begäran av *lägst* tio ledamöter".

27 och 28 §§

Enligt länsstyrelsens mening bör kyrkomötet välja ordförande och vice ordförande för representantskapet. Kyrkomötet bör vidare föreskriva i vilken ordning ersättare skall träda i tjänst (och om dessa eventuellt skall vara personliga). Regler om sammankallande saknas, likaså bestämmelser om förfaringsättet vid lika röstetal. Eventuellt bör regler för beslutsförhet finnas. Med hänsyn till att representantskapet kan sägas träda i kyrkomötets ställe bör rätt att närvara och delta i överläggningarna föreskrivas för statsråd som ansvarar för kyrkliga ärenden och för ledamöterna i svenska kyrkans centralstyrelse. Eftersom representantskapet inte får besluta i lärofrågor kan det ifrågasättas om motsvarande rätt bör tillerkännas ledamöterna i nämnden för beredning av lärofrågor. Med tanke på att de kan behöva argumentera i gränsdragningsfrågor bör dock så ske.

29 §

Den tid för vilka ledamöterna väljas bör inte fixeras till tre år. Skulle kyrkomötet dröja med att utse styrelse blir effekten att styrelsens tjänstgöringstid kommer att sträcka sig in i påföljande kyrkomötes valperiod. Lämpligen bör tilläggas "dock inte längre än till dess nyvalt kyrkomöte utsett ny styrelse."

30 §

Regler saknas för förfaringsättet vid lika röstetal. Den av utredningen förutsatta (sid 115) närvarorätten för suppleant bör lagregleras.

Domkapitlet i Skara noterar att till 11 § 5 mom. förslaget till lag om svenska kyrkan har 7 § 8 mom. kyrkomötesförordningen överförs i det närmaste oförändrad. Domkapitlet framhåller att denna bestämmelse i kyrkomötesförordningen har lett till olika tolkningar av vilken samfällighetstyp som

åsyftas, nämligen antingen de totala ekonomiska pastoratssamfälligheter, som får tillskapas enligt lagen (1961:437) om församlingsstyrelse eller endast totala samfälligheter enligt äldre, vid kyrkomötesförordningens tillkomst gällande ordning. Domkapitlet efterlyser ett klarläggande på denna punkt. *Domkapitlet i Göteborg* har synpunkter på 1 och 4 §§. Domkapitlet konstaterar att 1 § är avsedd att ersätta regeringsformens övergångsbestämmelser om kungens tro jämte motsvarande bestämmelse om prinsars och prinsessors tro. Enligt domkapitlet handlar regeringsformens bestämmelse – liksom kyrkolagens första kapitel – om den kristna läran såsom gällande för riket, folket resp. kungen. Läran preciseras närmare under hänvisning till Skriften och till bekännelseskriterierna. Enligt domkapitlets mening sker i den föreslagna formuleringen av 1 § två förskjutningar. Den nya lagen handlar inte om riket eller folket utan om svenska kyrkan. Härmed innebär förslaget en förändring av relationen stat-kyrka.

Den andra förskjutningen ligger i formuleringen "evangeliskt-lutherskt trossamfund". Domkapitlet framhåller att kyrkan, när den talar i bekännelsen, aldrig anger sig som ett speciellt samfund och ännu mindre som en särskild luthersk kyrka. Den framställer sig som en del av den enda heliga allmänliga kyrkan med ren evangelisk lära. Den Ausburgska bekännelsen har en sådan allmän – kyrklig karaktär. Domkapitlet föreslår att 1 § får följande formulering: "Svenska Kyrkan bekänner sig till den rena evangeliska läran såsom den antagits och förklarats i Augusburgska bekännelsen och Uppsala mötes beslut 1593". I fråga om 4 § anser domkapitlet att bestämmelsen bör kompletteras med en föreskrift om att präst, som ej längre bekänner svenska kyrkans lära eller som ej längre kvarstår som medlem i svenska kyrkan må av vederbörande domkapitel skiljas från prästämbetet. *Stiftsrådet i Uppsala* finner att 1 och 2 §§ är svåra att förena. I 1 § sägs att svenska kyrkan är ett evangeliskt-lutherskt samfund. Samtidigt säger 2 § att denna kyrka upprätthåller en på demokratisk grund uppbyggd riksomfattande verksamhet. Stiftsrådet framhåller att innehållet i ett evangeliskt-lutherskt trossamfunds verksamhet bestäms av evangeliet och det kan inte väljas genom beslut i demokratisk ordning. Stiftsrådet tolkar 2 § så att den försöker säga dels att svenska kyrkan har en rikstäckande demokratiskt uppbyggd organisation, dels att dess verksamhet bedrivs i hela landet och är öppen för alla. Stiftsrådet förordar att denna paragraf formuleras så att dessa oklarheter undanröjas. Med hänsyn till den betydelse som svenska kyrkans lära tillmäts i 4 § anser stiftsrådet att definitionen i 1 § är alltför obestämd. Stiftsrådet tillstyrker förslaget om en svenska kyrkans centralstyrelse. Enligt stiftsrådet bör dock i 29 § orden "kan kyrkomötet välja" bytas ut mot "väljer kyrkomötet". Stiftsrådet anser att ärkebiskopen bör ha fullt medlemskap i styrelsen.

Svenska kyrkans diakoninämnd anser att det i lagen om svenska kyrkan uttryckligen skall slås fast att kyrkomötet och den föreslagna centralstyrelsen i alla avseenden företräder svenska kyrkan, framför allt i förhållande till

statsmakten. Vidare anser diakoninämnden att det i 4 § måste föras in de bestämmelser om valkorporationer vid val till biskop och ärkebiskop som nu finns i 2 och 3 §§ lagen om biskopsval. *Stiftsrådet i Stockholm* anmärker att det saknas bestämmelser om stiftets uppbyggnad och organisation. Eftersom det finns stiftsting i samtliga stift anser stiftsrådet det angeläget att också stiftsorganisationen finns med i en framtida lag om svenska kyrkan. Enligt stiftsrådet bör 2 § få följande tillägg: "I varje stift ingår de territoriella församlingarna i ett stiftsting med uppgift att handha gemensamma angelägenheter och främja kyrkligt liv och arbete inom stiftet." En legaliserad stiftstingsorganisation skulle enligt stiftsrådet inte innebära ytterligare kostnader. Stiftsrådet framhåller att stiftstingskostnaderna redan i dag bestrids av församlingarna.

Innehåll

Regeringens proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till lag om svenska kyrkan	2
Förslag till lag om kyrkomötet	4
Förslag till lag om ändring i lagen (1936:567) om domkapitel	12
Förslag till lag om upphävande av det forna prästeståndets privilegier	13
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 1 april 1982 ...	14
1 Inledning	14
2 Allmän motivering	15
2.1 Allmänna synpunkter	15
2.1.1 Bakgrund	15
2.1.2 Kyrkomöteskommitténs förslag	17
2.1.3 Remissyttrandena	18
2.1.4 Föredragandens överväganden	18
2.2 Den lagtekniska lösningen	20
2.3 Ett reformerat kyrkomöte	23
2.3.1 Kyrkomötets arbetsuppgifter	23
2.3.2 Kyrkomötets sammansättning m. m.	25
2.3.3 Val till kyrkomötet	28
2.3.4 Kyrkomötets arbetsformer	30
2.3.5 En kyrklig centralstyrelse	35
2.4 Finansiering av ett reformerat kyrkomöte	37
2.5 Övriga frågor	39
3 Upprättade lagförslag	41
4 Specialmotivering	41
4.1 Lagen om svenska kyrkan	41
4.2 Lagen om kyrkomötet	52
4.3 Lagen om ändring i lagen (1936:567) om domkapitel ..	78
5 Hemställan	78
6 Beslut	78
<i>Bilaga 1</i> Kommitténs sammanfattning av sina överväganden och förslag	79
<i>Bilaga 2</i> Kommitténs författningsförslag	85
<i>Bilaga 3</i> Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1981:14) Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m.	92

